

mu a . c a s . c z

Zpravodaj Masarykova ústavu
a Archivu Akademie věd ČR, v.v.i.

2015

Z vědeckého života

Výzkumná činnost

Archivní činnost

Martin Schulze Wessel: Politická revoluce 1918

Vulkány v našich uměleckých sbírkách

Výběrová anotovaná bibliografie

Ediční řady a časopisy

Obsah

Editorial	2
Ředitelské zamyšlení na počátku „druhé pětiletky“	3
Podíl MÚA na přípravě a organizaci oslav 125. výročí založení Akademie věd	5
Z vědeckého života	
<i>Konference a semináře</i>	6
<i>Přednášky</i>	13
<i>Výstavy</i>	16
<i>Ocenění</i>	18
<i>Nekrology</i>	19
Výzkumná činnost	28
Archivní činnost	32
Martin Schulze Wessel: Politická revoluce 1918	35
Vulkány v našich uměleckých sbírkách	37
Na výletech	38
Výběrová anotovaná bibliografie	39
Ediční řady a časopisy	47
Personální složení a struktura MÚA	50

Vážení čtenáři,

na následujících stránkách Vám opět přinášíme přehled toho nejdůležitějšího, co se v uplynulém roce odehrálo v Masarykově ústavu a Archivu AV ČR.

Začínáme poněkud speciální rubrikou, protože jednou z podstatných událostí bylo v loňském roce výběrové řízení na pozici ředitele. Svou funkci před výběrovou komisí obhájil Luboš Velek, kterému jsme proto dali prostor pro zhodnocení uplynulých a představení nastávajících pěti let.

Následující části opět reflektují činnosti našeho pracoviště. Úvodem připomínáme loňské celoakademické výročí, 125. výročí založení Akademie věd, a jubilejní akce, na nichž se náš ústav výraznou měrou podílel. Tradičně nejobsáhlejší je rubrika *Z vědeckého života*, ve které komentujeme početné loňské konference, semináře, výstavy nebo přednášky a připomínáme ocenění vědecké práce našich pracovníků. Stejně jako v ročníku minulém jsme bohužel museli zachovat smutnou podkapitolu. V nekrologích vzpomínáme na naše kolegyně a kolegy, s nimiž jsme se v minulém roce navždy rozloučili. *Výzkumná činnost* představuje ukončené i aktuálně řešené projekty. Rubrika *Archivní činnost* seznamuje s novinkami v archivních odděleních a je doplněna výroční zprávou Archivu AV, která tyto aktivity převádí do řeči čísel a faktů. Na archivní, přesněji řečeno akviziční práci navazuje *článek*, který popisuje cenný přírůstek v uměleckých sbírkách. V *rozhovoru* představujeme prof. Martina Schulze Wessela, předsedu Collegia Carolina, naší dlouholeté zahraniční partnerské instituce. Jako každoročně zpravodaj uzavíráme *výběrovou bibliografií* a představením novinek z našich *edičních řad*.

Ředitelské zamyšlení na počátku „druhé pětiletky“

Vstup do druhého funkčního období ředitele je zřejmě o něco snazší než zahajování období prvního. Předně vím, co mne zhruba čeká a nemine, některé činnosti se stávají rutinou, mám již k dispozici vedoucí tým, se kterým se mi dobře spolupracuje a na který se mohu spolehnout. A je tu ještě jedna věc: mohu bilancovat a na základě minulých zkušeností snáze promýšlet střednědobou perspektivu rozvoje našeho pracoviště.

Začnu právě zmíněnou bilancí. Uplynulé pětiletí (srpen 2010 – červenec 2015) z mého pohledu představovalo poměrně dynamické období, v němž se odrážela nejen složitá situace akademie věd jako celku (výrazné snižování její finanční podpory ze strany státu v letech 2009–2012), ale i důležitá evaluace ústavu (2011) a v neposlední řadě též realizace dostavby archivního depozitáře (2013). Moje původní představa, či spíše víra, že redukováný rozpočet podobně jako „globální finanční krize“ budou jen dvou či tříletou epizodou, se ukázala iluzorní a k návratu institucionální podpory ve výši z roku 2008 zřejmě nebudou stačit ani moje obě ředitelská období...

O poznání lépe se však přes veškerou finanční nepřízeň vyvíjel odborný profil ústavu. Evaluace z roku 2011, jakkoliv svým charakterem a prováděním sporná, posunula náš ústav ze samého „chvostu pelotonu“ ústavů AV ČR (na základě evaluace 2006) zhruba někam doprostřed jejich pomyslného žebříčku. O zkvalitňování vědy na našem pracovišti však svědčí i jiné ukazatele. V proklínaném bodovém hodnocení RVVI dosáhl MÚA např. v roce 2013 trojnásobku RIV-bodů ve srovnání s rokem 2009. Tento nárůst však není (jen) výsledkem zvýšení počtu výstupů, ale především změnou publikačních zvyklostí pracovníků, kteří se naučili pečlivěji zvažovat nejen „co“ publikují, ale také „kde“ to publikují. Jiným ukazatelem růstu odborného potenciálu ústavu se stala nadstandardní úspěšnost v grantových soutěžích, kdy MÚA v letech 2011–2015 získal a zahájil celkem 18 nových projektů (ve třech různých panelech GA ČR) v celkové výši cca 43 milionů Kč, která tedy představuje téměř dva roční institucionální rozpočty ústavu! Za úspěch považuji rovněž skutečnost, že se nám v uplynulém pětiletí podařilo všechny naše odborné časopisy registrovat v mezinárodních databázích (ERIH, Scopus). Velmi pozitivní je i fakt, že se zintenzivnila spolupráce se zahraničními vědeckými institucemi. Méně potěšitelné však je, že tato spolupráce je převážně jednorázová (společné konference, publikace) a zatím postrádá projektový charakter.

Rozvoj MÚA v následujícím pětiletém období vnímám jako pokračování směrů a představ, které jsem prosazoval v období předchozím. Chtěl bych věřit, že následující roky nebudou již tak hektické a místy snad až dramatické jako ty předešlé. Byl bych rád, kdyby se všechny úspěchy let minulých staly pevnými základy, na kterých by se dalo nyní kontinuálně stavět. Věřím, že tato výstavba se stane důležitou součástí našich nejbližších plánů nejen v přeneseném slova smyslu, ale též v jeho původním významu. S velkou jistotou – a se stavebním povolením „v kapse“ – si troufám říci, že v roce 2016 dokončíme nejen již započatou rekonstrukci nového knihovního depozitáře, ale že především zahájíme i stavbu nové budovy v areálu Gabčíkovy 10, kam se přestěhuje část našeho pracoviště dislokovaná dosud v ulici Na Florenci 3. Nejenže celý ústav bude konečně pohromadě a ve vlastním, ale de facto se tím také po více než osmdesáti letech naplní původní zakladatelský záměr T. G. Masaryka. Soustředěním všech pracovníků na jedné adrese se tak opticky i psychologicky dovrší sloučení někdejšího Masarykova ústavu AV ČR s Archivem AV ČR. Rozsáhlá stavební akce a následné stěhování (včetně knihovních depotů) budou vyžadovat trpělivost a zvýšené nasazení všech dotčených.

Doufám též, že přestěhování Knihovny TGM do mnohem lépe vyhovujících prostor nás také alespoň symbolicky o něco více přiblíží k naplnění naší dlouho nerealizovatelné tužby zkatalogizovat tento unikátní knihovní fond a zpřístupnit jej široké veřejnosti. Snad se nám tak podaří nalomit zažitou bariéru, že kdekdo z našich veřejných činitelů o odkazu TGM rád mluví, ale jen velmi málo jich pro tento odkaz reálně něco dělá.

Na základě (zatím předběžných) výsledků evaluací 2015 a v součinnosti s Radou MÚA bych chtěl zvážit i možnost nového strukturování ústavu, o které jsem diskutoval s komisí při výběrovém řízení. Tato reorganizace by se týkala jak výzkumné, tak archivní části.

V oblasti podpory vědy se nám otevírají nové možnosti v podobě zahájení další etapy operačních programů, které se nyní budou v daleko větší míře týkat i regionu Praha. Jejich příprava si bezpochyby vyžádá mnohem více času a úsilí, jejich administrativní a finanční správa bude nesrovnatelně náročnější, nežli jsme tomu zvyklí např. u projektů GA ČR či NAKI II. Nesmíme se však nechat odradit byrokratickou zátěží, ani mnohdy zcela pochybným zaměřením těchto projektů, neboť právě ty se mohou stát základnou pro střednědobý rozvoj našeho pracoviště. Nejen v souvis-

losti s operačními programy bude zapotřebí věnovat větší úsilí řešení problému digitalizace našich archivních fondů. V této poněkud zanedbané oblasti se snoubí nejen obecný apel na zpřístupňování historických pramenů, ale především záchrana v nich obsažených informací. V této souvislosti bych byl také rád, kdybychom se v již započatém zpracovávání námi spravovaných obřích osobních archivních fondů Z. Nejedlého a T. G. Masaryka (a Ústavu TGM) přiblížili alespoň na dohled kýženého finále. Při správě institucionálních fondů chci klást větší důraz nejen na efektivitu při jejich zpracovávání, ale též na badatelskou účelnost při výběru zpracovávaných fondů.

Velké úkoly, mnohdy započaté již před několika lety, nás čekají i v oblasti zpracování dějin ČSAV. Pro rok 2017 připravujeme dokončení rukopisu jejich prvního svazku a současně je nejdříve načase začít pracovat i na

jejich pokračování. Totéž se týká i našich „rukopisců“ a pokračování jejich práce na generálním soupisu bohemikálních rukopisů. Velké závazky nás čekají i v oblasti zpracovávání politických dějin. Na přední místo zde z mnoha projektů kladu „encyklopedii TGM“, která by se měla stát určitou výkladní skříní našeho ústavu směrem k široké veřejnosti a jedním z hlavních výstupů u příležitosti připomínání si 100. výročí vzniku Československa. Rok 2018 tak pro nás bude znamenat výzvu, které je zapotřebí se chopit, a to pokud možno nejen trvale přínosným, ale třeba i originálním způsobem.

Závěrem tohoto editoriale k mému druhému funkčnímu období bych chtěl vám všem – svým kolegyním a kolegům – poděkovat za vaši dosavadní podporu a současně vás požádat o podporu a důvěru i pro následující „pětiletku“.

Luboš Velek

Podíl MÚA na přípravě a organizaci oslav 125. výročí založení Akademie věd

Rok 2015 se v Akademii věd České republiky nesl ve znamení oslav 125. jubilea založení České akademie věd, umění a slovesnosti císaře Františka Josefa I. Podnět k Akademické radě AV ČR ohledně důstojného připomenutí si tohoto výročí přitom vzešel již v roce 2013 právě ze strany Masarykova ústavu a Archivu AV ČR, což je s ohledem na jeho roli při uchovávaní a zpracování dějin akademie pochopitelné. Po celý rok 2014 a 2015 se pravidelně scházel zvláštní organizační výbor pod vedením člena akademické rady prof. Pavla Janouška. Z původně zamýšleného skromného vzpomnutí zakladatelského díla Josefa Hlávky v podobě výstavy a mezinárodní konference o dějinách středoevropských akademií se díky pochopení vedení AV ČR stalo více než důstojné a reprezentativní pásmo nejrůznějších akcí, prezentací, výstav a konferencí. Ty postupně vyplnily celý jubilejní rok a ukázaly široké veřejnosti nejen minulost, ale především přítomnost AV ČR a jejích ústavů. Velkoryse pojaté oslavy, kontrastující se skromně připomínaným 100. jubileem v roce 1990, měly ukázat a snad i ukázaly, že akademie je nejen institucí s bohatou historií, nýbrž i s velkým aktuálním výzkumným potenciálem.

Našemu ústavu při přípravách jubilejních akcí připadla významná role. Naši pracovníci se bezprostředně podíleli na koncepci a realizaci hned dvou z celkem šesti tematických výstav a úzce spolupracovali s ostatními ústavu a institucemi i při přípravách zbývajících čtyř. Tomáš W. Pavlíček připravil tzv. putovní výstavu *Umění (a) vědy*, která na 18 velkoformátových panelech srozumitelnou formou informovala laickou veřejnost o historii a zejména o současnosti AV ČR. Tato výstava během cca sedmi měsíců doslova a do písmene putovala celou Českou republikou (Brno, Olomouc, Jihlava, Ostrava, České Budějovice, Praha) a vyvolala značný ohlas. Její přednost spočívala nejen ve zmíněné srozumitelnosti sdělovaných informací, ale i v komplexnosti, kdy se jejímu autorovi podařilo získat a zpracovat množství poznatků a materiálů mapujících činnost všech 54 akademických ústavů. Druhou výstavu nazvanou *Věda – národ – dějiny* ve spolupráci s Národním muzeem připravil Martin Franc, Vlasta Mádlová a Antonín Kostlán (ÚSD). Cílem této výstavy bylo seznámení veřejnosti s dějinami „akademické vědy“ na našem území (s akcentem na vývoj od roku 1890 do současnosti) a zároveň představení výsledků činnosti humanitních a sociálněvědných pracovišť AV ČR. Kromě těchto dvou výstav se naši pracovníci Martin Franc a Adéla Jůnová Macková podíleli i na zorganizování mezinárodní konference *Mimouniver-*

zitní vědecké instituce v letech 1890–2015 v Národním technickém muzeu.

Při příležitosti 125. výročí založení Akademie věd však vznikla, resp. vzniká i celá řada publikací týkajících se vývoje ČAVU v letech 1890–1952. Naši kolegové Josef Tomeš a Vlasta Mádlová vydali reprezentativní publikaci *Slavní i zapomenutí*, která z uměleckých sbírek MÚA přináší na sedm desítek podobizen českých vědců a umělců předminulého věku z dílny Maxe Švabinského a Arno Neumanna. Vlasta Mádlová rovněž pracuje na knize shrnující dějiny ČAVU od jejího založení až po zrušení a začlenění do vznikající ČSAV počátkem padesátých let 20. století. A v neposlední řadě Jan Boháček připravuje na rok 2016 vydání paměti dlouholetého ředitele kanceláře ČAVU Blahoslava Šeplavého, které jsou cenným příspěvkem k dějinám této instituce, přímé předchůdkyně dnešní AV ČR.

Z vědeckého života

Konference a semináře

■ Dne 28. dubna 2015 proběhl v zasedací místnosti Ústavu pro českou literaturu AV ČR vzpomínkový seminář **Dvojitý výročí malíře Herberta Masaryka (1880–1915)**, který se konal u příležitosti 135. výročí narození a 100. výročí úmrtí Herberta Masaryka, talentovaného malíře a syna prvního československého prezidenta. Po zahajovacím projevu Josefa Tomeše (MÚA) přečetla Miroslava Květová (MÚA) dopis vnučky Herberta Masaryka Charlotty Kotíkové zasláný z New Yorku. V dopise uvozeném slovy „Vzpomínka na neznámého“ se pisatelka věnovala umělecké činnosti Herberta Masaryka a péči Anny Masarykové o Herbertův odkaz.

V úvodním referátu Dagmar Hájková (MÚA) shrnula Herbertovy životní osudy a rodinné vazby, připomněla blízký vztah k o rok starší sestře Alici. Následoval příspěvek historičky umění Evy Kosákové, pravnučky malíře Antonína Slavíčka, jehož manželka Bohumila (Míla) se po jeho smrti provdala právě za Herberta Masaryka. Eva Kosáková již v roce 1993 připravila výstavu Herbert Masaryk život a dílo, z níž vyšel katalog, který dodnes představuje hlavní a vlastně jedinou biografii Herberta Masaryka. Výklad doplnila promítáním jeho známých i méně známých obrazů uložených v galeriích i v soukromých sbírkách a svůj výstup zakončila přečtením dopisu Mily Slavíčkové Masarykové, který napsala po manželově smrti. Na obě referentky navázala Helena Kokešová (MÚA) příspěvkem o korespondenci Herberta Masaryka s Pavlem Bächerem, která byla nedávno darována Archivu Ústavu TGM. Herbertovy dopisy z let 1908–1915 jsou svědectvím o jeho nepříznivé finanční

situaci, ale také o malířské činnosti, dokládají jeho nadhled a smysl pro humor. Josef Tomeš krátce připomněl životy a činnost Herbertových dcer Anny a Herberthy, jež pečovaly o otcův i dědův odkaz. Na závěr vystoupila Hana Klínková (MÚA) s prezentací fotografií, na nichž byl představen Herbert Masaryk v rodinném kruhu, s přáteli nebo ve vojenské uniformě. Vzpomínkový seminář byl zakončen diskusí, v níž si účastníci vyměnili další postřehy o osobě Herberta Masaryka a shodli se na potřebě uspořádat rozsáhlejší výstavu a sepsat Herbertovu monografii. Je velkou zásluhou Muzea a galerie Orlických hor v Rychnově nad Kněžnou, že ve dnech 19. června – 14. září 2015 uspořádala výstavu děl Herberta Masaryka. Na ni volně navazoval přednáškový večer, který se konal 4. listopadu 2015 a který galerie zorganizovala společně s Městskou knihovnou Rychnov nad Kněžnou za spoluúčasti pracovníků MÚA.

■ MÚA ve spolupráci s Univerzitou Jana Amose Komenského uspořádal ve dnech 14.–16. května 2015 mezinárodní konferenci **Sociální politika v okupované Evropě 1939–1945 (Social Policy in Occupied Europe 1939–1945)**, která se uskutečnila pod záštitou ministryně práce a sociálních věcí Michaely Marksové a za účasti řady českých a zahraničních badatelů. Mezi jinými přijali pozvání také Elizabeth Harvey (University of Nottingham), Sandrine Kott (Université de Genève), Kiran Klaus Patel (Maastricht University), Rüdiger Hachtmann (Zentrum für Zeithistorische Forschung Potsdam) či Jaroslav Kučera (FSV UK).

Konferenci zahájil Roger Griffin (Oxford Brookes University) přednáškou *The Racial Socialism of the Third Reich. Did the Europäische Neuordnung have a Genuine Communitarian Dimension?*, která tematizovala rasové a sociální založení nacismu. Griffin zakončil svou úvodní přednášku konstatováním, že nacismus považuje za formu politického modernismu a jeho cílem bylo vytvořit alternativní „modernost“. Tato modernost měla stavět na eugenice, technokracii a mytické minulosti Německa. Tím naznačil směr dalších příspěvků, které se během dvou dnů zabývaly tématy pracovního trhu, sociálního pojištění, rasové a národnostní dimenze sociální politiky, chudinské péče a bytové politiky během okupace. Téma sociální politiky bylo konkretizováno do různých sekcí a zúženo na vybrané regiony Evropy za druhé světové války.

Úvodní panel se zaměřil na problematiku politiky zaměstnanosti a nucených prací a nedostatek kvalifikované pracovní síly, jehož důsledkem bylo až zdvojnásobení ceny práce v Protektorátu Čechy a Morava. V závěru této sekce byl také představen krátký diskurs do problematiky pracovního práva v tomto období. Lech Koscielak (APS Varšava) a Henry Marx (HU Berlin) se zabývali pracovním trhem a jeho vývojem s ohledem na nárůst požadavků válečného průmyslu. Jaromír Tauchen (MU Brno) se zaměřil na problematiku pracovního práva v Protektorátu Čechy a Morava z hlediska jeho nového pojetí a palety aktérů zasahujících do řízení pracovního trhu.

V další sekci bylo ústředním tématem sociální pojištění a rodinná politika. Přednášky Alexandra Klima (HU Berlin) a Jana Kotůlka (VŠB TU Ostrava) se týkaly důchodové politiky. Zatímco první řečník se zaměřil na činnost říšského ministerstva práce v souvislosti s rozšířením území německé Říše o Čechy a Moravu, druhý se věnoval Penzijnímu ústavu v Praze, jeho hlavním představitelům v letech 1938–1945 a nárůstu administrativní zátěže pod německou kontrolou. Domenica La Banca (SSML Maddaloni) hovořila o sociální politice pro matky a děti za druhé světové války v Itálii. Pro válečnou Itálii byla právě tato část

sociální politiky jedním z hlavních témat fašistické propagace.

Následující panel byl věnován institucionálním strukturám a mocenské praxi rasové a národnostní politiky. Michal Šimůnek (ÚSD) se zabýval skupinou zdravotníků při Úřadu říšského protektora a sledoval propojení zdravotní správy a rasové politiky v Protektorátu Čechy a Morava. Geograficky se od Čech a Moravy ve svém příspěvku vzdálil Stefan Hördler (KZ-Gedenkstätte Mittelbau-Dora), který se věnoval sociální péči Waffen-SS poskytované dobrovolníkům SS z řad etnických Němců na území Chorvatska, Rumunska, Slovenska a Maďarska.

Druhý konferenční den byl zakončen panelovou diskusí, které se zúčastnili Sandrine Kott, Kiran Klaus Patel (Maastricht/London) a Jakub Rákosník (UJAK/FF UK Praha) a efektivně do ní zasáhli svými postřehy i další zúčastnění z auditoria. Diskutující se zabývali třemi hlavními otázkami. Za prvé byl probírán koncept sociální bezpečnosti a otázka, nakolik jej lze považovat ve sledovaném období za společný jmenovatel fašismu, socialismu i liberalismu. Za druhé byla reflektována otázka transferu myšlenek v této věci, tj. nakolik byly v jednotlivých zemích bez ohledu na politický režim ideje komplexní sociální ochrany obyvatelstva založeny na autochtonních koncepcích, či zda šlo více o transfer ze zahraničí. Poslední otázka se zabývala tématem kontinuity, resp. diskontinuity okupační sociální politiky a pozdějšího tzv. evropského sociálního modelu, jak se utvářel po skončení války.

Poslední konferenční den zahrnoval dva tematické okruhy, a to problematiku sociální péče a bytové politiky. Ačkoli se nacistická propaganda snažila vyzdvihnout přednosti totalitního státu a růst blahobytu pro jeho občany, již na přelomu let 1941/1942 se začaly objevovat důkazy, které dosvědčovaly opak. Jedním takovým byl například hladomor v Řecku, který zasáhl Atény v zimě roku 1942 a vyvolal velký odpor vůči okupantům. Více se o tom posluchači dozvěděli od Dimitrise Michalopoulose (Atény). Daniel Hadwiger (Universität Tübingen) se zaměřil na zřízení a činnost Nationalsozialistische Volkswohlfahrt ve Francii a praxi sociální péče v souvislosti s germanizací Alsaska. Svitoslav Stetskovych (Universität Hamburg) odhlédl od oficiální sociálně-zdravotní péče ve prospěch společenství, které se věnovala většina účastníků konference, a věnoval se židovské sociální svépomoci v Haliči v letech 1941–1943.

Závěrečná sekce představila problematiku teorie a praxe bytové výstavby. Miloš Hořejš (NTM Praha) s Richardem Nemcem (Universität Bern) prezentovali téma nacistické urbánní politiky a její architektonickou produkci v prostoru Sudet, protektorátu, Slovenska, župy Warthegau a Generálního Gouvernementu s ohledem na činnost říšských úřadů a fungování

komunální politiky. Celou konferenci zakončila prezentace Martina Jemelky (TU Ostrava), který na příkladu Vítkovických železáren představil bytovou otázku v prostoru hornického revíru Ostravska se značnými sociálními, demografickými a kulturními zvláštnostmi, řešenou výstavbou pracovních kolonií.

V závěru konference se řečníci shodli na tom, že sociální politika nacionálněsocialistického Německa představuje stále málo probádané téma historického výzkumu. Velmi nápomocnou se v této věci ukazuje být metafora Zygmunta Baumanna o Německu v letech 1933–1945 jako „šlechtitelském státu“, který experimentálně vytvářel a aplikoval nové přístupy v sociálních otázkách pomocí sociálního inženýrství. Tyto zásady pak násilně zavedl také v okupovaných státech Evropy, aby terorem vytvořil mýtus znovuzrozeného národa čisté rasy.

■ Ve dnech 28.–29. května 2015 se konala v Praze mezinárodní konference **Mimouniverzitní vědecké instituce v letech 1890–2015**, kterou uspořádal MÚA ve spolupráci s Kabinetem pro dějiny vědy ÚSD. Konference konaná u příležitosti 125. výročí vzniku České akademie věd a umění (ČAVU) se pokusila shrnout vývoj a význam různých neuniverzitních institucí spjatých s rozvojem vědy v českém, středoevropském a východoevropském kontextu.

Po úvodních slovech předsedy AV ČR Jiřího Drahoše začal první blok věnovaný počátkům ČAVU a jeho paralelám v zahraničí. V prvním příspěvku Rudolf Kučera (MÚA) charakterizoval druhou polovinu 19. století a vzrůst vědecké činnosti v českém prostředí i v okolních zemích. Polská historička Halina Lichocka (Instytut Historii Nauki PAN) navázala referátem o vědeckých vztazích mezi českými vědci a Akademií věd v Krakově v letech 1872–1918. Situaci v Uhrách na přelomu 19. a 20. století na příkladu regionálních přírodovědných a lékařských spolků přiblížil Miroslav T. Morovics (SAV). První blok uzavřel Dieter Hoffmann (Max-Planck-Institut für Wissenschaftsgeschichte), který se zaměřil na institucionalizaci neuniverzitního

výzkumu v Německu. Ukázalo se, že všem zemím byla společná snaha vytvořit nové vědecké instituce, které by se věnovaly aktuálním otázkám doby a zároveň by nebyly bezprostředně svázané s univerzitami.

V dalším bloku se čeští historici věnovali otázkám spojeným přímo s ČAVU v prvních letech jejího působení. Antonín Kostlán (ÚSD) představil myšlenku vytvoření Akademie věd, jak se formovala v 19. století, a seznámil přítomné s obtížemi při jejím prosazování v českých zemích. Bohumil Jiroušek (JČU) vylíčil složité vztahy historika Josefa Kalouska, jednoho z prvních členů ČAVU, k Akademii a ke Královské české společnosti nauk. Marek Ďurčanský (ÚDAUK) srovnal počty zahraničních členů mezi ČAVU a polskou Akademií, Věra Dvořáčková (MÚA) popsala osudy Kanceláře Slovníku jazyka českého, předchůdce Ústavu pro jazyk český. Milada Sekyrková (ÚDAUK) ve svém příspěvku upozornila na jednu z mála vědeckých institucí, ve které spolupracovali Češi a Němci – Komitét pro přírodovědecký výzkum Čech.

Třetí blok si kladl za cíl přiblížit proměny vědeckého života v letech 1918–1939. Jan Surman (Herder Institut Marburg) sledoval otázku modernity v meziválečném období, Martina Niedhammer (Collegium Carolinum) další specifickou institucí – Židovský vědecký ústav ve Vilně. Zaměřila se na jeho zázemí ve střední a východní Evropě se zvláštním zájmem právě o české prostředí. Elisabeth van Meer (College of Charleston) představila Masarykovu akademii práce, vědeckou instituci formovanou ve dvacátých letech 20. století, která se soustředila především na přírodní vědy a techniku. Následovala sekce českých a slovenských historiků, kteří se detailněji věnovali vědě v meziválečném Československu. Zazněly v nich postřehy týkající se národnostních vztahů, spolupráce českých vědců se zahraničím i otázky financování vědy. Karol Hollý (SAV) přednesl příspěvek o Učené společnosti Šafaříkově, která v meziválečné době představovala jednu z nejvýznamnějších vědeckých institucí na Slovensku. Úskalí financování vědeckých i jiných aktivit orientalistů přiblížila ve svém příspěvku Adéla Jůnová Maczková (MÚA). Tečku za závěrečným blokem prvního dne udělala Jitka Rauchová (JČU) referátem o významu Československého historického ústavu v Římě.

Druhý den konference pokračovala tématem vědy za druhé světové války. Vystřídaly se referáty Nikoloy Becker *Monumenta Germaniae Historica: Jejich vědecká politika ve východní Evropě v období Třetí říše* a Michala V. Šimůnka *Institut für Baumrassenkreuzung – jeho plánování v Protektorátu Čechy a Morava*. Dvojice Michal Plavec a Jan Kotůlek přispěla poutavým příspěvkem o výzkumném ústavu společnosti Waffen-Union Skoda Brunn. Ve válečném období vznikla i Slovenská akademie věd a umění. O okolnostech vzniku, organizaci a osobnostech této akademie referovala Zuzana Hasáková (SAV).

Další blok přinesl referáty a diskuse o vědeckých institucích v období komunistického režimu, přičemž v jednotlivých příspěvcích se zřetelně rýsoval trojúhelník mezi pojmy věda, politika a ideologie. Nejvýraznější událostí bezpochyby byl vznik Československé akademie věd (ČSAV), do níž vplynuly mnohé starší instituce. Měníci se pozici ČSAV v systému vědeckých institucí v Československu padesátých a šedesátých let se pokusil zachytit Martin Franc (MÚA). Na jeho postřehy navázal Adam Hudek (SAV), který soustředil svou pozornost na Slovenskou akademii věd a na její vztahy s dalšími vědeckými institucemi, ale i s politickými orgány. Libora Oates Indruchová (Univerzita Graz) se zaměřila na fungování Ediční rady ČSAV v letech 1969–1989. Kladla si otázku, do jaké míry se jednalo o čistě manažerskou práci a jak velkou roli hrála ideologická hlediska. Blok uzavřela Christiane Brenner (Collegium Carolinum) studií o výzkumu rodiny a porodnosti v socialistickém Československu.

V následujícím bloku se referenti zaměřili na zahraniční styky Akademie věd. Alena Míšková (MÚA) statisticky srovnala zahraniční kontakty před listopadem 1989 a po něm. Michaela Kůželová se zaměřila na styl práce přírodovědců a humanitních vědců, přičemž vycházela z množství teoretických spisů a přihlížela k dalším faktorům, například k vlivu Sovětského svazu. Některé její teze aplikované na komparaci ČSAV a Polské akademie věd rozproutily bouřlivou diskusi. Velký ohlas zaznamenal také výzkum Jana Tesaře, který představil problematiku vědeckého komunismu v socialistickém Československu. Sledoval institucionální, ale též ideový a politický vývoj ústavů vědeckého komunismu v Sovětském svazu a v Československu.

V posledním bloku se přednášející věnovali problematice současného mimouniverzitního výzkumu. Adolf Filáček (FIÚ) položil důležité otázky týkající se transformace Akademie věd. Upozornil přitom na měnící se koncepci vědy ve společnosti na koncepci vědy pro společnost. Rovněž Jiří Loudin se pokusil analyzovat situaci v mimouniverzitním výzkumu ve 21. století. Důraz kladl především na problémy AV ČR a na její kompetence ve výzkumném systému. Radomír Vlček (HiÚ Brno) vyzdvihl roli regionálních center a pohovořil o genezi a vývoji regionálního centra Sdružení moravských pracovišť AV ČR. Dlouhý, avšak nadmíru inspirativní maraton referátů chronologicky i tematicky seřazených od konce 19. století až do současnosti ukončil Karel Šíma, který se zamýšlel nad problematikou soupeření univerzit a vysokých škol s Akademií věd. Dvoudenní konference zhodnotila nejen 125 let fungování Akademie věd v českých zemích, ale připomněla i další mimouniverzitní instituce. Ukázala některé trendy ve studiu dějin vědeckých institucí a upozornila na současné problémy vědeckého výzkumu v České republice.

■ MÚA byl jedním ze spoluorganizátorů mezinárodní konference **Gendering Science: Women and Men Producing Knowledge**, která se konala v Praze v Karolinu ve dnech 4.–6. června 2015 pod záštitou rektora Univerzity Karlovy Tomáše Zimy. Konference se zúčastnilo kolem stovky účastníků z 18 zemí světa. Kladla si za cíl zmapovat historické cesty žen za uplatněním zejména ve vědě, a to od rovných příležitostí v nižším školství až k pozicím ve vědeckém výzkumu, vědeckých manažerek a vedoucích týmů a vyučujících na univerzitách. Tento vývoj účastnice a účastníci konference sledovali ve světle transformací vědy od 18. do 21. století. V referátech si všímali cesty k rovným příležitostem žen ve vzdělání v různém kulturním a politickém prostředí, rozdílů v postavení žen a mužů ve vědě a ve výzkumných týmech, změn ve společnosti a vědě po nástupu žen na vysoké pozice ve vědě a výzkumu a dopadem těchto změn na zaměření výzkumu a vědeckého bádání. Část referátů věnovala pozornost také životním příběhům vynikajících vědkyň a inženýrek, autorek vědeckých objevů, vedoucích výzkumných týmů, manažerek. Za MÚA vystoupila s referátem na téma *Study and Work Opportunities for Women under the Third Reich* Milena Josefovičová.

■ Ve dnech 17.–19. září 2015 uspořádal MÚA ve spolupráci s Institutem mezinárodních studií FSV UK a Imre Kertész Kolleg Jena mezinárodní konferenci **Beyond Defeat and Victory. Physical Violence and the Reconstitution of East-Central Europe, 1914–1923**. Konference si dala za cíl obohatit současné studium násilí během první světové války a těsně po ní, přičemž název byl inspirován aktuálně diskutovanými koncepty „kultury vítězství“ a „kultury porážky“, které charakterizují společenskou situaci ve vítězných a poražených státech.

Úvodní přednášku *The Vanquished. Europe and the Violent Aftermath of the Great War* proslavil v Rakouském kulturním fóru v Praze Robert Gerwarth (University College, Dublin). Zabýval se v ní vlivem, který měl rozpad velkých evropských impérií na poválečnou vlnu násilí, jež zachvátila většinu území bývalé ruské, otomanské i habsburské říše.

Konference pokračovala 18. a 19. září 2015 ve vile Lanna. Program byl členěn do pěti panelů zabývajících se vztahem násilí a genderu, lidovým násilím, zvládnutím násilí ve vítězných státech, vojenským a polovojským násilím a reprezentacemi násilí. První panel byl věnovaný otázce genderu a násilí. Nancy M. Wingfield (Northern Illinois University) poukázala na kontinuitu v zacházení s fenoménem prostituce mezi monarchií a nástupnickými státy, především na úrovni každodenních policejních praktik. Judith Szapor (McGill University, Montreal) na příkladu tří aktivistek pravicového, konzervativního a antisemitského hnutí National Alliance of Hungarian Women obrátila pozornost na ženy jako aktérky, nikoli jako oběti násilí. V jejich interpretaci byl rudý teror projevem širšího společenského pohybu po válce, charakterizovaného genderovými, sociálními i rasovými transgresemi, které ohrožovaly stávající řád. Emily R. Gioielli (Central European University, Budapest) se věnovala násilí na ženách v internačních táborech v horthyovském Maďarsku. V referátu věnovaném sexuálnímu násilí v době bílého teroru v Maďarsku se Béla Bodó (Missouri State University, Springfield) zaměřil nejprve na diskusi o jednotlivých teoriích násilí a poukázal na zásadní význam dynamiky situace, v níž se násilí odehrává, na kulturní souvislosti násilného jednání či na vliv prostředí.

V druhém panelu vystoupil nejprve Grzegorz Krzywiak (Polish Academy of Sciences), který se zabýval protižidovskými a protilevicovými výtržnostmi ve Varšavě v prosinci 1922, na nichž se podílely tisíce mladých mužů-studentů. Miloslav Szabó (SAV) se zabýval „rabovačkami“ doprovázejícími rozpad monarchie na Slovensku. Tyto násilné činy byly často zaměřené proti Židům a v některých případech nabývaly podoby protižidovských pogromů. Szabó se soustředil na způsob, jímž s těmito násilnostmi nakládal nově se rodící československý stát, který tyto rabovačky interpretoval jako (svérázný) způsob národní revoluce a skoncování se starým řádem. I poslední dopolední referát se zaměřil na formy násilí a jejich kontrolu v kontextu „kultury vítězství“. Václav Šmidrkal (MÚA) se ve svém

příspěvku zaměřil na projevy lidového násilí v českých zemích po vyhlášení Československa v roce 1918. Přestože také v českých zemích došlo v této době k nárůstu násilných trestných činů, sebeomezující účinky „kultury vítězství“ společně s vývozem násilného potenciálu na Těšínsko nebo na Slovensko zabraňovaly masové eskalaci fyzického násilí.

Třetí panel se zabýval různými formami zvládnutí násilí ve vítězných státech poválečné Evropy. Jakub Beneš (University of Birmingham) upozornil na fenomén tzv. zelených kádrů, sestávajících často z uprchlých vojáků a místních rolníků a operujících v posledních měsících války v hornatých oblastech monarchie. Ondřej Matějka (UK) na příkladu činnosti americké YMCA ukázal, jak americké angažmá ve střední Evropě přispělo ke stabilizaci mladé československé armády, která měla v amerických očích sloužit jako jeden z pilířů obrany střední Evropy před bolševickým nebezpečím. John Paul Newman (National University of Ireland) se zaměřil na prolínání kultury vítězství a porážky v meziválečné Jugoslávii. Na příkladu jižních provincií Srbska, kde po první světové válce probíhala tvrdá nacionalizační kampaň, upozornil na fakt, že v rámci jednoho státu často existovala vedle sebe jak kultura porážky, tak i vítězství.

Poslední konferenční den zahájil Mathias Voigtmann (Herder Institute, Marburg), který ve svém referátu představil německé paramilitární jednotky nasazené v Pobaltí jako „společenství násilí“, které se udržovalo zkušeností z používání násilí v každodenním životě. Christopher Gilley (University of Hamburg) se věnoval fenoménu nezávislých „warlords“, kteří po roce 1917 spoluurčovali každodenní realitu ruské občanské války. Borut Klabjan (University of Koper) analyzoval eskalaci násilí na nově utvořené italsko-jugoslávské hranici mezi lety 1918–1920. Panel uzavřel Gergely Bődök (Esterázy Károly College, Eger), který prezentoval pečlivou prosopografickou sondu do prostředí tzv. „Lenin Boys“, tedy paramilitárních jednotek, které tvořily páteř rudého teroru v Maďarsku 1919.

Poslední panel měl za ústřední téma reprezentace násilí. Winson Chu (University of Wisconsin, Milwaukee) se věnoval reprezentacím, jaké nabývalo násilí polsko-sovětského konfliktu v díle Josefa Rotha. Paul Hanebrink (Rutgers University, New Jersey) poskytl ve své přednášce přehled vzniku a působení židobolševismu jako symbolické figury sloužící k antisemitské mobilizaci a vedoucí k řadě případů násilí na Židech. Maciej Górny (Polish Academy of Sciences) se věnoval roli rakousko-uherských psychiatrů, kteří během první světové války dostali značný prostor pro uplatňování sporných elektrošokových terapií, jež měly vést k rychlému návratu psychicky narušených vojáků na frontu. Posledním řečníkem byl Hannes Leidinger (University of Vienna), který se ve svém příspěvku zabýval mož-

nostmi studia sebevraždy jako sociálního fenoménu spojeném s válečnou a poválečnou dobou. Následná diskuse zdůraznila specifickou situaci na konci války, která byla charakteristická enormním množstvím fyzicky či psychicky poškozených navrátilců, jejichž zpětná integrace do společnosti představovala jednu z největších výzev jak pro poražené, tak i vítězné státy.

Shrnutí celé konference se ujal John Horne (Trinity College, Dublin). Upozornil na paralely, které spojují situaci v různých částech Evropy, srovnal období mezi lety 1917–1923 a těsně po roce 1945 a upozornil, že zatímco po roce 1945 zavládlo v Evropě víceméně pevné mírové uspořádání, první světová válka byla v tomto ohledu mnohem chaotičtější. Zdůraznil význam přelomového roku 1917, který podle něj v evropském prostoru stvořil zcela nový koncept násilí jako praxe, která nemá donutit protivníka ke kapitulaci, ale která ho má zcela vymazat. Upozornil, že mnohé vítězné státy v meziválečné době vykazují řadu podobných rysů, např. vzájemně koordinované komemorace válečného vítězství nebo fáze společenské demobilizace. Konference nabídla řadu podnětů k promýšlení vlivu válečného vítězství a porážky nejen na vznik a rozšíření násilných praktik, ale i na stabilizaci meziválečných států. Řada debat kriticky zkoumala užitečnost konceptů kultury porážky a vítězství, a konference tak bezpochyby přispěla k vyjasnění některých základních otázek spojených s evropskými dějinami přelomu desátých a dvacátých let 20. století.

■ Ústav českých dějin FF UK v Praze společně s MÚA uspořádal 21. září 2015 mezinárodní seminář **Vzpomínková kultura ve střední Evropě v první polovině 20. století**. Setkání zorganizoval badatelský tým projektu GA ČR *Konstruování národní identity: Státní svátky za první Československé republiky*, který zkoumá komemorativní praktiky v meziválečné ČSR. Seminář nabídl prostor k prezentaci dosavadního stavu výzkumu a upřesnění sledované problematiky a jejího metodologického uchopení v diskusi s předními odborníky zabývajícími se tímto mnohovrstevným tématem. Jednotlivé diskutované příspěvky se týkaly oslav 28. října (Dagmar Hájková, Miroslav Michela), Jana Husa (Eva Hajdinová, Dagmar Hájková), Sv. Václava (E. Hajdinová), Svátku práce (Pavel Horák), Cyrila a Metoděje (M. Michela), dále oslav narozenin prezidentů (D. Hájková, P. Horák), vzpomínkových oslav bitvy u Zborova (Vojtěch Kessler), německých slavností slunovratu (Nancy Wingfield) nebo významem československých oficiálních svátků pro vídeňské Čechy (Jana Čechurová). Kromě členů výzkumného týmu přispěl k tématu komemorací ve střední Evropě rovněž Borut Klabjan s referátem o soše Giuseppe Verdiho v Terstu jako místu italské identity. Setkání se mj. zúčastnila delegace odborníků z Historického ústavu SAV, který se na orga-

nizaci semináře rovněž podílel společně se Slovenskou historickou společností.

■ **Prezentace memoárových knih k 70. výročí konce druhé světové války** se uskutečnila 23. září 2015 ve vile Lanna. Prezentaci uspořádal MÚA a Ústav T. G. Masaryka, o. p. s., s podporou Badatelského nadační-

ho fondu Anny a Jaroslava Krejčích. Publikace *Jiří Havelka. Dvojitý život: vzpomínky protektorátního ministra a Pražské povstání 1945: svědectví protagonistů* představili Robert Kvaček, Pavel Machotka a Josef Tomeš.

■ Ve dnech 26.–27. října 2015 se MÚA podílel na uspořádání dvou konferencí připomínajících 100. výročí úmrtí českého historika, vysokoškolského pedagoga, novináře a politika Josefa Kalouska (1838–1915). První s názvem **Historik Josef Kalousek: historiografie, politika, kultura a společnost druhé poloviny 19. století** proběhla 26. října 2015 ve spolupráci s Ústavem kulturních studií, Ústavem archivnictví a pomocných věd historických Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích a Archivem Národního muzea. Její tematický záběr se dotkl téměř všech oblastí, kterými se J. Kalousek během svého života zabýval. Vedle referátů zabývajících se vazbami na Národní stranu, její představitele a stranický tisk na konferenci zazněly příspěvky tematizující postavení J. Kalouska v české historiografii a vědecké obci druhé poloviny

19. století. Kalouskova činnost na katedře českých dějin, jako editora či jako poslance zemského sněmu byla představena v kontextu doby, v souvislosti s vývojem české politické scény či české společnosti obecně.

Jedno z hlavních Kalouskových odborných děl *České státní právo* (1871) představovalo ve své době teoretickou, historickým výzkumem podepřenou základnu pro státoprávní koncept české politiky. Právě tematika státního práva, v českém prostředí nerozlučně spjatá s postavou Josefa Kalouska, se stala námětem konference **Ke kořenům moderní české státnosti. České státní právo a státoprávní program**, kterou 27. října 2015 uspořádal MÚA společně se Senátem Parlamentu České republiky. Odborníci jak z České republiky, tak ze zahraničí (z Rakouska, Německa i Velké Británie) na tomto fóru představili různorodost pojmání konceptu státního práva jak v obou národních společnostech v Čechách, tak i v dalších korunních zemích, případně za hranicemi monarchie. Obě konference svým tematickým záběrem zároveň představovaly zajímavý příspěvek k řešení grantu *Historiografie ve službách*

politiky: historik Josef Kalousek a česká společnost 2. poloviny 19. století (GA ČR, č. GA15-03346S), na kterém se podílejí MÚA a FF Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích a v jehož rámci první konference proběhla.

■ Ve dnech 5.–6. listopadu 2015 uspořádal MÚA ve spolupráci s Centrem středoevropských studií VŠ CEVRO Institut mezinárodní konferenci **Liberation, Revolution, Transformation: Central Europe in 1945 in an interdisciplinary perspective**, na které vystoupili přední odborníci na české a středoevropské dějiny

20. století z České republiky, USA, Polska, Rakouska a Německa. Během jednání účastníci diskutovali nad tématy sociální a ekonomické transformace, eskalace sociálních vztahů a poválečného násilí, československého práva a otázky národní identity. Konference přinesla důležité podněty k nahlížení na kontinuitu a diskontinuitu mezi jednotlivými časovými celky od první republiky po lidově demokratické Československo a díky svému prominentnímu obsazení (mj. prof. Chad Bryant, University of North Carolina, Chapel Hill, prof. Tatjana Tönsmeier, Universität Essen, dr. Jaromír

Balcar, Max Planck Institut für Wissenschaftsgeschichte, Berlin) vyvolala pozornost i mezi širší veřejností. Konference byla podpořena programem Strategii AV21 Evropa a stát: Mezi barbarstvím a civilizací.

■ Dne 24. listopadu 2015 se v prostorách badatelny MÚA konal v pořadí již druhý společný **workshop na téma konzervace, restaurování a péče o fotografické materiály**. Workshop je součástí společného projektu Katedry fotografie FAMU (resp. oboru restaurování fotografie) a MÚA. Projekt zabývající se zhodnocením a interpretací fotografických fondů Archivu AV ČR vstoupil v roce 2015 do již druhého roku svého řešení (je naplánován celkem na 5 let).

Zmiňovaný workshop byl tvořen dvěma základními bloky. První z nich, moderovaný Liborem Jünem (FAMU), se věnoval tématům spojeným s konkrétními fotografickými kolekcemi uloženými v akademickém archivu. Petra Tomsová (MÚA) informovala o sbírce fotografií uložených v osobním fondu Zdeňka Nejedlého, Tomáš W. Pavlíček (MÚA) o snímcích náležejících do fondu geografa a cestovatele J. V. Daneše. Oba příspěvky doprovodila názorná prezentace vybraných snímků a referenti se věnovali otázkám spojeným s problematikou archivního uspořádání fotografií, variant dochování jednotlivých snímků (negativ, pozitiv, originální zvětšenina, kopie atd.). Následná diskuse potvrdila nutnost zajistit studentům restaurátorského fotografického oboru skutečně kvalitní archivní a muzejnickou přípravu. Na závěr ranního bloku vystoupily restaurátorky a odborné pedagožky Blanka Hnulíková a Štěpánka Borýsková (FAMU) se společným příspěv-

Zdena Nedvědová,
dcera Zdeňka
Nejedlého
(MÚA, fond
Z. Nejedlý,
kart. F2, i. č. 69,)

kem na téma výzkumu možností využití dezinfekčních prostředků vhodných pro ošetření albuminových papírů (tisků). Toto téma je v současnosti velmi aktuální a v zásadě není dlouhodobě řešeno na žádném tuzemském odborném pracovišti. Proběhnuvší debata upozornila na mnohé problémy v oblasti dezinfekce sbírek, které musí odborný archivní personál velmi často řešit.

Druhý blok moderovaný Tomášem W. Pavlíčkem zahájil referát Vlasty Mádlové (MÚA) s tématem přehledu fotosbírek Archivu AV ČR (se zaměřením na fotosbíрку Bohumila Vavrouška). Zbylou část bloku poté vyplnily referáty Blanky Hnulíkové a Štěpánky

Borýskové zaměřené jednak na již dosažené výsledky vzniklé při řešení společného projektu FAMU a MÚA (včetně vzniku specializované elektronické databáze pro průzkum fyzického stavu fotografických fondů) a jednak na aplikaci získaných poznatků při výuce budoucích restaurátorů fotografií (výukový modul Dezinfekce), případně při dalších společných aktivitách např. s Národním archivem a dalšími vědeckými institucemi. Závěr workshopu byl věnován exkurzi do archivních depozitářů a následné debatě mezi zúčastněnými archiváři, historiky, restaurátory a studenty oboru restaurování fotografie.

Skladba přednesených příspěvků prokázala nutnost další spolupráce mezi archiváři, historiky a fotografickými restaurátory, stejně jako prospěšnost spolupráce odborného a pedagogického pracoviště.

Domorodý prodáváč chlebovníku na Fidži
(MÚA, fond J. V. Daneš, č. 416_18)

Přednášky

■ Společný přednáškový cyklus IMS FSV UK a MÚA byl zahájen 16. února 2015 přednáškou **Jaroslava Kučery** (FSV UK) nazvanou *Dlouhá cesta k míru: Československo, střední Evropa a mírové uspořádání s Německem po 2. světové válce*. Pondělní odpoledne se pak stala pravidelným místem setkávání nad tématy, ve kterých jsou představovány aktuální projekty obou institucí, výzkumy zahraničních stipendistů MÚA či disertační práce doktorandů FSV a FF.

■ Dne 2. března 2015 **David Emler** (FSV UK) představil projekt *Střední Evropa jako objekt diskursu francouzských diplomatů, učenců a literátů ve 20. století*, jehož cílem je zjistit, zda a případně do jaké míry docházelo ve Francii k recepci regionu střední Evropy. Prostřednictvím jednoho či několika stereotypizovaných obra-

zů a dominantních tropů by měl projekt osvětlit, zda dochází k přenosu těchto „idealizovaných obrazů“ mezi diskursem literárním, intelektuálním a diplomatickým, popř. v jakých směrech. V teoretické poloze se záměr projektu inspiroje v orientalismu Edwarda Saída a balkanismu Marie Todorové, metodologicky jde o diskursivní analýzu vhodně zvoleného korpusu textů.

■ **Zdeněk Nebřenský** (MÚA) se 16. března 2015 ve své přednášce *Od tkalcovského stavu k tovární výrobě: Industriální architektura v českých zemích, 1848–1914* zabýval zejména výstavbou továrních budov v menších průmyslových centrech. V jeho projektu se nejedná o zkoumání uměleckého přínosu takových staveb, nýbrž o výstavbu textilních továren v severočeských,

slezských a moravských městech v souvislosti s probíhající industrializací. Sleduje, za jakých historických podmínek se začaly stavět textilní továrny; kdo jejich výstavbu inicioval, projektoval a realizoval. Důraz přitom klade na historické okolnosti vzniku stavebních návrhů, plánů výkresů továrních budov, které samotné výstavbě předcházely. Zjišťuje, zda byly výsledkem kulturního transferu mezi střední a západní Evropou nebo zda vycházely z místních poměrů a tradic. Předmětem zkoumání budou také expertní diskuse kolem výstavby, zejména do jaké míry se do nich promítaly představy o vnějším a vnitřním uspořádání továrních budov; členění vnitřního prostoru, hygienických podmínek, osvětlení a umístění strojového zařízení.

■ Společný projekt MÚA a JČU představil 13. dubna 2015 **Bohumil Jiroušek** (JČU) v přednášce *Historik Josef Kalousek a česká společnost 2. poloviny 19. století*. Josef Kalousek (1838–1915) spojoval svět české vědy a české politiky, neboť spolupracoval nejen s pražskou univerzitou, ale také s Národním muzeem, Královskou společností nauk a s Českou akademií věd a umění. Současně však díky kontaktům na rodinu Františka Palackého a Františka Ladislava Riegra vstupoval do výraznějších politických kontextů, mj. v souvislosti se státoprávním bojem. Projekt si klade za cíl zmapovat na základě podrobného archivního studia životní osudy Josefa Kalouska, jeho vědecké aktivity i zapojení do politiky (staročeská strana), včetně jeho publicistického působení. Publikacním cílem je biografie Josefa Kalouska, edice Kalouskovy korespondence s českými historiky a především jeho rozsáhlé deníky, v nichž se odráží jeho myšlení i vlastní role v české kultuře, vědě a politice 2. poloviny 19. století.

■ Dne 27. dubna 2015 hovořil **Jan Lomíček** (FSV UK) o tématu *Problémy socialistické ekonomické spolupráce: Československo a integrační stavby v rámci RVHP v 70. a 80. letech 20. století*. Přednáška shrnula československou účast na integračních projektech v rámci RVHP. Tyto projekty lze považovat za specifické sféry, ve kterých byla ekonomická spolupráce členských zemí RVHP v omezené míře úspěšná. Z pohledu ČSSR představovaly nejzásadnější integrační projekty ve sledovaném období výstavba částí plynovodů Sojuz, Progres a účast na výstavbě Krivorožského těžebního a úpravárenského kombinátu (KTÚK) v Dolinské na Ukrajině. Pro RVHP představovaly tyto integrační stavby jedny z mála relevantních výsledků multilaterální spolupráce členských ekonomik a jako takové byly pozitivně vyzdvihovány v dobových médiích. Vedle jejich symbolické legitimizační funkce byly tyto projekty důležité i z hlediska hospodářského (a částečně přetrvaly i rozpad RVHP). Některé naopak úspěšně realizovány nebyly, a tak například osud československé

účasti na výstavbě KTÚK Dolinská lze v jistém smyslu považovat za symbolický konec neúspěšných pokusů o hospodářskou spolupráci v rámci RVHP.

■ Dne 11. května 2015 **Philipp Ther** (Universität Wien) ve své přednášce *The New Order on the Old Continent: A History of Neoliberal Europe / Nový pořádek na starém kontinentě: Historie neoliberální Evropy* představil stejnojmennou knihu, která je první syntetickou prací k dějinám Evropy po roce 1980. Analyzuje neoliberální obrat, který přinesly revoluce roku 1989, hlavní ekonomické reformy, jejich dopady na postkomunistické společnosti a ohlasy v západní Evropě a zvláště Německu. V centru zájmu stojí „transformace zdola“ se zaměřením na různé sociální skupiny a jednotlivce, chudý venkov a vzkvétající hlavní centra regionů jako Berlín, Varšava, Prahu, Budapešť, Vídeň a Kyjev.

■ Přednáška **Lucie Merhautové** (MÚA) s názvem *Česko-německé literární prostředkování na přelomu 19. a 20. století: osobnosti a periodika* se konala 18. května 2015. Vycházela z projektu GA ČR a představila koncept plánované publikace. Ta se zaměřuje na dva faktory, které měly na přelomu 19. a 20. století klíčový význam pro utváření literárního modernismu jako internacionální sítě vztahů emancipující se od vazeb na národní literární kontexty: literární a kulturní časopisy a prostředníky (překladaatele, kritiky, redaktory). Při výzkumu tématu je třeba zohlednit řadu asymetrií stejně jako dynamičnost obou literárních kontextů i to, že prostředník překládá a interpretuje z vlastní pozice, již je možno stanovit z různých sociálních a estetických hledisek.

■ Podzimní sérii přednášek zahájil 19. října 2015 **Tomáš W. Pavlíček** (MÚA) s tématem své disertace *Proměny náboženské kultury v Čechách v 2. polovině 19. století: Výzkum náboženských praktik a sociální analýza kněžského povolání*. Představil svůj výzkum náboženské kultury v Čechách v 2. polovině 19. století. V polemice s konceptem sekularizace objašňoval, jak spolu sociální a náboženské změny v moderní době

souvisejí. Soustředil se přitom na tři jevy: náboženskou změnu, náboženské praktiky a povolání duchovního. Zamýšlel se na roli duchovního v proměnách náboženskosti, nad způsobem, jakým dochází akter k povolání stát se duchovním, nad průběhem duchovní formace v pražském kněžském semináři. Hlavním aktérem předkládané disertační práce je světský klérus v pražské arcidiecézi, přičemž pozornost výzkumu je zaměřena na formaci, komunikaci a pastorační kněží. Jejich povolání (Berufung) bylo v moderní kultuře a v procesu industrializace nově strukturováno a postoj k povolání (Beruf) mohl vyvolávat mezigenerační konflikty i spolupráci, vymezovat pozice nižšího kléru mezi sebou i vůči církevní hierarchii, ale mohl také ovlivnit světskou pastorační. Výzkum je zasazen do kontextu českých kulturních a politických dějin v době přelomu 19. a 20. století.

■ Badatelský tým **Martina France**, **Aleny Míškové** a **Miroslava Kunštáta** (MÚA) představil 2. listopadu 2015 projekt syntézy dějin Československé akademie věd, který patří mezi významné badatelské záměry MÚA. Přednáška *Dějiny ČSAV: Východiska – metody – první výsledky* se týkala klasických postupů obvyk-

lých při vytváření institucionálních dějin, ale zmínila i využití novějších metod, které umožní nahlédnout vývoj ČSAV i z odlišných úhlů pohledu. Přednáška koordinátorů projektu shrnula první výsledky projektu i s ním související výzkumy a zároveň načrtla podobu další etapy výzkumu, jejímž výsledkem má být vydání dvou z celkově čtyř plánovaných svazků dějin ČSAV.

■ **Torsten Lorenz** (FSV UK) vystoupil 23. listopadu 2015 s referátem *The cooperative movement and rural modernization in Central and Eastern Europe, 1850–1940*. Zabýval se problematikou družstev, která se rozšířila v zemích střední a východní Evropy. Družstva byla podle jeho názoru nástrojem modernizace venkovských oblastí a zvláštním typem (zcela konzervativní) „sociální politiky“. Venkovská družstva, na která se prezentace zaměřila, se mnohdy stala vý-

chodiskem politické kariéry. Přednáška představila některé poznatky z výzkumu o úloze družstev při modernizaci venkovských oblastí ve střední a východní Evropě mezi lety 1850–1940 a předběžnou strukturu knihy, na které autor v současné době pracuje.

■ V návaznosti na svou disertaci prezentoval 30. listopadu 2015 **Martin Klečacký** (MÚA) výsledky svého bádání v přednášce *Český ministr krajan. Role českého zástupce v předlitavské vládě*. Úkolem ministra krajana

v rámci předlitavské státní správy bylo hájit zájem své země, případně své národnosti. Vedle haličského ministra existoval od 80. let 19. století úřad českého ministra, jenž působil jako prostředník mezi vládou a českou politickou reprezentací. Přednáška se zaměřila především na jeho roli při prosazování úředníků české národnosti do nejvyšších pater státního aparátu, které patřilo mezi přední požadavky českých politických stran a souviselo s jazykovou otázkou v Čechách a na Moravě.

■ Dne 7. prosince 2015 se uskutečnila přednáška **Martina Zückerta** (Collegium Carolinum) *Na okraj socialistické modernizace? Strukturální plánování, environmentální politika a změna krajiny v horských oblastech na Slovensku 1945–1970*. Autor se v ní zabýval regionem slovenských Karpat, charakteristickým svou polohou na periferii, stagnujícím báňským průmyslem a tradičně obhospodařovaným zemědělstvím a pastevectvím. Zprůmyslněním, strukturální politikou a transformací agrárního systému odstartoval rozsáhlé změny, které zásadním způsobem ovlivnily život obyvatelstva a kulturní prostor, ve kterém žilo. Přednáška vysvětlovala, o jaké koncepty a plány se využití této horské oblasti opíralo a jaké důsledky přineslo pro obyvatelstvo a životní prostředí. Zvolený přístup nabízí možnost zkoumat vztah mezi centrem a periferií ve specifických československých podmínkách a zásadním způsobem objasnit, jakou pozici zaujímal vnímání přírodních daností za socialismu

■ **Mikuláš Zvánovec** (FSV UK) přiblížil v přednášce *Obranná práce na česko-německé jazykové hranici: Role českých a německých obranných spolků při kulturním pronikání do národnostně smíšených oblastí českých zemí v Habsburské monarchii a v Československu (1880–1938)*, která se konala 14. prosince 2015, svůj disertační projekt, který se zabývá činností tzv. obranných spolků působících na území českých zemí koncem 19. a začátkem 20. století. Tyto spolky se v rámci svých národnostních aktivit směřujících nejčastěji do oblastí hospodářství, školství a výchovy mládeže prioritně zaměřovaly na národnostně smíšené oblasti jazykové hranice či jazykových ostrovů. Těžištěm představovaného projektu jsou způsoby pronikání spolků do těchto oblastí, formy protichůdné činnosti českých a německých spolků a rámcové změny pravidel hry související především s převratem 1918.

■ Závěrečnou přednášku loňského cyklu, nazvanou *Jazyková/národnostní statistika v Předlitavsku a za první republiky: spory, polemiky, konflikty*, pronesl 18. ledna 2016 **Pavel Kladiwa** (FF OU). Představil v ní čtyřletý výzkumný projekt financovaný GA ČR a jeho téměř kompletní výsledky (v polovině příštího roku z něj vyjde dvousvazková monografie). Projekt se zabývá tím, jakým způsobem přistoupily odlišné politické a ideologické režimy, habsburské Předlitavsko a první republika, k problematice sčítání etnických kategorií v periodických cenzech. Centrální otázkou je důvod výběru sčítací kategorie a způsobu jejího vymezení ve sčítacích předpisech, jakož i nastavení sčítací praxe. Poměrně často se vyskytující zevšeobecňování typu nespřavedlivá a nepřesná statistika obcovací řeči versus správná a přesná statistika národnosti se ukazují být příliš zjednodušující a ošidná.

Výstavy

■ Putovní exteriérová výstava **Umění (a) vědy** (červen – listopad 2015), jejíž koncepci vytvořil náš ústav a na jejíž praktické realizaci se vedle Střediska společných činností AV ČR výraznou měrou podílel Tomáš W. Pavlíček ve spolupráci s dalšími našimi pracovníky, představila všech padesát čtyři pracovišť Akademie věd ČR.

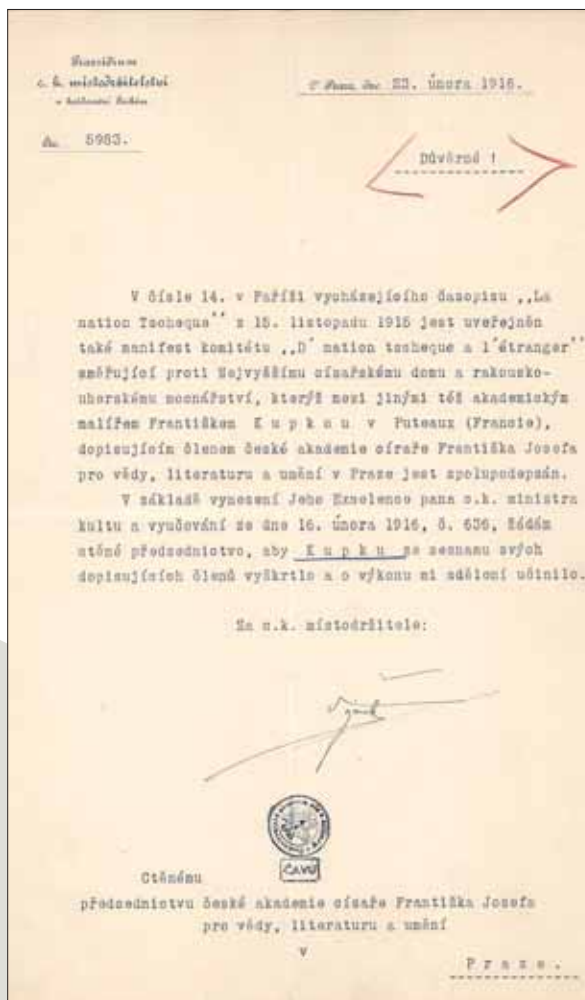
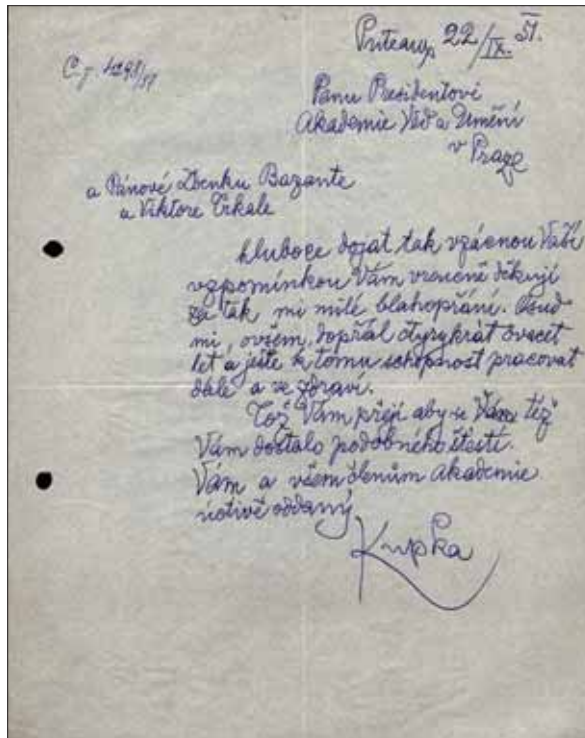

Výstava seznamovala veřejnost se současnými výzkumy v Akademii věd, ale také s úspěchy české vědy za posledních 125 let a novými výzkumnými programy, probíhajícími pod hlavičkou Strategie AV21. Vernisáž výstavy se konala v Brně, poté se soubor vizuálně atraktivních panelů přesunul do Olomouce, Ostravy, Jihlavy, Českých Budějovic a Prahy; všude byla výstava instalována na frekventovaných místech. Jednotlivé panely dokumentovaly, jak vědci z Akademie věd ČR provádějí výzkum a řeší otázky zdraví, ochrany životního prostředí, pěstování a šlechtění plodin, problémy energetických zdrojů, zvýšení kvality materiálů, budoucnost IT technologií a počítačových pamětí. Srozumitelnou a graficky poutavou formou tak výstava dokládá přínos vědy pro každodennost i kulturu našeho života.

■ V rámci oslav 125. výročí založení ČAVU a jako součást cyklu výstav **Umění (a) vědy** uspořádala Národní galerie v Salmovském paláci výstavu **Smysl pro umění. Ceny České akademie věd a umění 1891–1952**. Výstava se konala ve dnech 23. října 2015 – 10. ledna 2016 a MÚA při její přípravě pomohl zapůjčením dokumentů ze svých archivních fondů a sbírek.

Česká akademie věd a umění sdružovala od svého založení v roce 1890 až do roku 1952 také výtvarné umělce, literáty a hudebníky, jejichž zástupci oceňovali po celou dobu trvání této instituce každoroční premií nejvýznamnější umělecké výkony. Výstava poprvé představila umělecká díla, jejichž prestiž akademické ceny podpořily v letech 1891–1952. Mezi oceněnými

MÚA, fond ČAVU, kart.196, i.č. 258

najdeme Vojtěcha Hynaise, Mikoláše Alše, Františka Ženíška, Josefa Václava Myslbeka, Františka Bílka, Františka Kupku, Vojtěcha Preissiga, Josefa Ladu, Dušana Jurkoviče nebo Josefa Gočára. Několik z oceněných děl zůstalo v majetku České akademie věd, většina se však rozptýlila do majetku řady institucí i soukromých sbírek. Soubor děl oceněných akademickou cenou měla veřejnost možnost zhlédnout poprvé. Výstava představila také mecenáše kultury, především Josefa Hlávku, Leopolda Schmidta, Leopolda Katze či Josefa Maudera, kteří svými donacemi umožnili dlouhodobou podporu českého umění.

■ Výstavu s názvem **Věda – národ – dějiny** zaměřenou na dějiny i současnost vědy v českých zemích, na jejíž přípravě se MÚA podílel, připravilo Národní muzeum ve dnech 16. října 2015 – 10. ledna 2016. Výstava představila vedle zajímavé a bohaté historie samotné Akademie i současné výsledky jejích humanitních ústavů. Návštěvník tak vedle historických exponátů, jako jsou například velmi vzácné ukázky korespondence Jana Ámose Komenského, partitura Symfonie č. 8 Antonína Dvořáka, služební průkaz Zdeňka Nejedlého z roku 1952 nebo diplomy Nobelových cen udělené Jaroslavu Heyrovskému a Jaroslavu Seifertovi, mohl vidět unikátní 3D animaci lidí z dávné minulosti nebo se seznámit s nejnovějšími publikacemi českých vědců.

MÚA, fond Z. Nejedlý – doklady, kart. 2, i.č. 46

Ocenění

■ Dr. Phil. Rudolf Kučera, Ph.D., patří k vědeckým pracovníkům AV ČR oceněným v loňském roce **Wichterleho premií**. Ve své vědecké činnosti se zaměřuje na komparativní sociální a kulturní dějiny střední Evropy 19. a 20. století, dějiny první světové války

a dějiny historiografie. Doktorské studium absolvoval na Freie Universität v Berlíně a jeho disertační práci *Staat, Adel und Elitenwandel: die Adelsverleihungen in Schlesien und Böhmen 1806–1871 im Vergleich* vydalo v roce 2012 prestižní vědecké nakladatelství Vandenhoeck & Ruprecht v Göttingen. Obdržel několik dlouhodobých badatelských stipendií ze strany významných německých institucí vědy a výzkumu a své zahraniční zkušenosti zúročil publikováním monografie *Život na příděl: válečná každodennost a politiky dělnické třídy v českých zemích 1914–1918* (Praha: NLN, 2013), týkající se proměn postavení dělnictva za první světové války, která byla časopisem *Dějiny a současnost* vyhodnocena jako nejlepší historiografická práce za rok 2013. Publikuje ve významných českých i zahraničních periodikách (*Český časopis historický*, *Soudobé dějiny*, *Journal of Social History* ad.) a je opakovaně zván zahraničními kolegy k podílu na kolektivních monografiích a sbornících. Některé jeho práce mají výrazný interdisciplinární rozměr, což dokazuje např. jeho publikování v předním lingvistickém bohemistickém časopise *Slovo a Smysl*. V minulých letech získal jako řešitel dva grantové projekty: *Práce, národ, gender. Dělnické hnutí v českých zemích 1914–1918* (GA ČR) a *Násilí ve střední Evropě za první světové války a v poválečné době. Srovnání rakouských a českých zemí* (GA ČR). Významná je i jeho funkce šéfredaktora ústavního periodika *Střed*, které je důležitou publikační platformou české historiografie moderních dějin.

■ V prostorách Lannovy vily byly 27. října 2015 slavnostně předány **Ceny Jaroslava Krejčího**, udělované Badatelským nadačním fondem Anny a Jaroslava Krejčích studentům a mladým vědeckým pracovníkům z oblasti humanitních věd za mimořádné výzkumné a publikační výsledky. Cenu Jaroslava Krejčího tentokrát obdrželi dva laureáti. Mgr. Jana Vargovčíková (*1986), doktorandka Ústavu politologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy se zaměřuje na teorii demokracie, problematiku politické legitimacy a působení zájmových skupin v politice, je autorkou komparativně založené disertační práce *Vzorce legitimizace lobby v zemích střední Evropy a její rozpory*. PhDr. Martin Klečacký (*1985) z našeho ústavu se systematicky zabývá postavením státního úřednictva na sklonku rakousko-uherské monarchie a institucí ministra krajanů v předlitavské vládě, intenzivně se věnuje též ediční a lexikografické činnosti. Po převzetí cen seznámili oba mladí vědci přítomné hosty se svou dosavadní prací i se svými dalšími badatelskými a publikačními plány.

Nekrology

In memoriam Věry Olivové (13. 11. 1926 – 7. 3. 2015).

V sobotu 7. března 2015 zemřela v Praze po delší nemoci významná česká historička profesorka Věra Olivová, zakladatelka a předsedkyně Společnosti dr. Edvarda Beneše. Narodila se jako Věra Pávová 13. listopadu 1926 v Praze-Žižkově v rodině poštovního úředníka. V letech 1945–1949 vystudovala historii a zeměpis na Filozofické a Přírodovědecké fakultě Karlovy univerzity, roku 1951 byla promována doktorkou filozofie. V červnu 1949 se provdala za o tři roky staršího kolegu, klasického filologa Pavla Olivu, pozdějšího mezinárodně renomovaného historika antického starověku. V letech 1950–1951 pracovala jako archivářka v Archivu Kanceláře prezidenta republiky, poté dva roky přednášela na Vysoké škole politických a hospodářských věd. Od roku 1953 pedagogicky působila na katedře československých dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy – nejprve jako odborná asistentka, v letech 1962–1970 docentka a od roku 1990 univerzitní profesorka.

Badatelsky se zaměřila na novodobé české dějiny, zvláště na historii první Československé republiky. Patřila k historikům, kteří postupně překonávali schematicko-ideologické přístupy k dějinám a propracovávali se k objektivnímu pohledu na nedávnou minulost. V šedesátých letech se výrazně podílela na reformním úsilí ve vědecké i politické sféře, přičemž svou činností daleko přesáhla rámec akademické půdy a její jméno se pravidelně objevovalo pod popularizačními články v denním tisku. Průkopnický působila syntéza československých dějin v letech 1918–1945 (*Dějiny Československa IV*, 1967), kterou napsala společně s Robertem Kvačkem, i esej *Svoboda mezi válkami* ve sborníku *Naše živá i mrtvá minulost* (1967). Značný ohlas vzbudila její monografie *Československo v rozrušené Evropě* (1968), později vydaná též v anglickém překladu v Londýně, jež v roce třicátého výročí mnichovské katastrofy připomněla tragický zápas malého demokratického státu s velmocenskou arogancí, a shodou dějinných okolností nabyla mimořádné aktuálnosti po sovětské invazi v srpnu 1968.

Na počátku normalizace musela docentka Olivová opustit svoji katedru a dvacet let jí byla znemožněna pedagogická i vědecká práce v jejím meritorním oboru. V letech 1971–1983 byla zaměstnána jako odborná pracovníce na katedře etnografie filozofické fakulty, poté odešla do důchodu. V ústraní se začala intenzivně věnovat dějinám sportu a z tohoto oboru posléze vydala doma i v zahraničí několik fundamentálních prací, jež vzbudily mezinárodní ohlas: kniha *Sports and Games in the Ancient World* vyšla nejprve v letech 1984–85 v anglickém překladu v Londýně a v New Yorku, potom v ně-

mecké mutaci v Mnichově a v japonské v Tokiu – a teprve roku 1988 byla vydána česky v Praze.

Po listopadovém převratu 1989 se vrátila na pražskou filozofickou fakultu, kde byla v červnu 1990 jmenována řádnou profesorkou novodobých českých dějin. V devadesátých letech vydala řadu studií (*Zápas o Československo: říjen 1937 – září 1938*, 1992), učebnic pro různé stupně škol (*Československá republika v letech 1918–1938*, 1990–1994; *Dějiny nové doby 1850–1993*, 1994) a edic dokumentů. Jako historička, jež se dlouhodobě zabývala osobností a politickou rolí prezidenta Beneše, založila Společnost dr. Edvarda Beneše, která pod jejím vedením rozvinula bohatou ediční a přednáškovou činnost. V této pozici úzce spolupracovala s Masarykovou společností i s Masarykovým ústavem Akademie věd České republiky, v jehož vědecké radě několik let zasedala.

Benešově společnosti věnovala většinu svého času a energie: organizovala a moderovala přednášky a diskusní pořady, redigovala Bulletin společnosti i její pozoruhodnou knižnici, zajišťovala spolupráci společnosti s dalšími demokratickými organizacemi. A pro tento svůj příznačný altruismus odsouvala dokončení řady svých vlastních prací, mezi nimi velké benešovské monografie, ale také napsání memoárů, k němuž ji vyzývali její přátelé i nakladatelé. Na konečnou redakci čeká i jinak dokončený rukopis *Dějiny sportu ve středověku*.

Její celoživotní odborná i veřejná činnost byla oceněna udělením medaile Za zásluhy, kterou 28. října 2014 převzala na Pražském hradě z rukou prezidenta republiky.

Životní osudy profesorky Věry Olivové se uzavřely v sobotu 7. března 2015, vzhledem k jejímu badatelskému zaměření a ideové orientaci přímo symbolicky v den 165. výročí narození T. G. Masaryka. Kolegové, spolupracovníci a přátelé se s ní naposledy rozloučili 19. března 2015 ve velké obřadní síni strašnického krematoria.

Josef Tomeš

Doc. JUDr. Jiří Kejř, DrSc.

(21. 8. 1921–27. 4. 2015).

Má vzpomínka na pana docenta Jiřího Kejře bude vzpomínkou na muže, který vzbuzoval obdiv a úctu nejen svým osobním životem, ale také působením ve světě vědy, která mu vedle rodiny byla jednoznačnou náplní života a v níž zanechal stejně významnou stopu svým výjimečným gentlemanstvím v osobním životě i ve vztahu k svému okolí. Ale přece jen ještě musí být zmíněna hudba, která byla jemu i jeho ženě zdrojem radosti v nečetných chvílích uvolnění. Byla-li docentu Kejřovi předchozím režimem odepřena možnost soustavnějšího působení učitelského, pro něj byl doslova předurčen, tím spíše a tím intenzivněji působil svou osobností na své široké okolí doma i v cizině. Z komornějších dokladů stačí zmínit jen dva, zato ale mimořádně závažné. Byla to Učená společnost České republiky, v níž patřil k nejrespektovanějším členům a na jejíž aktivitách se velmi iniciativně a inspirativně podílel. Na druhé straně to bylo vysoké papežské vyznamenání za zásluhy v oblasti církevních dějin, jehož se mu dostalo od Jana Pavla II. Jen zdánlivě paradoxně zejména za jeho studie o Husovi a za ediční činnost v rámci Husových Opera omnia. Zejména pak jde ovšem o jeho rozsáhlé dílo, které výrazně ovlivnilo vědecké bádání v mnoha směrech. Našel si v tomto kontextu čas i prostor na to, aby se obracel i k širšímu okruhu čtenářů, než byla jen vlastní vědecká komunita. Uměl totiž vedle řešení složitých otázek právně historických, edičních i filozofických a interpretačních podat i jasný výklad populární povahy. Obrátím-li se k tomu, čím zůstává a zůstane dílo Jiřího Kejře inspirací a často přímo pevným východiskem či alespoň nepominutelným článkem historického studia, shledávám podstatnými čtyři oblasti jeho bádání. Sčítat tisíce stran, které tvoří jeho dílo, či vyjmenovávat více než dvě desítky knih, které jsou spolu s trojciferným počtem rozprav jeho odkazem, by bylo více než pošetilé. Nicméně je třeba ony již zmíněné čtyři základní pilíře jeho díla alespoň stručně připomenout. Že se s prospěchem věci různě prolínaly, se ovšem rozumí samo sebou. Jsou to dějiny Karlovy univerzity, která se mu v dobách nesvobody ne vždy odvděčila, jak by bylo třeba, historie husitství v úzké návaznosti právě na její osudy, a to se zvláštním zaměřením na M. Jana Husa, právní dějiny českých měst a jiných institucí starého českého státu a posléze historie kanonického práva. Hovořit o významu docenta Kejře pro každý z těchto oborů by vydalo na samostatnou přednášku či studii. Další podstatný rys díla zesnulého – všechny kladené otázky zodpovídal sub auspiciis historiae universalis, tedy pod prizmatem obecné, nikoliv toliko české historie. Ale ještě jedno je potřebí v jeho práci zdůraznit. Je to jeho badatelská poctivost nezůstat na povrchu, ale probrat a někdy i prodat se k tomu podstatnému. Jeho práce totiž ne-

vycházela jen z literatury či vydaných pramenů, jak se to nezřídka děje. I když k nim v plnosti přihlížela, byla vždy opřena o mimořádně pevné zázemí, jímž docentu Jiřímu Kejřovi už od jeho nejstarších prací byla rukopisná pramenná materie: literární rukopisy, listiny a jiná soudobá svědectví. Uchovávaná doma, tedy v České republice, ale i v zahraničí, kde není možno jmenovitě nevzpomenout alespoň objevů v Cambridge. Jinými slovy, jde o diplomatiku a zejména o kodikologii. Tím se dostávám k pracovišti, jež mu bylo blízké po značnou část profesního života a v němž zanechal nepominutelnou stopu. Jde o Komisi pro soupis a studium rukopisů, v jejímž rámci vznikala valná většina jeho prací, ať šlo o kterýkoliv z výše zmíněných čtyř pilířů. Působil přímo v jejím oddělení jako pracovník, z jehož pera vyšla řada zásadních prací, ale o Komisi se stal takřka 40 let i jako tajemník a po tři roky přímo jako její předseda. Byť tato činnost vrchovatě naplňovala jeho život, vždy si nacházel a našel čas pro rodinu a kulturu, které mu byly pomyslným fundamentem, jež stimuloval jeho práci vědeckou. Osobnost docenta Kejře, kterou jsme vnímali, vnímáme a budeme v jeho díle vnímat my i naši pokračovatelé, se nestane pouhým jménem spojeným s bibliografickými odkazy, ale – též díky jeho autobiografii – půjde stále o nestárnoucí obraz osobnosti mimořádného dosahu a rozsahu. Budeme tak moci z jejího příkladu vědeckého i osobního – a to nejen my starší, ale i generace mladší, těžit, ať si to uvědomíme, či nikoliv. A to je odkaz, který si každý ponese s sebou a za který bych chtěl nejen jménem svým, ale i mnoha dalších poděkovat. Pan docent Kejř, doufám, že se smím k němu hlásit jako k svému příteli, odešel, obklopen láskyplnou péčí své ženy a rodiny, tak nenápadně a tak důstojně, jako žil.

Ivan Hlaváček

PhDr. Miloš Něnička
(9. 8. 1941– 11. 8. 2015)

Patřil k pevným oporám oddělení archivních fondů ČSAV. Vystudoval archivnictví, pracoval v Archivu Národní banky a Archivu (tehdy) Československé televize. Do služeb státního archivnictví nebyl přijat, protože úřední lékař se zalekl jeho diagnózy (hemofilie). O to vděčněji přijal místo v archivu Československé akademie věd, který se hrdě (ale právem) tehdy nazýval Ústřední.

Tichého, pilného a skromného „polem pracujícího archiváře“ nebylo možné nemít rád. V akademickém archivu se v pošmourných dobách reálného socialismu sešla valnou většinou dobrá společnost a Miloš do ní výborně zapadl. Byl vítaným účastníkem všech archivních výletů a jiných akcí. Velmi typické pro jeho způsob spolupráce bylo, že dokázal bez řečí a takřka obratem ruky vyřešit nejrůznější heuristické problémy – jinými slovy: dokázal najít ten potřebný dokument, ať byl ukryt na zcela neočekávaném místě. Asi jen archiváři dovedou ocenit, jak dobrou paměť (a kolik dalších dobrých vlastností a schopností) to vyžaduje, aby člověk byl dobrým heuristikem. (Možná tomu přispívalo, že svou diplomovou práci věnoval dějinám správy meziválečného Československa a z ní si odnesl cit pro kompetence úřadů.) Pak měl také záviděníhodnou vlastnost pravého archiváře: dokázal se těšit z poznávání fondu, který mu byl svěřen k zpracování. Opravdově ho zajímalo fungování jeho původce, jeho činnost a výsledky práce.

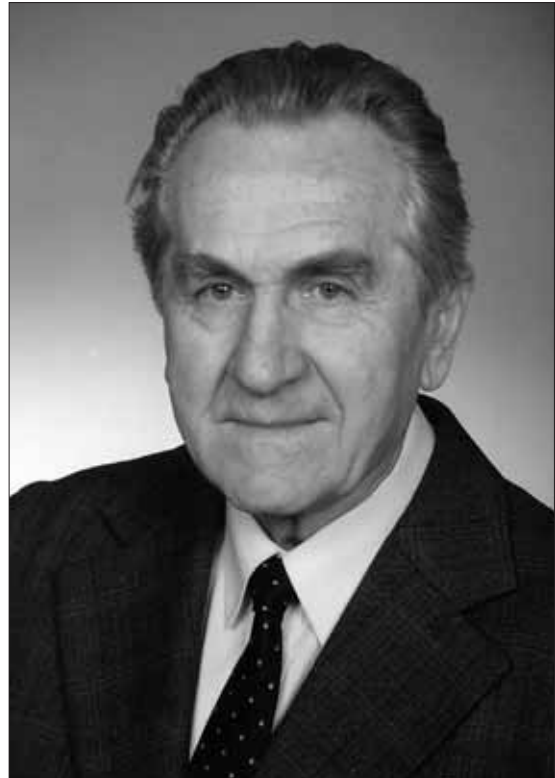
Proto také jeho články zpřístupňující informační obsah nově zpracovaných fondů vodí téměř doslova budoucího uživatele za ruku, aby mu neuniklo nic podstatného – ať už typického nebo mimořádného. Krásným příkladem je jeho stať o mimořádném souboru dokumentů z průzkumu zátopové oblasti vodního díla Orlík. Protože šlo o „velkou stavbu socialismu“, byl i rozpočet štědrě veliký a průzkum komplexní (archeologie, botanika, etnografie a folkloristika, dějiny umění, urbanismus atd.). Miloš vytvořil dokonalý pořádací systém pro tento obrovský fond; jeho inventář je dodnes vzorem dokonalého zpřístupnění.

Bytostně archivář měl vždycky blízko i k historické práci. Pilným historikem – badatelem se ale stal po svém odchodu do důchodu. Věnoval se středověkým dějinám Nebušic a Šárky, složitým majetkoprávním vztahům se Strahovským klášterem i všelijakým kuriozitám z 19. století. (To byl např. projekt vést železnici šáreckým údolím.) Bylo by dobré i užitečné, aby se našel vydavatel sborníku jeho článků a rukopisných prací. Městská část Nebušice (místo Milošova bydliště) by tak měla solidní základ pro poznání své historie. Ale i kdyby se to nezdařilo, stálý – byť neokázalý – pomník má v dokonalosti výsledků své archivářské práce v archivu Akademie věd.

Jindřich Schwippel

PhDr. František Hoffmann, CSc.
(23. 2. 1920 – 1. 10. 2015).

Dne 1. října 2015 zemřel v Praze nestor českých a moravských archivářů František Hoffmann. Narodil se 23. února ve východočeské Litomyšli, kde měli jeho rodiče pekařskou živnost. V Litomyšli F. Hoffmann vystudoval slavné gymnázium, kde projevil i první literární vlohly, a pozoruhodná kulturní historie města nepochybně ovlivnila mladého studenta při jeho rozhodování o jeho dalším studiu.

Po maturitě v roce 1939 odešel do Prahy, kde se nechal zapsat na právnickou fakultu, ale jeho vysokoškolské studium na šest let přerušily známé události z listopadu téhož roku. František Hoffmann se studentské demonstrace vyvolané smrtí Jana Opletala osobně zúčastnil, což mělo za následek krátkou internaci v ruzyňských kasárnách, která díky jeho nízkému věku skončila propuštěním. Byla to jeho první neblahá zkušenost s totalitou, tehdy nacistickou; podruhé zažil zkušenost s totalitou, tentokrát normalizační, komunistickou, po třiceti letech v Jihlavě.

Ve vysokoškolských studiích mohl pokračovat až v roce 1945, kdy se zapsal na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy na obory filozofie a historie. Při studiu na fakultě absolvoval v letech 1947–1950 poslední kurz Státní archivní školy, kde spolu s ním absolvovali i další známí archiváři Karel Černý, Jaroslav Macek, Jiří Majer, Jiří Pražák a Jindřich Růžička, kteří se později výrazně uplatnili v našem poválečném archivnictví. Studium na fakultě ukončil v roce 1951 obhajobou

dizertační práce Městské knihy litomyšlské do konce 15. století, která se po menších úpravách dočkala v roce 2007 otištění ve Sborníku archivních prací.

Od 1. prosince 1950 nastoupil na místo ředitele archivu Jednotného národního výboru, který soustřeďoval především jihlavský městský archiv a po pozdějších reorganizacích převzal funkci Okresního archivu. Jihlava, staré královské horní město s bohatou kulturní minulostí, se stala Františku Hoffmannovi místem, kde strávil dvacet let svého života, kde zanechal výraznou stopu na zpřístupnění poznání jeho minulosti i městem, do něhož se vždy rád vracel a které zůstalo jeho láskou na celý dlouhý život.

V archivu čekala F. Hoffmanna především nezbytná organizační práce spojená s vedením archivu, ale i každodenní práce na pořádání archivních fondů, a získané zkušenosti aplikoval i v teoretických studiích, které následně publikoval převážně v Archivním časopisu. Vedle toho mu však zbyl čas na práce historické z minulosti města Jihlavy především v době husitské a pozdním středověku, kde využil i často neznámé skutečnosti získané ze studia pramenů i v přípravě edic, z nichž však tiskem vyšla v roce 1959 pouze dodnes nepřekonaná edice nejstaršího Jihlavského horního práva. Hoffmannův celoživotní zájem o právní dějiny, zejména městské právo v něm snad zanechala původní neuskutečněná touha studovat právo na právnické fakultě. Postupem let vytvořil František Hoffmann z jihlavského archivu moderní archivní a historické pracoviště nejen regionálního významu, na němž setrval s krátkou přestávkou let 1956–1957, kdy byl vedoucím archivu Jihlavského kraje v Telči, až do roku 1968. Tehdy předal ředitelské místo své manželce a nastoupil na místo ředitele Muzea Vysočiny v Jihlavě. I zde využil své bohaté řídicí zkušenosti a přes krátkou dobu, kdy v nové funkci zůstal, připravil k otevření nové expozice a po osmileté přestávce se mu podařilo obnovit vydávání Vlastivědného sborníku Vysočiny. Čas, kdy mu politické změny v roce 1968 umožnily tyto jeho záměry realizovat, bohužel skončil srpnovou okupací a pro normalizační radu ONV v Jihlavě byly Hoffmannovy osobní názory i zásadovost a statečnost v jeho postojích, v nichž kritizoval vojenskou invazi i postoj funkcionářů k ní, dostatečným důvodem k odvolání z vedoucí funkce. Byla to jeho druhá zkušenost s totalitní mocí, když od ledna 1970 pracoval v muzeu jako řadový pracovník, avšak ani to nestačilo a v listopadu musel odejít a od ledna měl v Jihlavě nastoupit zaměstnání v dělnické profesi.

V nepříznivé existenční situaci pomohli Františkovi přátelé i tehdejší ředitel Ústředního archivu ČSAV akademik Václav Vaněček a od 1. ledna 1971 mohl nastoupit v oddělení pro soupis a studium rukopisů. Osud byl k němu milosrdnější než ke kolegům, kteří skončili jako manuálně pracující, a na novém pracovišti mohl

uplatnit své zkušenosti a erudici, i když i zde nálepka politicky nespolehlivého vedla k tomu, že nemohl být zařazen jako vědecký pracovník, ač pro toto zařazení měl příslušnou kvalifikaci i veškeré odborné předpoklady (titul CSc. získal v roce 1968).

V rukopisném oddělení archivu, kam nastoupil spolu s doc. Z. Šollem na místa někdejších prvních pracovníků a faktických budovatelů rukopisného pracoviště archivu profesorů Miroslava Boháčka a Františka Čády, kteří ke konci roku 1970 odešli do důchodu, nastává druhá etapa Hoffmannovy vědecké dráhy. Již při příchodu na nové pracoviště mu bylo v pracovním plánu uloženo zpracovat soupisy rukopisů SOkA v Jihlavě (dokončeny byly v roce 1975) a Knihovny kláštera premonstrátů v Teplé, i když vedle těchto dlouhodobých úkolů se podílel též na dílčích úkolech, zejména na evidenci rukopisných fondů. Z praktických zkušeností vzešlých při zpracování rukopisných fondů byly připraveny a tiskem vydány Zásady popisu rukopisů, do nichž F. Hoffmann přispěl spoluprací na příslušných oddílech a jež se staly i metodickým návodem pro katalogizátory a zpracovatele rukopisných sbírek v řadě knihoven a archivů. V Archivu Akademie věd pracoval F. Hoffmann až do svého odchodu do důchodu 30. června 1985, avšak i poté pokračoval v rozpracovaných monografiích a edicích. Po roce 1989 se mu otevřely nové publikační možnosti, jimž nebránila dosavadní ideologická omezení. V roce 1992 vyšla jeho monografie *České město ve středověku* (znovu v rozšířeném vydání 2009), po níž následovaly monografie věnované historii Jihlavy (1999, 2004). Vydání se dočkaly i oba jeho katalogy rukopisů SOkA v Jihlavě (2001) a Kláštera premonstrátů v Teplé (2000) a také edice jedinečných účetních a trestně-právních pramenů mapující každodenní život v Jihlavě a na českomoravském pomezí v první polovině 15. století (2000, 2004).

Františku Hoffmannovi se po roce 1990 dostalo i plně občanské rehabilitace a byl zvolen prvním předsedou vědecké rady Archivu AV. V této funkci setrval až do roku 1995 a za jeho předsednictví došlo k vybudování základů tohoto nejvyššího vědeckého ústavního orgánu na vysoké vědecké i organizační úrovni. V roce 1993 se mu dostalo ocenění jeho pracovních a vědeckých úspěchů udělením zlaté plakety Františka Palackého Za zásluhy ve společenských vědách.

Neutuchající pracovní elán a dobrá zdravotní kondice, která spolu se spolehlivým rodinným zázemím nepochybně přispěla k jeho dlouhému věku, mu umožnily dokončit v podstatě všechny rozpracované práce, které se stanou základem bádání budoucím generacím historiků, archivářů a kodikologů.

Stanislav Petr

PhDr. Soňa Spurná
(10. 6. 1924–18. 10. 2015)

Nikdy nezměnila svého zaměstnavatele; prožila celou etapu svého pracovního usilování v archivu Akademie věd. (Měnil se jen název archivu a osoby v jeho vedení.) Najít místo pro studentku profesora Václava Černého, která úspěšně obhájila práci o přijímání anglické literatury u českých obrozenců, nebylo po „Vítězném únoru 1948“ vůbec snadné. Ovšem nakonec pomohlo to, co jí jinak škodilo. „Dívka z dobré rodiny“ (jinými slovy „buržoazního původu“) našla uplatnění v tehdy malém a nenápadném archivu Československé akademie věd. Vedl jej tehdy laskavý akademik (a bytostný nestraník) Václav Vojtíšek.

Nezapomenutelný pan profesor Vojtíšek pak také poskytl dobré uplatnění a zaměstnání i profesorům, kteří nebyli dost politicky přijatelní pro Karlovu univerzitu. (Byl mezi nimi i Václav Černý – stal se pracovníkem Komise pro soupis a studium rukopisů při akademickém archivu a proslavil jméno komise i své jméno objevem neznámého Calderonova rukopisu.)

Teorii a praxi srovnávací literatury se tu Soňa Spurná nemohla věnovat, ale svou výbornou znalost angličtiny uplatnit mohla alespoň příležitostně při zpracovávání těch fondů, kde byly anglicky psané dokumenty. Mezi mnoha jinými dobrými vlastnostmi, s nimiž vstoupila do služeb archivu, byla přesnost v tom nejlepším smyslu slova. Pokud vedla evidenci důležitých dat o důležitých osobnostech Akademie – akademikách a členech korespondentech, vedla ji dokonale a neváhala vynaložit mnoho úsilí, aby si potřebná data vůbec našla a pak i ověřila. (Všechno to se dělo v předpočítačovém období, a tak kolegyně Spurná vládla zvláště velkým psacím strojem, aby mohla vyplňovat a doplňovat údaje do velkých kartotéčních lístků.) Se stejnou pílí a důkladností se rovněž starala o evidenci všech základních údajů o jednotlivých pracovištích ČSAV, jejích komisích a vědeckých společnostech. I nyní – už v rozvinutém počítačovém období – je to neocenitelný poklad základních údajů o dějinách jednotlivých pracovišť Akademie (od jejich založení!) a o jejich členech.

Později se se stejnou energií a přesností podílela na zpracování archivních fondů – ať už několika písemných pozůstalostí nebo dnes zcela zapomenutého (ale ve své době významného) Regionálního střediska Světové federace vědeckých pracovníků. Tlou dobou už akademický archiv měl své detašované pracoviště na zámku Bečváry a dr. Spurná se svým růžovým autem značky Wartburg se delší dobu starala o přepravu kolegyní a kolegů na 60 km vzdálený zámek s depozitářem. Tím všem účastníkem ušetřila nepohodlné dojíždění autobusy ČSAD. Když konečně akademická vrchnost archivu přidělila jinak nevyužívanou služební ojetinu, zůstala dobrou a veselou společnicí v našich společných spanilých jízdách do Bečvár.

Nikdy v ničem neslevovala ve svých názorech, ale nikdy nebyla ve své kritice jízlivá nebo zlá. (Přísná – to ano.) Patřila mezi oblíbené a respektované členy oné „dobré společnosti“, která poctivě pracovala v ne úplně důstojných podmínkách, které tehdy Ústřední archiv ČSAV svým zaměstnancům mohl nabídnout. Vzpomínky na dámu – archivářku zůstanou jistě v pamětech akademického archivu právě tak, jako její přínos jeho informačnímu aparátu.

Jindřich Schwippel

Doc. PhDr. Jaroslav Opat, DrSc.
(11. 4. 1924 – 4. 7. 2015).

Necelé tři měsíce po svých jedenadevadesátých narozeninách, 4. července 2015, zemřel docent Jaroslav Opat, přední český historik, mezinárodně uznávaný znalec života, díla a ideového odkazu T. G. Masaryka, emeritní ředitel Ústavu T. G. Masaryka a Masarykova ústavu Akademie věd České republiky.

Narodil se 11. dubna 1924 ve Vojnově Městci na Českomoravské vysočině v rodině domácího tkalce, posléze pauperizovaného hospodářskou krizí třicátých let. Vyučil se truhlářem a několik let pracoval jako truhlářský tovaryš. Za druhé světové války byl v letech 1942–1945 totálně nasazen ve Vídni. Tvrdá sociální zkušenost z dětství i atmosféra prvních poválečných let ho přivedly do víru politického života a roku 1947 do řad komunistické strany. Téhož roku se zapsal na Vysokou školu politickou a sociální, kterou absolvoval na jaře 1951. Po vykonání vojenské prezenční služby předná-

šel v letech 1953–1961 dějiny dělnického hnutí na Vysoké škole stranické.

Postupem času v něm nazrával kritický přístup k realitě komunistického režimu a svými „revizionistickými“ stanovisky se stále více střetával s oficiální stranickou linií. V roce 1961 byl jako člen frakční skupiny Klementa Lukeše vyloučen z KSČ a následující dva roky pracoval v příbramských uranových dolech. Počátkem roku 1964 se mohl vrátit k vědecké práci v tehdejší Ústavu dějin východní Evropy ČSAV v Praze, kde se zabýval především nejnovějšími československými a jihoslovanskými dějinami, vydal monografii *O novou demokracii. Příspěvek k dějinám národně demokratické revoluce v Československu v letech 1945–1948* (1966) a stal se vedoucím autorského kolektivu komparativní syntézy *Střední a východní Evropa ve válce a revoluci 1939–1945* (1969). V době pražského jara 1968 byl rehabilitován a politicky se angažoval v řadách reformistů, ale již na jaře 1970 byl z KSČ opět vyloučen a propuštěn z Akademie věd. Krátce předtím, v roce 1969, se stačil habilitovat na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a absolvovat půlroční stáž na univerzitě v Bochumi. Následujících osm let pracoval v různých dělnických povoláních a roku 1978 odešel do invalidního důchodu.

V sedmdesátých a osmdesátých letech se výrazně podílel na činnosti disentu a koncem prosince 1976 patřil k prvním signatářům Charty 77. Historickými studii i dějinně filozofickými úvahami přispíval do ineditních tiskovin i do zahraničních a exilových periodik. Účastnil se diskusí o nedávné české minulosti, které tehdy probíhaly v kruzích disentu i exilu, a hájil v nich přínos meziválečné československé demokracie v evropském kontextu.

Od konce sedmdesátých let se systematicky věnoval studiu života a díla T. G. Masaryka. Vedle četných studií, publikovaných postupně v samizdatových sbornících a v zahraničních časopisech, napsal rozsáhlou monografii *Filosof a politik T. G. Masaryk 1882–1893. Příspěvek k životopisu*, kterou roku 1987 vydalo exilové nakladatelství Index v Kolíně nad Rýnem a podruhé na jaře 1990 nakladatelství Melantrich v Praze. V tomto díle i v dalších svých pracích z oboru masarykovských studií (pro něž razil termin *masarykologie*) spojoval harmonicky kriticko-historický obraz konkrétní kapitoly Masarykovy životní cesty s aktualizací jeho myšlenkového odkazu pro českou společnost konce 20. století, ocitnuvší se na cestě mezi diktaturou a demokracií. Koncem osmdesátých let se podílel na obnově činnosti Masarykovy společnosti a v jejím předsednictvu pak aktivně působil po celá devadesátá léta.

Začátkem roku 1990 se vrátil do Ústavu pro dějiny východní Evropy ČSAV a brzy poté zahájil přednášky na pražské filozofické fakultě. Po náhlé smrti dr. Kar-

la Kučery byl však v březnu 1990 povolán na místo ředitele obnoveného Ústavu T. G. Masaryka. Několik let pak sváděl úporný zápas o finanční a technické zabezpečení jeho provozu, badatelského a edičního programu, o získání adekvátních prostor pro Masarykův archiv i knihovnu. Absolvoval nesčetná jednání s různými institucemi i osobami od nejvyšších ústavních činitelů po osvědčené podnikatele; přitom na mnoha místech narážel na nepochopení, lhostejnost a plané sliby. Současně řídil i vlastní činnost ústavu, jež se vzdor nepříznivým podmínkám začala slibně rozvíjet: v roce 1993 zahájil vydávání první kritické edice *Spisů T. G. Masaryka* a zorganizoval několik úspěšných mezinárodních vědeckých konferencí. Východisko z nejisté situace ústavu nalezl posléze roku 1994 v jeho převedení do svazku Akademie věd České republiky pod názvem „Masarykův ústav AV ČR“ při zachování Ústavu T. G. Masaryka jakožto nadace (později obecně prospěšné společnosti). Zároveň se mu podařilo získat ze státního rozpočtu 28 milionů korun na důstojné sídlo ústavu a vhodné depozitáře pro jeho fondy. Masarykův ústav AV ČR pak řídil až do konce roku 1997, kdy odešel do důchodu. Nevděčná role, které se zhostil se ctí, byla mimo jiné oceněna roku 1994 udělením Řádu T. G. Masaryka.

V průběhu devadesátých let 20. a první dekády 21. století napsal a publikoval řadu studií a statí (většinou jsou obsaženy v knižních výběrech: *Masarykiana a jiné studie*, 1994, *T. G. Masaryk – Evropan, světoobčan*, 1999, *Masarykiana a jiné studie II*, 2006) a pronesl četné přednášky. Své mnohaleté studium masarykovské problematiky završil rozsáhlou, netradičně pojatou syntézou *Průvodce životem a dílem T. G. Masaryka. Česká otázka včera a dnes* (2003), v níž se v chronologickém sledu fundovaně vyrovnal s Masarykovým filozofickým, ideovým, politickým a mravním odkazem, s jeho pojetím české otázky a ideou československého státu i s jeho reflexí češství a evropanství.

V roce 2014, kdy oslavil devadesáté narozeniny, vydal své paměti *Z času válek a chaosu v Evropě*. Vzpomínky a úvahy, v nichž poutavým literárním stylem zachytil své pohnuté životní osudy, odvíjející se v peripetích českých dějin 20. století, podal otevřeně, spontánní svědectví o ideovém a politickém hledačství své generace a představil dlouhou řadu tak či onak pozoruhodných postav, které potkal na své životní cestě. Tyto memoáry spolu se současně vydaným jubilejním sborníkem *Život plný neklidu* (2014) podávají výmluvnou bilanci Opatovy celoživotní práce, zápasů, úspěchů a proher i plastický portrét robustně opravdového muže, jenž dokázal vždy zůstat sám sebou.

Josef Tomeš

**Trojí vzpomínka
na doc. PhDr. Alenu Míškovou, Ph.D.
(8. 10. 1957– 18. 12. 2015)**

Bylo by krásné připomínat, co všechno se podařilo Aleně Míškové vytvořit, kdybychom chystali velký článek na oslavu jejích šedesátin. Dožila by se jich na podzim tohoto roku... Ten velký článek by mnoho lidí psalo s radostí a s potěšením a jistě by odrážel množství faset jejího působení jako archivářky, jako znalce naší domácí česko-německé a německo-české problematiky ve 20. století a konečně jako právem obdivované učitelky mladých dějin. Určitě by obsahoval i přání, aby se dařilo i její zahrádkářství a aby její procházky s psím doprovodem byly slunečné. Hodně gratulantů z Německa a Rakouska by určitě také napsalo něco dobrého. Nebyla ženou, která by vyžadovala časté květinové dary, ale vždycky ji zajímalo, co píší její přátelé. Místo květin je zde malá vzpomínka na dobrou kolegyni.

Dobrá studentka archivnictví se stala „polem pracující“ archivářkou jako praktikantka v tehdejší Ústředním archivu Československé akademie věd. Bylo to v éře, kdy se u nás začínalo o počítačích teprve mluvit a psát; studentka Míšková tedy začínala pracovat ještě v „rukodílném“ – bezpočítačovém období našeho archivnictví. Myslím, že na způsob její pozdější práce měla vliv jedna naučná věta z velké práce *Archivwissenschaft* (Johannes Papritz, Marburg 1983). Profesor Papritz naléhavě doporučoval, aby archiváři „brali dokument jen jednou do ruky“ – to jest, aby práci s ním bez odkladů dovedli až do konce. Jako archivářka i jako pozdější pilná autorka se této zásady Alena Míšková v obecné rovině držela. (Jeden dobrý příklad za mnohé jiné: od kratšího referátu o pražském procesu s Josefem Pfitznerem „nepustila z ruky“ téma Pfitzner až do vydání objevených publikací o něm a jeho době.) Pokud bychom v její obsáhlé bibliografii hledali další příklady, museli bychom si všimnout, že Alena Míšková náročnější témata často nezpracovávala a nepublikovala sama. Troufám si tvrdit, že i to je dobrý zvyk z týmové práce a spolupráce, který byl vlastní především v oddělení fondů ČSAV, kde působila jako studentská vědecká síla.

Nebýt její „rukodílné“ archivářské píle, určitě by se archiv Akademie věd například nemohl chlubit zpracováním a dokonalým zpřístupněním složitého fondu *Řízení a správa ČSAV 1952–1962*. Fond byl sestavován v předpočítačové éře – tedy jen s využitím práce s kartotéčnými lístky. Přemanipulování písemností z několika stovek archivních kartonů nebylo snadné a vyžadovalo přesnost a naprostou spolehlivost; oboje bylo Aleně Míškové vlastní. Své poznatky z těchto nižších (ale základních) pater archivní práce mohla samozřejmě později uplatnit jako ředitelka archivu, která dobře ví a zná, jakou dobu a jaké prostředky splnění zadaného úkolu vyžaduje. Ostatně i v počítačové éře začínajícího

21. století nastal okamžik „rukodílného“ archivnictví.

V jinak ohavných dobách normalizace byl akademický archiv ostrůvkem svobody názorů i konání. (Jen velmi přísný kritik by k tomu připojil, že „v mezích zákona“.) Vedle pracovních přestávek bylo skvělou příležitostí k rozhovorům pravidelné dojíždění do depozitáře a pracoviště v Bečvárech. Během hodinové jízdy bylo možné probrat názory tehdy velmi čteného (a tehdy oficiálně neexistujícího filozofa) Ladislava Klímy nebo verše T. S. Elliota. Myslím, že z obojího si milá studentka Míšková odnesla poučení. Z Klímy to bylo jeho přesvědčení, že realita může mít pro nás jen takový význam, jaký jí ve své mysli přisoudíme. Politice státostrany a riziku, které hrozilo za neposlušnost, přisuzovala Alena Míšková skutečně pramalý význam. (O jejím tichém disidentství podává svědectví dr. Vaníčková.) Jestliže k charakteristice tehdejší pomocné vědecké síly Aleny Míškové patří adverbia „chytřá“ a „půvabná“, patří k nim i „otevřená“ a „statečná“, „důkladná“, ale rozhodně ne „akuratní“. Těmito všemi vlastnostmi, k nimž nutno připočítat už zmiňovanou píli a přesnost, si získala sympatie všech nás v akademickém archivu, kteří jsme ve straně a vládě viděli společného nepřítele.

Nevím už, jakou cestou k nám do archivu pronikly verše T. S. Elliota, ale jeho úvaha, že *moudrost se ztrácí ve věděni a věděni se ztrácí v informaci*, nás vedla k úvahám, že snad to může fungovat i opačným směrem, kdy informace vytvářejí znalost a ze znalosti může vznikat moudrost. První publikovaný článek Aleny Míškové zahajoval v našich *Archivních zprávách ČSAV* diskusi na téma archivy a kultura. I to bylo jasné přihlášení k myšlence, že dobrý archiv nemá být jen do sebe uzavřeným skladištěm starých dokumentů a dobrý archivář/archivářka by měl přispívat světu kultury.

Alena Míšková dokázala, že skrze archivní informace se lze dostat k věděni a to může být základem

moudrosti. Její dobré dílo jako archivářky, historičky a pedagožky zůstává trvalým vkladem do sféry naší kultury.

Jindřich Schwippel

Na Markétě – jedna z méně známých, neoficiálních tváří Aleny Míškové

Čerstvá absolventka archivního studia přijela v září 1983 do břevnovského kláštera, kde v té době sídlilo IV. oddělení archivu Státního ústředního archivu a kde již byla více než rok „zabydlená“ Alena – bezprostřední, opravdová a otevřená. Nejdůležitější pro nás obě spočívalo ve sféře ideové – společným nepřitelem byl „bolševik“ a společnou snahou zachovat si v tzv. šedé zóně, do níž jsme patřily, co největší míru svobody. V Břevnově jsme našly přívětivé zázemí, prosté zapálených i ryzích kariérních komunistů. Halasná kritika režimu se zde samozřejmě nepěstovala, nicméně mnohé z našich provokativních akcí – kupříkladu debatní stůl uskutečněný v archivu s „nepřátelskou osobou“ (jak zněl oficiální termín StB), tehdy letcem Karlem Mrázkem D. F. C., velitelem 313. perute a Československého stíhacího wingu za války ve Velké Británii – byly přijímány vcelku s pochopením. Výraz „provokativní“ je myslím na místě, uvědomíme-li si, že sousem byla Státní bezpečnost, která sídlila v tzv. malém konventu (dnes hotel Adalbert) a části bývalých hospodářských budov kláštera (jednalo se o IV. správu SNB, tedy útvaru zajišťujícího sledování osob).

Naše limity byly jasně dané a hluboce eticky ukotvené a cítěné – režim není možné ani podporovat, ani mu dělat jakoukoliv stafáž. Měly jsme vskutku pramalé pochopení pro kolegy, kteří – byť z důvodů čistě kariérních – do KSČ vstoupili. V té době jsme se účastnily mnohých pololegálních či nelegálních akcí a drobně vypomáhaly s přepisováním zakázaných textů (v archivu jsme totiž měly elektrický psací stroj a nebyl problém zůstat tam do pozdního večera). Mnohdy jsme využívaly Alenin byt na Smíchově, kde jsme párkrát uspořádaly nezávislé filmové promítání. Vzpomínám si také, že onen byt sehrál velmi důležitou roli v životě německé rodiny, rozdělené berlínskou zdí. Měla se po letech setkat v Praze a hledala bezpečné zázemí – Alena neváhala a prostě se na pár dnů vystěhovala...

Její kontakty se ovšem neomezovaly na archivní či historickou sféru, byly velmi široké a barvité. Ne nepodstatnou roli v jejím životě hrálo křesťanství, pojímané v široce ekumenickém duchu. Další okruh lidí, s nimiž se Alena přátelila, byli hudebníci. Vybavuje se mi skupina kolem Karla Navrátila, v níž hrál i její tehdejší přítel Pavel Kostříž, psala pro ně i texty. O její občasné účasti na bytových seminářích a některých akcích disentu v druhé polovině let osmdesátých i o rozhodnutí její maminky, paní Aleny Kalusové, podepsat

Chartu 77, které v té době realizovala, vím bohužel jen z doslechu.

Od ledna 1986 jsme začaly mít pocit, že atmosféra v archivu se začíná měnit. Začaly jsme si dávat více pozor, postupně nás opouštěl i pocit bezpečí. Předcházela tomu zádušní mše za Jaroslava Seiferta, které jsme se, přes striktní zákaz, nemohly neúčastnit (byť dokonce jen na patrové tribuně kostela sv. Markéty).

Nastal čas Markétu opustit. Alena našla uplatnění v Ústředním archivu ČSAV, já v Encyklopedickém ústavu. Setkávaly jsme se samozřejmě i nadále, společně absolvovaly téměř veškeré protestní akce konce 80. let a počátkem léta 1989 jsme se potkaly i s peticí Několik vět. A vzpomínám na Alenu i v listopadu 1989, kdy se – opět s nezměrnou energií, opravdovostí a vášní sobě vlastní – vrhla do práce na poli Občanského fóra – nejen v archivu, ale brzy i na tehdejšímu Prezidiu Akademie věd...

Vladimíra Vaničková

Autor následujících řádků Alenu Míškovou osobně poznal již jako student archivnictví na pražské filozofické fakultě. Psal se rok 1977, rok zveřejnění Charty 77 a dalších kol normalizačních schválností a perzekucí, které nemohly naše studium nepoznamenat. Přesto i tehdy nám osud přál: v našem tehdejší studijním kruhu se sešly zajímavé a nekonformní osobnosti, s nimiž bylo možné tísni a zlobě oné doby lépe odolávat. Pozdější ústavní soudce Stanislav Balík a především Alena Míšková mezi nimi byli na prvním místě. A totéž lze říci o tehdejší katedře archivního studia a pomocných věd historických, kde navzdory četným šikanám mohli působit skvělí a fundovaní učitelé jako například mediévist Ivan Hlaváček, Zdeňka Hledíková či Rostislav Nový.

Aleniny zájmy byly již tehdy velmi široké a rozvětvené, proto nás překvapila její prvotní specializace, tj. problematika novověké paleografie. Bylo od počátku zřejmé, že v další odborné dráze se bude věnovat i jiným, obecnějším problémům. To bylo dáno i její přímostí a statečností ve věcech veřejných. Z politických důvodů musela po krátké době odejít z tehdejšího Státního ústředního archivu a bylo velké štěstí – štěstí v neštěstí – že nakonec mohla na dlouhá léta zakotvit v Ústředním archivu Československé akademie věd. I zde se mohla jevit svým nadřízeným jako *enfant terrible*, ostatně ještě v „perestrojovém“ tání 80. let (kdy ale podobný čin byl většinou spjat s velkými sankcemi či ztrátou zaměstnání) podepsala Chartu 77. Její odborná kvalifikace však byla již nesporná a zásadní. Díky detailní znalosti archivních fondů Československé akademie věd se Alena stala nepostradatelnou odbornicí na dějiny poválečné československé vědy a jejích institucí. K tomu přistoupil stále hlubší

zájem o dějiny německé vědy v českých zemích, který kulminoval v 90. letech (a letech následujících) v jejich četných studiích k dějinám bývalé Německé univerzity v Praze a německých mimouniverzitních vědeckých institucí, ale i obecněji k dějinám Němců u nás.

Rok 1989 otevřel mnohým z nás nové cesty, perspektivy i možnosti. Nepřekvapí, že se tak Alena stala i jednou z blízkých spolupracovnic prvních porevolučních předsedů Československé akademie věd, resp. Akademie věd České republiky Otty Wichterleho a Rudolfa Zahradníka. Její detailní znalosti historie i současnosti akademie věd tak mohly být využity v náročném a někdy bolestivém procesu transformace akademie v nových společenských a ekonomických podmínkách. V roce 1994 se pak Alena Míšková vrátila na Univerzitu Karlovu, a sice na nově založený Institut mezinárodních studií, respektive Katedru německých a rakouských studií. Na konci 90. let, krátce po své habilitaci, tuto katedru i vedla. Spektrum jejích aktivit se stále rozšiřovalo, stala se i váženou členkou společné Česko-německé komise historiků (a autorkou i editorkou řady jejích publikací), mnoho sil i energie věnovala i práci ve vedení fakulty jako proděkanka pro studijní záležitosti. Velká empatie pro praktické problémy studujících však pronikala i do její výuky – stala se velmi vyhledávanou a oblíbenou vedoucí četných kvalifikačních prací a školitelkou řady doktorandů, mnozí o ní mluvili jako o „matce studentů“. Skutečně – u málo-

koho bylo možné sledovat tak intenzivní spojení výuky a špičkové vědecké práce. V roce 2002 Alena Míšková přešla, k lítosti velké většiny pedagogů i studujících, na katedru didaktiky historie Pedagogické fakulty UK. Toto nelehké rozhodnutí si lze vysvětlit i snahou více se soustředit na historická témata, s čímž souvisí i její následný návrat do Archivu Akademie věd České republiky, jehož se načas stala i ředitelkou. Rozsáhlé pracovní plány a velké pracovní nasazení však příliš neprospívaly jejímu zdravotnímu stavu. Ten se pomalu zhoršoval, občasná zlepšení neměla trvalý charakter. Alena Míšková nás přesto nečekaně opustila uprostřed nedokončené práce – osud lidí, kteří neznají oddechu a odpočinku. Autorský tým připravovaných vícedílných Dějin Československé akademie věd tak ztratil svoji klíčovou autorku, Univerzita Karlova pak jednu z důležitých osobností její polistopadové historie. A autor těchto řádek pak kolegyni a přítelkyni, která ho provázela od studentských let – a jejíž slovo vždycy vážilo. Jak už bylo na jiném místě řečeno, opustila nás „vzácná, nekompromisní, někdy až sverepá, zároveň nesmírně laskavá a moudrá žena“. S úzkostí si klademe otázku, proč nás právě takoví lidé opouštějí v dnešních soumravných dobách, kdy je zapotřebí jasných slov nejenom v odborných vědeckých diskusích, ale i ve veřejných debatách, v nichž se stále více projevují spodní proudy zloby, malosti a intelektuální bezradnosti.

Miroslav Kunštát

Výzkumná činnost

V roce 2015 byly dokončeny následující grantové projekty:

GA ČR, č. GA13-29729S, Ženská práce a moderní společnost v českých zemích, spoluřešitelka Marie Bahenská (řešitelka Dana Musilová, FF UHK)

Projekt si kladl za cíl vyplnit existující bílé místo v české historiografii. Měl několik postupných cílů. Prvním z nich bylo zjistit, kam sahají počátky placené ženské práce, jak a kdy vznikaly specificky ženské profese, za jakých okolností a s jakými výsledky se ženy domáhají vstupu do tzv. mužských povolání. Zajímalo nás, jakými postupy se ženy domáhaly rovného přístupu na trh práce. Výzkum zahrnul rovněž problematiku skloubení profese s prací v domácnosti, s důrazem na fenomén dvojího zatížení žen. Dalším cílem bylo zjistit, jak veřejnost (mužská i ženská), veřejní činitelé a politici pohlíželi na placenou ženskou práci a na profesní aktivity žen a jakým způsobem je reflektovali. Součástí projektu byla rovněž sonda do situace v sousedních zemích – Rakousku a Německu, která umožnila srovnání zkoumané problematiky v dané části středoevropského regionu. Skutečnost, že se podařilo zrekonstruovat obraz ženské práce v 19. a 20. století, je přínosem jak pro českou historiografii samotnou, tak v kontextu historiografie evropské. Interdisciplinární přístup, týmová spolupráce, různé úhly pohledu – genderový, třídní a etický – umožnily vytvořit dynamický obraz, v němž se proměňovaly status, formy i názory na ženskou práci. Ukázalo se, že historie ženské práce je i historií toho, jak ženy samy svou práci vnímaly. Historická reflexe ženské práce začala edicí dobových dokumentů *O ženské práci. Dobové (sebe)reflexe a polemiky* (Praha 2014), pokračovala v několika dílčích studiích a k vydání je připravována závěrečná monografie, hlavní výstup tohoto projektu. Výsledky projektu byly rovněž prezentovány ve vysokoškolské výuce, na vědeckých konferencích, v přednáškách pro veřejnost a v médiích.

GA ČR, č. P406/12/P688, Interpretace české literatury v německých časopisech 1880–1910, řešitelka Lucie Merhautová

Předmětem výzkumu bylo prostředkování české literatury do němčiny z hlediska dvou základních zprostředkovatelských instancí – časopisů a prostředníků (překladatelů a kritiků). Publikované studie a zejména

na závěrečná monografie *Česká literatura v časopisech německé moderny. 1880–1910* (vyjde koncem prvního pololetí) analyzují jednotlivé případy prostředkování v nejrůznějších literárních, kulturních, sociálních i politických kontextech, všímají si profilů časopisů a jejich redaktorů, role a motivací prostředníků a prostřednic. Zabývají se otázkou, jak zprostředkovatelské procesy ovlivňovaly vztahy mezi českou a rakousko-německou literaturou v českých zemích, upozorňují na význam Vídně pro propagaci české literatury v Německu. Vznikl tak dosud nezpracovaný pohled na českou literaturu přelomu 19. a 20. století a vazby, překryvy s literaturou německou, ať již v českých zemích, v monarchii nebo v Německé říši.

Po více než deseti letech se završuje rozsáhlý výzkumný projekt – vědecká, kritická edice **Zápisy ze schůzí československé vlády v Londýně 1940–1945, podpořený Grantovou agenturou ČR (GA 409/07/962, GA 409/09/1131 a GA P410/11/1944)**. Jako velice užitečná se ukázala spolupráce editorů různého odborného zaměření (historik, právní historik, archivář) z několika pracovišť – Historického ústavu AV ČR (Jan Němeček), MÚA (Ivan Štoviček a Jan Bílek), Právnické fakulty UK (Jan Kuklík) a Národního archivu (Helena Nováčková).

O vydání zápisů se začalo uvažovat již v roce 1999, když v rámci ediční řady *Dokumenty československé zahraniční politiky* vyšly zápisy ze schůzí Československého národního výboru v Paříži z let 1939–1940. Bohužel v té době byly známy jen rukopisné záznamy uložené v Národním archivu psané tužkou do bloků, velice špatně čitelné, místy zcela nečitelné. Teprve když v roce 2002 při archivním zpracování fondu Edvard Beneš v Archivu Ústavu T. G. Masaryka ve správě Masarykova ústavu a Archivu AV ČR, v. v. i., byla objevena téměř úplná řada strojopisných kopií zápisů a zároveň se v téže době našly zbývající zápisy ve fondu Londýnský archiv v Národním archivu, začalo se znovu uvažovat o jejich vydání.

Edice byla původně koncipována jako čtyřdílná. Vzhledem k rozsahu dokumentů má konečná podoba pět dílů, přičemž třetí a čtvrtý díl vyšel ve dvou svazcích. Kromě 185 zápisů ze schůzí přináší edice dalších více než tisíc příloh, tj. dokumentů, které se ve schůzích projednávaly, a dále programy jednání a zprávy o výsledku jednání. Řadu těchto písemností bylo nut-

Fotografie členů
čsl. vlády s prezidentem
z 23. července 1940 v Londýně
(AUTGM, fond E. Beneš IV/3,
kart. 15, i. č. 776)

né dohledat v různých fondech i v různých archivech. Každý díl obsahuje v úvodu rozsáhlou historickou analýzu činnosti vlády v období, které příslušný díl dokumentuje, a dále podrobný rozbor metodiky zpracování tohoto rozsáhlého a neobvyklého vydavatelského počínu.

První díl dokumentující období od června 1940 do konce roku 1941 vyšel v roce 2008, další díly jsou časově vymezeny jednotlivými roky. Díl druhý (1942) vyšel v roce 2011, třetí díl (1943) v letech 2012 a 2013, čtvrtý (1944) v letech 2014 a 2015 a poslední pátý díl (1945) vyjde v roce 2016.

Edice je významným zpřístupněním unikátního pramene k poznání československého zahraničního odboje za druhé světové války, československé vnitřní i zahraniční politiky. Vyslovuje se k řadě dalších témat, jako je např. otázka přípravy poválečné obnovy a budování československého státu.

V grantové soutěži GA ČR v roce 2015 náš ústav uspěl jako navrhovatel nebo spolunavrhovatel s následujícími projekty:

GA ČR, č. 16-11252S, Maffie – mýtus a realita. Formování obrazu domácího protirakouského odboje v kolektivní paměti meziválečného Československa, řešitel Jan Hálek

Projekt analyzuje proces formování obrazu domácího protihabsburského odboje (tzv. Maffie) v kolektivní paměti československé meziválečné společnosti. Řešené otázky lze shrnout do sedmi hlavních okruhů: 1) institucionalizace pojmu „Maffie“; 2) různé podoby mýtu o Maffii, prezentace a sebezprezentace Maffie a maffistů a jejich proměny v čase, maffistická ikonografie, reakce československé veřejnosti na tyto aktivity; 3) význam maffistického mýtu pro utváření československé

státní myšlenky; 4) postavení účastníků domácího protihabsburského odboje v meziválečném Československu ve srovnání s členy zahraniční akce; 5) zpracování dějin Maffie; 6) zahraničněpolitické souvislosti vyplývající především z přátelských vztahů členů Maffie s představiteli jihoslovanského protihabsburského odboje; 7) legenda o Maffii a její místo v československé meziválečné státní mytologii a v mytologii nástupnických států.

GA ČR, č. 16-04364S, Náboženský život průmyslového dělnictva českých zemí (1918–1939): instituce, religiozita a sociální otázka, řešitel Martin Jemelka

Projekt je věnován výzkumu náboženského života průmyslového dělnictva českých zemí. Chronologicky je vymezen meziválečnou periodou s kontextuálními přesahy do období před rokem 1918 a po roce 1939. Výzkum je členěn do čtyř segmentů: první je zaměřen na objasnění role tradičních aktérů náboženského života v řadách průmyslového dělnictva měst Jablonec nad Nisou, Kladno, Ostrava a Zlín. Druhý okruh je věnován genezi a roli nových aktérů meziválečného náboženského života, církvím česko-bratrské a československé a českým a německým bezvěreckým organizacím. V třetím okruhu jde o zmapování religiozity dělnictva a fenoménu alternativní a privatizované religiozity (např. spiritismus). Čtvrtý okruh směřuje ke kritickému zamyšlení nad sekularizačním paradigmatem v prostředí českého průmyslového dělnictva a nad sociální otázkou, jejíž dobové reflexe náboženskými komunitami lze chápat jako spojnice mezi religiozitou a sociálním. Výstupem projektu bude monografie, dílčí výsledky budou časopisecky zveřejněny v ČR a zahraničí. Cílem projektu je zmapovat vývoj náboženského života průmyslového dělnictva v českých zemích meziválečné epochy v podmínkách měst Jablonec nad Nisou,

Kladno, Ostrava a Zlín. Hlavním plánovaným výstupem projektu je monografie a několik časopiseckých studií.

GA ČR, č. 16-12145S, Raně novověká městská historiografie a kolektivní paměť. Obraz města v kronikách raně novověkých Čech, řešitelka Marie Tošnerová

Jeden z nejdůležitějších zdrojů informací pro poznávání světa, v němž se pohybovali obyvatelé raně novověkých měst, představují kronikářské a pamětní záznamy, které dokreslují strohé zápisy úředních dokumentů a svými, mnohdy detailními popisy významně přibližují každodenní život našich předků a jejich názory na soudobé dění. V rámci projektu budou zkoumány narativní prameny především měšťanské provenience, které reprezentují kolektivně sdílené názory této sociální skupiny předávané z generace na generaci. Výzkum se zaměří na tři významná česká města, a to na Prahu, České Budějovice a Litoměřice, ve kterých

SOA Třeboň, fond Kvaterniony Sväteckého IV

jsou dochovány rozsáhlé soubory narativních pramenů. Studium materiálů z období téměř tří set let umožní poznat vnímání světa a myšlenkový horizont raně novověkých lidí a jeho proměny. Neméně závažným výsledkem bude shromáždění a vyhodnocení narativních pramenů k dějinám měst z období tří století.

GA ČR, č. 16-15083S, Éra nuncia Pietra Ciriaciho: Československo-vatikánské vztahy 1928–1934, spoluřešitelka Eva Hajdinová (řešitel Pavel Helan, HTF UK)

Diplomatické vztahy mezi Československem a Vatikánem, často poznamenané kontroverzemi, měly vliv

i na vnitřní politiku republiky. Pro samotný Vatikán patřily vztahy s Československem k těm nejproblematictějším. Po diplomatické roztržce v roce 1925 se podařilo vzájemné vztahy obnovit až v roce 1928, a to i díky Pietru Ciriaciimu, který působil jako papežský vyslanec v ČSR v letech 1928–1934. Nástup Ciriaciho na post pražského nuncia se překrýval s vrcholem oslav výročí vzniku ČSR. Projekt se soustředí na období jeho nunciatury, jež byla ovlivněna hospodářskou krizí i vzrůstajícími nacionálními spory, majícími ostatně podíl i na Ciriaciho nuceném odchodu. Zvláštní pozornost bude věnována osobnosti Pietra Ciriaciho, jeho činnosti, představám a motivacím. Projekt se bude rovněž zabývat postojem Vatikánu k průběhu svátků a festivit v ČSR. Komparativní výzkum bude založen na studiu ve vatikánských, slovenských a českých archivech.

Cílem projektu je publikování monografie o československo-vatikánských vztazích v letech 1928–1934, tedy v období diplomatického působení nuncia Pietra Ciriaciho, která bude doplněna o výběrovou kritickou edici dokumentů. Při výzkumu budou využity zejména neznámé materiály z vatikánských archivů.

V letech 2016–2020 se MÚA ve spolupráci s Knihovnou AV ČR a Národní knihovnou ČR bude podílet na projektu **Knihovněda.cz: Portál k dějinám české knižní kultury do roku 1800** (MK ČR, NAKI II – č. projektu DG16P02H015). Cílem projektu, v němž MÚA zastupuje Marta Hradilová, je vytvoření virtuálního prostředí pro výzkum kulturního dědictví, konkrétně dějin české knižní kultury do roku 1800. Webový portál, který bude plnit funkci základní infrastruktury pro knihovnědu a příbuzné obory, bude integrovat relevantní elektronické informační zdroje vytvářené v paměťových a výzkumných institucích, které dosud nebyly provázány. Především jde o dvě větve české retrospektivní bibliografie, a to jak jazykově českých knih, tak cizojazyčných bohemik. Dále jde o zdroje k bohemikálním rukopisům. Sjednocení selekčních údajů v jednotlivých databázích a jejich kompletace je předpokladem integrace, která proběhne prostřednictvím vyhledávacího rozhraní systému VuFind.

V současné době, tj. k začátku roku 2016, jsou v MÚA řešeny následující grantové projekty:

- GA ČR, č. GJ15-17658Y, **Od tkalcovského stavu k tovární výrobě: Industriální architektura českých zemí v evropském kontextu, 1848–1914**, řešitel Zdeněk Nebřenský
- GA ČR, č. GA15-00941S, **Iluminované rukopisy v českých archivech**, řešitel Pavel Brodský
- GA ČR, č. GA15-17092S, **Papežství, kurie a katolická církev v českých zemích 1820–1938. Vzájem-**

- né vztahy, česká specifika a fenomén ultramon-
tanismu**, řešitel Miroslav Kunštát
- GA ČR, č. GA15-03346S, **Historiografie ve služ-
bách politiky: historik Josef Kalousek a česká
společnost 2. poloviny 19. století**, spoluřešitel
Martin Klečacký (řešitel Bohumil Jiroušek, FF JČU)
 - GA ČR, č. GA15-03754S, **Mezi státním plánem a ba-
datelskou svobodou. Etnografie a folkloristika
v českých zemích v kontextu vývoje kultury a spo-
lečnosti v letech 1945–1989**, spoluřešitelka Marie
Bahenská (řešitelka Lydia Petraňová, EÚ AV ČR)
 - GA ČR, č. GA14-12289S, **Konstruování národní
identity: Státní svátky za první Československé
republiky**, spoluřešitelka Dagmar Hájková (řešitel
Miroslav Michela, FF UK)
 - GA ČR, č. GA14-29050S, **Modernismus – Machar
– Masaryk: myšlení, tvorba a jednání**, řešitelka
Helena Kokešová
 - GA ČR, č. GA14-14612S, **Násilí ve střední Evropě za
první světové války a v poválečné době. Srovnání
rakouských a českých zemí**, řešitel Rudolf Kučera
 - GA ČR, č. GA14-00994S, **Scriptores. Písemná kul-
tura a její tvůrci v pozdně středověkých Čechách
1300–1350**, spoluřešitelka Marta Hradilová (řeši-
telka Hana Pátková, FF UK)
 - GA ČR, č. GA14-35273S, **Liberální společnost, nebo
národní společenství? Sociální politika v Protek-
torátu Čechy a Morava, 1939–1945**, spoluřešitelka
Radka Šustrová (řešitel Jakub Rákosník, UJAK)
 - GA ČR, č. GA13-09541S, **Univerzita Karlova a Čes-
koslovenská akademie věd. Instituce vědy a vy-
sokoškolské vzdělanosti v proměnách politiky
a společnosti v letech 1945–1968**, spoluřešitel
Martin Franc (řešitel Petr Svobodný, ÚDAUK)
 - GA ČR, č. GAP410/12/0468, **Česká politická pra-
vice v letech 1938–1945**, spoluřešitel Josef Tomeš
(řešitel Robert Kvaček, FF UK)
 - GA ČR, č. GAP405/12/1412, **Soupis rukopisných
bohemik ve vatikánské knihovně – knihovna
Palatina**, řešitel Mgr. Stanislav Petr

MÚA je partnerem pětiletého projektu **Zhodnocení a interpretace fotografického fondu Archivu Akademie věd ČR**, na jehož řešení spolupracuje Katedra fotografie FAMU (obor Restaurování fotografie) a který je podporován z prostředků Institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace (poskytlo MŠMT v roce 2014). Na projektu se za náš ústav podílí Adéla Jünová Macková, Petra Tomsová, Vlasta Mádlová a Tomáš W. Pavlíček.

Náš ústav je také nositelem významného mezinárodního projektu **Společné česko-rakouské knihy o dějinách**, který je součástí činnosti Stálé konference čes-

kých a rakouských historiků ke společnému kulturnímu dědictví. Cílem projektu je přispět k vzájemnému poznání a porozumění prostřednictvím reflexe dějin českých a rakouských zemí a jejich společností v 19. a 20. století. Ačkoliv tyto regiony spojoval až do začátku 20. století společný státní rámec, v důsledku vytváření moderních národů docházelo k vzájemnému vymezování na nacionálním půdorysu. Po rozpadu Habsburské monarchie v roce 1918 vznikly dva nové státy, Československo a Rakousko, jejichž vzájemné vztahy kolísaly od konkurence přes spolupráci až po nezájem. Navzdory rozdílnému vývoji obou států v průběhu 20. století se v rámci „dlouhého trvání“ i moderních nadnárodních fenoménů projevovaly některé tendence v obou společnostech podobně. Po pádu železné opony v roce 1989 se nicméně diskuse mezi Prahou a Vídní zúžila na konfliktní a symbolicky zatížená témata jako „Temelín“ nebo „Benešovy dekrety“, která se negativně promítla do vzájemného mediálního obrazu.

Projekt iniciovaný Stálou konferencí českých a rakouských historiků ke společnému kulturnímu dědictví (SKČRH) zpracovává kolektiv českých a rakouských historiků. Hlavním výstupem bude populárně naučná kniha určená nejširší veřejnosti, která v rozsahu přibližně pěti set tiskových stran podá nejen vzájemný pohled na moderní dějiny, ale bude se věnovat také průřezovým tématům, jako jsou narativy, stereotypy nebo život v česko-rakouském pohraničí. Kromě knihy vznikne také přehledová brožura a didaktický materiál určený pro školní vyučování. K jednotlivým kapitolám knihy se bude moci na české i rakouské straně vyjádřit v několika debatách také veřejnost.

Institucionálně je projekt na české straně zakotven na Masarykově ústavu a Archivu Akademie věd ČR, v. v. i., a finančně podporován Ministerstvem zahraničních věcí ČR, Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Jihomoravským krajem a Krajem Vysočina.

Koordinátory projektu za českou stranu jsou Ota Konrád a Václav Šmidrkal.

<http://www.mua.cas.cz/cs/spolecna-cesko-rakouska-kniha-o-dejinach-754>

V loňském roce MÚA uspěl se dvěma žádostmi v rámci Programu podpory perspektivních lidských zdrojů – mzdová podpora postdoktorandů na pracovištích AV ČR. Díky tomu se letos novými pracovníky ústavu stali Michael Dean (University of California-Berkeley) a Věra Dvořáčková.

Už třetím rokem nabízíme možnost stáží či odborných praxí studentům a absolventům oborů historie, archivnictví, literární historie nebo politologie. Aktuální informace (termíny konkurzů) najdou zájemci na našich webových stránkách.

Archivní činnost

Archiv AV ČR se od roku 2007 řadí mezi akreditované specializované archivy. Dlouhodobě koordinuje předarchivní péči a dohlíží nad spisovou službou na pracovištích a v organizačních složkách AV ČR. Spravuje fondy týkající se dějin vědy a vědeckých institucí na našem území, osobní fondy vědců, umělecké sbírky a fotosbíрку. Samostatné oddělení pečuje o písemnou pozůstalost Tomáše G. Masaryka, Edvarda Beneše, členů jejich rodiny a nejbližších spolupracovníků. Všechna oddělení se kromě tradiční archivní práce a servisu pro badatele trvale podílejí na vědecké činnosti ústavu. Průběžně zpracovávané materiály jsou také významným zdrojem pramenů při vydávání edic nebo monografií a přípravě tematických výstav.

Následující řádky shrnují výsledky akviziční činnosti, skartačních řízení a uvádějí nové fondy, které se nám podařilo získat do správy a péče. Číselné vyjádření našich aktivit obsahuje kompletní Výroční zpráva Archivu AV ČR, jejíž podstatnou část připojujeme formou přehledných tabulek.

K 31. prosinci 2015 disponoval Archiv AV ČR archiváliemi o celkovém rozsahu 5 352,15 bm a 662 záznamy v základní evidenci NAD, z nichž 633 tvoří archivní soubory v naší přímé péči a zbývajících 29 archivních souborů je u nás uloženo na základě smlouvy s dalšími subjekty. Více než polovina z tohoto množství (362 souborů, tj. 55 %) je zpřístupněna nebo částečně zpřístupněna pro badatelské účely, přibližně třetina fondů (33 %) je zpracována a k většině z nich (26 %) existuje jako archivní pomůcka tištěný nebo elektronický inventář. Služeb studovny využilo v loňském roce 211 badatelů, z toho 36 zahraničních.

V rámci dvaceti skartačních řízení, která v roce 2015 proběhla na jedenácti pracovištích AV ČR, bylo posouzeno celkem 161,51 bm dokumentů, z nichž 119,21 bm bylo vyskartováno a 42,30 bm archivního materiálu bylo vybráno jako archiválie k trvalému uložení. Archiválie byly převzaty z Archeologického ústavu AV ČR Brno, Filozofického ústavu AV ČR, Fyzikálního ústavu AV ČR, Kanceláře AV ČR, Národohospodářského ústavu AV ČR, Střediska společných činností AV ČR, Ústavu informatiky AV ČR, Ústavu pro českou literaturu AV ČR, Ústavu pro jazyk český AV ČR a Ústavu živočišné fyziologie a genetiky AV ČR.

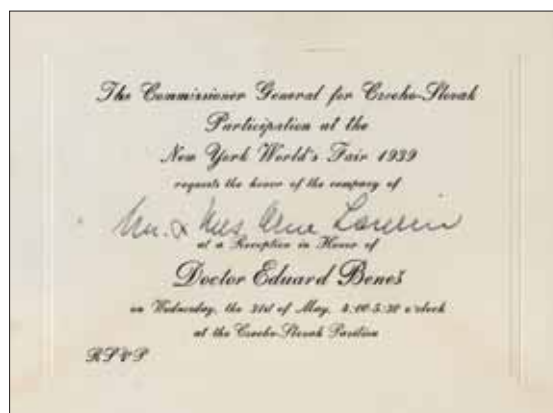
V mimoskartačním řízení jsme v roce 2015 přežali archiválie osobní nebo institucionální proveniencí o rozsahu 13,93 bm, kterými byly doplněny stávající fondy, případně vytvořeny fondy nové. Díky darům rodinných příslušníků nebo institucí tak můžeme k nej-

novějším a obsáhlejšími akvizicemi zařadit pozůstalost historičky a dlouholeté předsedkyně Společnosti Edvarda Beneše Věry Olivové (1926–2015), astronoma, matematika, publicisty a osobního tajemníka TGM Jaroslava Císaře (1894–1983), fyzika a profesora UK, člena KČSN a ČAVU Viktora Trkala st. (1888–1956), ředitele Ústavu radiotechniky a elektroniky ČSAV/AV ČR Viktora Trkala ml. (nar. 1929) nebo rusisty Oldřicha Lešky (1927–1997). Jednotliviny přibýly díky daru Charlotty Kotíkové do fondů rodinných příslušníků TGM (Jan Masaryk a Alice a Herberta Masarykovy). Ze spolkových materiálů stojí za zmínku obsáhlý přírůstek (materiály z let 1922–2002) k fondu Národopisná společnost československá, který jsme získali od České národopisné společnosti, a nově vytvořený fond Společnost Edvarda Beneše (2 bm), který byl vyčleněn z osobní pozůstalosti Věry Olivové.

Inventář, dílčí inventář nebo jiný typ archivní pomůcky byly zpracovány k následujícím fondům:

František Groh (inventář, časový rozsah 1884–1937), klasický filolog a archeolog, profesor a děkan Filozofické fakulty UK, starosta Jednoty českých filologů, člen KČSN a ČAVU. Zabýval se řeckým divadlem a překládal starořeckou literaturu. Těžištěm fondu jsou texty kurzů přednášek z řecké a latinské epigrafiky.

Arne Laurin (inventář, časový rozsah 1917–1945), významný pražský novinář, 1919–1920 zástupce šéfredaktora časopisu *Tribuna*, 1921–1938 šéfredaktor *Prager Presse*, člen Penklubu, pravidelný pátečník Karla Čapka. Ve třicátých letech spolupracoval s organizací na podporu uprchlíků z nacistického Německa. Po Mnichovu emigroval do USA, kde před koncem války zemřel. Převážnou část fondu tvoří dokumenty z činnosti v exilu – korespondence, texty vlastních prací a projevů, písemnosti cizích osob.

Pozvánka na recepci k počtě Edvarda Beneše (AÚTGM, fond A. Laurin, kart. 3, i.č. 184)

Lev Sychrava (inventář, časový rozsah 1887–1992), právník, politik, novinář, účastník českého zahraničního odboje za první světové války, 1939–1945 vězněn v koncentračním táboře, po roce 1948 emigroval do Velké Británie, krátce před smrtí se vrátil do Československa. Fond obsahuje rodinné písemnosti, záznamy z první světové války a po roce 1945, korespondence, dokumenty k založení Ústavu E. Beneše v Londýně, knihy a brožury.

Zdeněk Nejedlý. Cestovní průvodce (dílní inventář, časový rozsah 1853–1962) a *Zdeněk Nejedlý. Tisky* (dílní inventář, časový rozsah 1913–1964). Propagační tisky a cestovní průvodce tvoří relativně samostatné skupiny v obsáhlém fondu Zdeněk Nejedlý a původně byly jednou společnou částí fondu. Při pořádání byly původní celky v maximální možné míře respektovány, avšak vnitřní zpracování a popis jednotlivých dokumentů jsou nové. Tisky (celkem 1395 kusů) jsou řazeny do dvanácti skupin, pojmenovaných převážně podle vydavatelů (nejpočetnější jsou tisky z vydavatelství ÚV KSČ, celkem 580) a umožňují sledovat kulturně propagační aktivity KSČ nebo vývoj stranického školství. Cestovní průvodce (celkem 212 kusů) jsou rozděleny do pěti skupin (z hlediska popisovaného místa a jazyka textu), obsahují z největší části česky psané průvodce po domácích památkách, mapy nebo vlastivědné příručky.

František Šamalík (manipulační seznam prvního typu, časový rozsah 1939–2008), právník, politolog,

profesor na Právnické fakultě UK, vědecký pracovník Ústavu státu a práva ČSAV / AV ČR, poslanec Federálního shromáždění (1990–1992). Fond obsahuje ponejvíce rukopisy a tisky vlastních prací, ilustrační materiál o původci fondu, ocenění (diplomy, medaile), v malé míře osobní doklady.

Portrét Františka Šamalíka (MÚA, fond F. Šamalík, kart. 10, i.č. 53)

Výroční zpráva archivu AV ČR

Výběr archiválií ve skartačním řízení – 2015

Předávající pracoviště AV ČR	Počet skartačních protokolů	Posuzováno (bm)	Skartováno (bm)	Skartováno (%)	Převzato (bm)
Archeologický ústav AV ČR, Brno	1	8,00	7,00	87,50	1,00
Filozofický ústav AV ČR	1	26,00	20,00	76,92	6,00
Fyzikální ústav AV ČR	3	17,73	13,05	73,60	4,68
Kancelář AV ČR	4	8,96	7,50	83,71	1,46
Národohospodářský ústav AV ČR	1	4,05	3,50	86,42	0,55
Sociologický ústav AV ČR	1	19,53	19,53	0,00	0,00
Středisko společných činností AV ČR	1	2,40	0,00	0,00	2,40
Ústav informatiky AV ČR	2	16,18	13,15	81,27	3,03
Ústav pro českou literaturu AV ČR	1	22,74	19,50	85,75	3,24
Ústav pro jazyk český AV ČR	1	1,06	0,10	9,43	0,96
Ústav živočišné fyziologie a genetiky AV ČR	4	34,86	15,88	45,55	18,98
celkem	20,00	161,51	119,21	630,17	42,30

Výběr archiválií mimo skartační řízení – 2015

Fond	Převzato (bm)
Císař Jaroslav	2,00
Leška Oldřich	0,61
Masaryk Jan	0,18
Masaryková Alice	0,01
Masaryková Herberta	0,74
Národopisná společnost československá	2,90
Olivová Věra	4,59
Společnost Edvarda Beneše	2,00
Trkal Viktor ml.	0,24
Trkal Viktor st.	0,66
celkem	13,93

Inventarizace – 2015

Název archivního souboru / pomůcky	Zpracováno bm	Inventarizováno bm
Groh František	0,12	0,12
Laurin Arne	0,36	0,36
Nejedlý Zdeněk. Cestovní průvodce	0,96	0,96
Nejedlý Zdeněk. Tisky	3,36	3,36
Sychrava Lev	1,20	1,20
Šamalík František	1,70	0,00
celkem	7,70	6,00

Badatelna – 2015

Počet badatelů celkem	Z toho cizinců	Počet badatelských návštěv
211	36	566

Politická revoluce 1918 měla být dovršena v oblasti náboženství.

**Prof. Dr. Martin Schulze Wessel
v rozhovoru pro Zpravodaj mua.cas.cz**

Prof. Dr. Martin Schulze Wessel, německý historik narozen r. 1962 v Münsteru, je vedoucím Katedry dějin východní Evropy na LMU, předsedou Collegia Carolina, předsedou Svazu historiků a historiček v Německu a také členem Bavorské akademie věd.

Kdy a kde jste se dostal ke studiu dějin střední a východní Evropy? Co Vás přivedlo k českým dějinám, kdo Vás nejvíce motivoval?

První čtyři semestry jsem studoval v Mnichově a potom jsem přestoupil do Berlína. V zájmu o východoevropské dějiny mě silně ovlivnil můj pozdější „Doktorvater“ Klaus Zernack, který sledoval dějiny v širších kontextech a v Německu byl mezi prvními, kdo zkoumali východoevropské dějiny komparativně a z hlediska historických souvislostí.

Ve svých pracích často srovnáváte určité vztahy a typy jednání mezi velmocemi, a to i napříč staletími a státními systémy. Jaké jsou Vaše vstupní metodologické předpoklady pro posouzení reflexe

a obrazu jedněch u druhých, například u ruského pohledu na Prusko?

Tradiční dějiny diplomacie jsou často fádní, poněvaž z velkého množství diplomatických vztahů a vojenských konfliktů nedovedou poukázat na dlouhodobé tradice. To, co mě zajímalo v práci o vztazích mezi Ruskem, Polskem a Pruskem, je souvislost mezi strukturou a jednáním. V mocenskopolitických vztazích těchto států lze v 18. a 19. století vysledovat výraznou linii větvičích se souvislostí, které měly důsledky až do 20. století. Linie těchto souvislostí – Pfadabhängigkeit (termín S. P. Huntingtona – pozn. překl.) – se netýká jen obsahu mocenské politiky Ruska a Pruska, ale také jejich forem. Abstraktně řečeno, existuje dialektická vazba mezi způsoby jednávání v mezinárodní politice (*modus operandi*) a produkty tohoto jednání (*opus operatum*). Výsledky vycházejí z dlouhodobých struktur politiky, i když se mohou od ní také lišit.

Napsal jste komparativní habilitaci o českém a ruském kléru jako nositeli náboženské změny za různých revolucí. Vnímáte označení náboženská revoluce jako adekvátní pro české hnutí Pryč od Říma po roce 1918?

Podívejme se nejdříve zpět do 19. století: Revoluce 1848 byla jistě politickým převratem, který byl předpřipraven ve sféře náboženství. V náboženských hnutích, např. v radikálním proudu německého katolicismu – tzv. Deutschkatholizismu, byly pár let před revolucí předjíhány mnohé intelektuální a politické požadavky, které pak razil rok 1848. V revoluci 1918 to bylo opačně: Nový politický řád, jenž povstal skrze politickou revoluci, měl být dokončen ve sféře náboženské kultury, v hnutí Pryč od Říma a zvláště skrze vznik Československé církve. Takhle to její hlavní zástupci tehdy také viděli. V samotné náboženské sféře nebylo hnutí Pryč od Říma ani založení nové, relativně velké církve asi žádnou revolucí, neboť mnozí Češi – stejně tak Slováci – zůstali v katolické církvi. Nicméně událostí bylo, že došlo ke zcela novému strukturování náboženského pole a že tím byl ovlivněn také katolicismus. Ten se v reakci na otřesné události, k nimž lze počítat i stržení mariánského sloupu na Staroměstském náměstí, stal konzervativnějším a defenzivnějším vůči politickému okolí vnímanému jako hrozivé a nepřátelské.

Domácí historiografie často tematizuje moderní české dějiny izolovaně od evropských jako specifické. V čem by podle Vás mohlo být užitečné zpracovávat české dějiny v širším kontextu?

Pro řadu otázek českých dějin se širší kontext přímo nabízí. Z mého pohledu může např. výzkum nacionalismu i náboženství v evropském kontextu velmi profitovat z reflexe české historiografie. Na českých dějinách se dají jako v laboratoři popsat např. procesy národní mobilizace, ale také její limity. Ne náhodou řada teoretiků nacionalismu pochází z českých zemí nebo zde získala své poznatky o vytváření národního zájmu a nacionálních praktik. Světově nejvlivnější komparativní práce k dějinám nacionalismu, v jejímž širokém srovnávacím úhlu pohledu je celá Evropa, pochází o českého historika – Miroslava Hrocha.

Od roku 2012 jste předsedou Svazu historiků a historiček v Německu; ve vlastním výzkumu se soustředíte také na české dějiny. Jak hodnotíte spolupráci českých a německých historiků v posledních čtyřech letech?

V česko-německé spolupráci beru v potaz dva pracovní vztahy: Německo-českou a Německo-slovenskou historickou komisi a Mezinárodní gradační kolegium *Náboženské kultury v Evropě 19. a 20. století*, kde jde o spolupráci LMU v Mnichově, UK v Praze, MU v Brně a Univerzity A. Mickiewicze v Poznani. V Historické komisi, jež pracuje na základě oficiální mezivládní úmluvy, roste už řadu let tak profesionální blízkost, že už nedochází k vytváření národních opozičních táborů uvnitř komise. Její práce se za posledních deset let velmi proměnila: Ještě v roce 2003 musela komise reagovat vlastními vyjádřeními na napětí v politice. Mezitím se však práce v komisi – mj. i přípravou společné učebnice pro školy, na níž aktuálně pracujeme, přesměřovala na tvorbu dlouhodobých a proaktivních vzájemných vztahů, nereaguje už tedy pouze na krize.

Velkou radost mi dělá společná práce v doktorandském kolegiu o náboženských kulturách. Česká historiografie udělala v posledních letech veliké pokroky v oblasti náboženských dějin. Společné diskuse s pražskými a brněnskými kolegy a doktorandy je vyloženě produktivní. Budoucnost spolupráce německé a české historiografie leží dle mého mínění ve srovnatelné kooperaci, která bude vztažena k určitému badatelskému tématu, a tím i ke společně vymezeným metodologickým a teoretickým předpokladům. Může to fungovat pouze tehdy, jde-li o badatelské pole, v němž jsou silné obě národní historiografie. To je případ řady oblastí bádání. Nejlepší formou spolupráce je podle mě mezinárodní gradační kolegium. Bylo by záhodno, aby tento formát byl dále podporován i ze strany českých státních vědeckých agentur.

V roce 2016 uplyne 60 let od založení Collegia Carolina. Jakým směrem se dnes tato instituce ubírá?

Jakožto středně velká instituce se nutně můžeme soustředit jen na některé oblasti výzkumu. Nejsme kompetentní pro celé české dějiny. Ale náš časopis *Bohemia*, který se mezi českými a slovenskými autory i čtenáři těší vzrůstající oblibě, nabízíme jako platformu pro jakákoliv témata a epochy českých a slovenských dějin. Těžiště našeho vlastního bádání leželo v posledních letech na paměťových studiích. Ta budou důležité nepochybně i nadále. Aktuálně má pro nás velký význam výzkum dějin náboženství, federalismu, migrací, ale i státního socialismu. Tyto důrazy nejsou dány napořád, ale věnujeme jim pozornost co možná nejdéle. Přicházejí však i jiné trendy: tzv. digitální historiografie má pro nás rostoucí význam. Vedle českých dějin si v našem ústavu dobyly místo i dějiny slovenské.

*(Rozhovor vedl a z němčiny přeložil
Tomáš W. Pavlíček.)*

Vulkány v našich uměleckých sbírkách

Unikátní sbírka vyobrazení vulkánů jako cenný přírůstek našich sbírek

Ne zcela doceněný bývá v historii vědy ikonografický materiál, ať již byl vytvořen v rámci vědecké práce minulých generací nebo zachycuje zajímavé vědecké artefakty či jevy k probádání. Přitom najdeme nesčetné množství dokladů důležitosti tohoto typu pramene pro rozšíření našich vědomostí. Ze současné vědy do značné míry vytlačila grafické ilustrace fotografie, ale v minulých staletích byla mnohá vědecká pojednání skutečným spojením vědy a výtvarného umění na nejvyšší úrovni. Tomu také odpovídá cena těchto publikací na aukcích po celém světě. Jako jeden příklad za mnohé můžeme uvést díla francouzsko-amerického přírodovědce a malíře Johna Jamese Audubona (1785–1851). Například kompletní vydání jeho klíčového díla *Birds of America* bylo v prosinci roku 2010 vydraženo u Sotheby's v Londýně za neuvěřitelných 6,5 milionu liber. Podobně závratných cen dosahují většinou botanické a zoologické práce, ale svoji nezanedbatelnou hodnotu mají i vědecké ilustrace jiných oborů.

Bohužel MÚA dosud neměl rozsáhlejší kolekci podobně zaměřených děl a jeho umělecké sbírky se zaměřovaly hlavně na portréty představitelů vědy a na díla umělců spojených s významnými učenými společnostmi působícími v minulosti v českých zemích. To se však změnilo v závěru minulého roku, kdy se podařilo díky finančnímu příspěví Akademie věd ČR získat část mimořádně vzácné kolekce vyobrazení různých geologických jevů RNDr. Jana Kozáka, CSc., dlouholetého vědeckého pracovníka Geofyzikálního ústavu AV ČR. Jan Kozák svoji sbírku budoval již od sedmdesátých let minulého století a cenné kusy získával nejenom u nás, ale především na svých zahraničních cestách nejen po Evropě, ale i v USA. Kvůli odlišení dřívější kolekce, nyní v držení univerzity v americkém Berkeley, se sbírka oficiálně označuje jako New Kozák Collection. Získaný ikonografický materiál dr. Kozák se svými spolupracovníky intenzivně využíval pro své vědecké výzkumy (např. pro bádání o proslulém zemětřesení, které v 18. století výrazně poškodilo portugalskou metropoli Lisabon). Do uměleckých sbírek byla nyní získána část Kozákovy sbírky věnovaná sopkám a jejich erupcím. Jedná se o kolekci několika set především grafických vyobrazení ze 17.–19. století doplněných několika publikacemi s ilustracemi k tématu a několika stovkami kopií dalších vyobrazení. Najdeme zde sopky z celého světa a vedle proslulého Vesuvu (nechybí ani např. reprodukce slavného obrazu malíře Brjullova Zkáza Pompejí) či Etny zde můžeme obdivovat např. krásu

jihooamerických vulkánů. Těžko se vyzvedávají jednotlivé kusy, ale za připomenutí stojí jistě unikátní anonymní kresba z první třetiny 19. století o délce 160 cm „Lagerungsfolge der Gebirgsformationen“ nebo některé publikace jako např. *Physikalischer Atlas* Heinricha Berghause nebo mimořádně vzácný 1. svazek z díla *Die Liparischen Inseln* nazvaný Vulcano obsahující celkem 33 pozoruhodných dřevorytů. Práce vyšla v Praze v roce 1893 a jejím autorem nebyl nikdo jiný než proslulý cestovatel a přírodovědec z toskánské větve panujícího habsburského rodu arcivévoda Ludwig Salvator (1847–1915). Jeho synovec Leopold Salvator zastával jako poslední Habsburk po smrti Františka Ferdinanda funkci protektora ČAVU až do jejího zániku v roce 1918.

V současnosti probíhá evidence sbírky vyobrazení vulkánů, která bude poté vzhledem k jejímu využívání pro badatelské účely v oblasti geologie a geofyziky zapůjčena do Geofyzikálního ústavu AV ČR. MÚA se bude snažit získat i zbývající části Kozákovy sbírky, především mimořádně cennou a ve své úplnosti celosvětově unikátní kolekci zobrazující seismické a seismologické jevy (zemětřesení, tsunami). Ta se skládá zhruba z tří set originálních grafik z 15.–19. století, dalších asi devíti set kopií, několika desítek odborných publikací z druhé poloviny 19. století a také z několika desítek makroseismických map vzniklých mezi lety 1627 a 1902. Jistě by bylo skvělé, kdyby i nadále zůstala New Kozák Collection pohromadě – ostatně její mimořádná cena spočívá mimo jiné právě v komplexnosti a propojení jednotlivých částí. Zda se to však podaří, bude záležet na mnoha okolnostech, z nichž jen některé může náš ústav plně ovlivnit.

Martin Franc

Na výletech

K příjemným zvykům pracovníků MÚA a jeho příznivců patří společné výlety; v loňském roce v květnu se uskutečnil zájezd na Podblanicko. K navštíveným místům patřil zámek v Růžkových Lhoticích s expozicí Bedřicha Smetany, románský kostel a muzeum fary v Kondraci, muzejní expozice na zámku ve Vlašimi, zbytky kláštera v Louňovicích a bitevní pole bitvy třicetileté války u Jankova. K vrcholům výletu lze počítat výstup na Velký a Malý Blaník.

Menší skupina pracovníků uskutečnila pod vedením prof. Rychlíka v červenci poznávací zájezd do Maďarska, Rumunska a Ukrajiny, především do oblasti Marmarošské Sihoti.

Na počátku října strávili zaměstnanci MÚA a členové jejich rodin příjemný turistický víkend ve Špindlerově Mlýně s výletem do polské Karpacze. I na rok 2016 jsou plánovány podobné turistické akce.

Výběrová anotovaná bibliografie*

Marie **Bahenská**, *Frauengeschichtsschreibung in Tschechien, Österreichische Zeitschrift für Geschichtswissenschaften* 26/2 (2015), 190–200.

Studie přináší souhrnný přehled výzkumu a titulů k problematice dějin žen a gender v České republice v posledních dvaceti letech.

Marie **Bahenská**, *Pan učitel a slečna učitelka. Genderové aspekty učitelské profese v českých zemích v 19. století*. In: Ivica Hajdučeková (ed.), *Rodový aspekt v interdisciplinárním diskurzu*, Košice 2015, 83–97.

Príspevok predstavuje vývoj učiteľského vzdelání v českých zemích v 19. století. Zaměřuje se na legislativní úpravy, požadovanou kvalifikaci a podmínky výkonu této profese. Pozornost je věnována společenskému akceptování a oceňování učitelů i učitelů.

Pavel **Brodský**, *Epistolae beati Sidonii ve varšavské Národní knihovně*, *Umění* 63/1–2 (2015), 74–78.

Ve varšavské Národní knihovně byl objeven doposud neznámý iluminovaný rukopis, *Epistolae beati Si-*

donii episcopi Clarimontis Arvenis, datovaný do roku 1440. Rukopis je nepochybně českého původu; ornamentální systém je typickým projevem české iluminace 15. století. Výzdoba je poměrně značně kvalitní a slohově pokročilá. Rukopis prošel knihovnou Matyáše Korvína, jak dokládá dodatečně domalovaný erb na fol. 2r. Ornamentika odpovídá slohovému stupni reprezentovanému zejména dílem Mistra Šelmberské bible. Zajímavé jsou ale především souvislosti s dílem Mistra Fridrichova breviáře, který, ač původem z Moravy, působil významnou část své profesionální dráhy v Dolních Rakousích.

Vratislav **Doubek** – Petr **Kaleta** – Jan **Květina**, *Korespondence T. G. Masaryk – Slované. Poláci, Rusové a Ukrajinci. 1. svazek*, Praha 2015.

V rámci širšího projektu přináší tato kolektivní monografie analýzy styků T. G. Masaryka s Poláky a prvními etapami vývoje jeho vztahů s Rusy a Ukrajinci (do roku 1917), doplněné o kompletní dostupnou korespondenci s politickými, odbornými i kulturními kruhy těchto náro-

dů. V současnosti jsou připravovány další svazky, věnované Masarykovým kontaktům s ruským a ukrajinským exilem po roce 1917 a jeho stykům s jižními Slovy.

Věra **Dvořáčková**, *Akademické počátky české jazykovědné bohemistiky*, *Práce z dějin Akademie věd* 7/1 (2015), 47–60.

Kořeny české jazykovědné bohemistiky v rámci České akademie věd a umění bývají obvykle spojovány pouze s Kanceláří Slovníku jazyka českého, která stála za vznikem dosud nerozsáhlejšího slovníku českého jazyka. Akademické počátky české lingvistiky lze nicméně hledat i ve více či méně závažné jazykovědné činnosti komisí III. třídy České akademie věd a umění, k jejichž členům patřila řada nejvýznamnějších českých filologů první poloviny 20. století.

Pavel **Fabini** – Martin **Klečacký** – Tomáš **Zouzal**, *Zemědělská rada pro Království české 1873–1918*, Praha 2015.

Publikace po stručném přehledu dějin Vlastenecko-hospodářské spo-

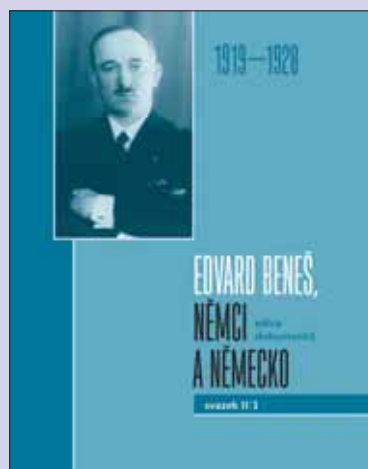
* kmenoví zaměstnanci MÚA AV ČR jsou vyznačeni tučně

lečnosti v Českém království (1770–1872) dokumentuje vývoj její nástupnické organizace, Zemědělské rady pro Království české, zřízené v roce 1873. Nastíněna je především struktura a působení této organizace, zvláštní pozornost je věnována jejímu významu pro zemědělský rozvoj v Čechách a osobnostem, které ji vedly.

Martin Franc, *We're good enough to host the world! Czech and Slovak Cuisine at World Fairs in 1958, 1967 and 1970*. In: *A Taste of Progress: Food at International and World Exhibitions in the Nineteenth and Twentieth Centuries*. Farham 2015, 133–146.

Studie se zabývá československými restauracemi na třech světových výstavách – v Bruselu (1958), v Montrealu (1967) a Osace (1970). Analyzuje nejen reakci návštěvníků, ale také úlohu restaurací na světových výstavách a jejich roli v renesanci „haute cuisine“ v samotném Československu od konce padesátých let 20. století.

Eva Hajdinová – Ota Konrád – Jana Malínská, *Edvard Beneš, Němci a Německo. Edice dokumentů, svazek II/1 (1919–1928)*, Praha 2015.

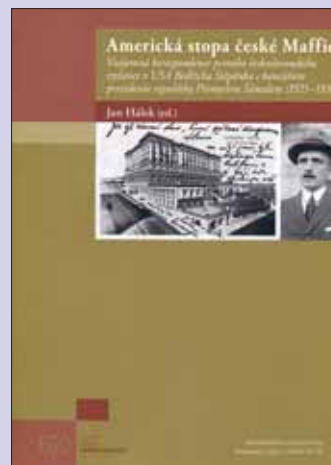
Edice dokumentů představuje první díl série věnované Benešovým stanoviskům k dané problematice. Svazek II/1, obsahuje dokumenty z období 1919–1928, která zahrnuje první desetiletí existence Česko-

slovenské republiky a utváření jejího mezinárodní postavení. Jádrem příložených dokumentů se skládá z Benešových projevů v československém parlamentu, následných jednání, záznamů o rozhovorech a rozhovorů, zpráv zahraničních diplomatů z rozhovorů s Benešem a jeho telegramů distribuovaných českým konzulárním úřadům. Toto jádro je doplněno články napsanými Benešem a zveřejněnými v domácím a zahraničním tisku.

Dagmara Hájková – Eva Hajdinová, „Mais Paris demeure un phare...“ *Influences de la France dans la vie d'Edvard et Hana Beneš avant 1919*, *Revue des études slaves* 86/4 (2015), 449–472.

Politická kariéra Edvarda Beneše, klíčového aktéra prvního československého odboje a meziválečného ministra zahraničních věcí ČSR a prezidenta, pokrývá téměř celou první polovinu 20. století a lze ji bez váhání označit za mezinárodní. Bylo to však ve francouzském exilu za první světové války, kdy se zrodila jeho politická hvězda. Příspěvek přibližuje na základě Benešových válečných deníkových záznamů a korespondence jeho vztah k Francii a osvětluje i méně známé okolnosti jeho vstupu do vysokých příček evropské diplomacie. Pozornost je věnována i válečnému osudu Benešovy manželky Hany, kterou potkal před válkou právě v Paříži a se kterou celý život sdílel velmi silné citové a intelektuální pouto k městu nad Seinou a k celé zemi. Po válce si manželé Benešovi osvojili životní styl, jež sami považovali za „francouzský“, jenž měl podle nich propojovat v sobě modernitu, pokrokovost, ale též tradiční eleganci. Autorky odkrývají osobní stránky Benešových pařížských pobytů, jež položily základ dlouhá léta trvající fascinace touto zemí a které ovlivnily i jeho meziválečnou zahraniční politiku.

Jan Hálek (ed.), *Americká stopa české Maffie. Vzájemná korespondence prvního československého vyslance v USA Bedřicha Štěpánka s kancléřem prezidenta republiky Přemyslem Šámalem (1921–1938)*, Praha 2015.

Základ této edice tvoří vzájemná korespondence prvního československého vyslance v USA Bedřicha Štěpánka s kancléřem prezidenta republiky Přemyslem Šámalem. Editované archivní materiály umožňují čtenáři sledovat Štěpánkovo krátké působení v čele washingtonské legace v letech 1920–1923, roztržku s pražským ministerstvem zahraničí vedoucí k jeho rezignaci, Štěpánkovu další činnost v USA v následujícím období i neúspěšné pokusy jeho přátel v čele s Přemyslem Šámalem přimět jej k návratu do Československa. Oba přátelé se v editovaných dokumentech vyjadřují nejen k dění v prvorepublikovém Československu a jeho zahraničněpolitickým problémům a k tzv. washingtonské aféře vedoucí ke Štěpánkovu odchodu z diplomatických služeb. Jejich pozornosti neuniká ani dění ve světě. Především Štěpánek se rozsáhle vyjadřuje k zahraniční i domácí politice USA, k otázkám spojeným s probíhající světovou hospodářskou krizí i ke komplikující se mezinárodní politické situaci.

Marta Hradilová – Marie Tošnerová, *Jaromír Čelakovský a rukopisná komise České akademie věd*

a umění, *Právněhistorické studie* 45/1 (2015), 160–166.

Příspěvek se zabývá podílem Jaromíra Čelakovského na založení rukopisné komise České akademie věd a umění.

Milena **Josefovičová** – Adéla **Jůnová Macková** (eds.), *Učitel archivářů. Jindřichu Schwippelovi k osmdesátinám*. Praha 2015.

Sborník příspěvků s archivní tematikou, který vychází u příležitosti významného životního jubilea dr. Jindřicha Schwippela, doplněný jeho výběrovou bibliografií a rozhovorem s jubilantem. Příspěvky se dotýkají mj. otázek orální historie, současné role archivů nebo metodického zpracování osobních fondů.

Adéla **Jůnová Macková**, *Centralizace vědy – státní společenskovední ústavy a vznik ČSAV. Osudy Slovanského a Orientálního ústavu v letech 1945–1953*, *Práce z dějin Akademie věd* 7/ 2 (2015), 167–192.

Studie se zabývá otázkou příčin a důsledků organizačních změn vedení Orientálního a Slovanského ústavu v průběhu jejich vývoje od skončení druhé světové války po začlenění do Československé akademie věd.

Adéla **Jůnová Macková** – Hana Navrátilová, *Jaroslav Černý a František Lexa. Edice korespondence zakladatelů české egyptologie*, *Práce z dějin Akademie věd* 7/1 (2015), 59–150.

Edice obsahuje úvodní studii a dopisy egyptologů Jaroslava Černého a Františka Lexy. Korespondence z meziválečného období (1920–1930) ilustruje úsilí obou mužů o zřízení univerzitního semináře v Praze a vybudování pozic pro práci přímo v Egyptě.

Hana **Kábová**, *Místopisná komise České akademie věd a umění v letech 1913–1952*, *Práce z dějin Akademie věd* 7/1 (2015), 61–88.

Studie charakterizuje činnost a praktické a vědecké úkoly interdisciplinární komise působící v České akademii věd a umění v letech 1913–1952.

Hana **Kábová**, *Páter Láska. Životní příběh a překladatelské dílo kyjského faráře Gustava Lásky (1848–1921)*, Praha/Pelhřimov 2015.

Příběh začíná konverzí židovského mladíka ke katolické víře a jeho sňatkem s katoličkou Barbarou Neuwirthovou. Obrácení Karla Ferdinanda Kleina je spojeno s volbou nového jména Josef Láska. Příjmení Láska provází životem jako znamení i jeho prvorozeného syna Gustava (1848–1921), který je povolán ke kněžství. Služba jej přivádí do Nemyšle, kde působí jako vychovatel pozdějšího politika hraběte Bedřicha Deyma ze Strážce, posléze do farnosti v Kyjích u Prahy a do Poříčan. Láska se věnuje také překládání próz katolických autorů (Auguste Cravenová, Hendrik Conscience). Jsou jeho překlady tvůrčím činem, jehož prostřednictvím řeší vlastní morální dilemata, prací na objednávku nebo nástrojem pastorace? Jak probíhá dialog mezi autory próz, románovými hrdiny a překladatelem? Jak vypadala každodenní činnost kyjského kaplana a posléze faráře, jaké specifické úkoly přinášela služba v jeho farnosti s převahou obyvatelstva dělnického původu nebo námezdně pracujících v zemědělství? Jaký byl

Láskův vztah k jinověrcům, konvertitům, nábožensky chladným pedagogům či „odpadajícím“ dělníkům? Jak pater Láska pojímal kněžskou službu?

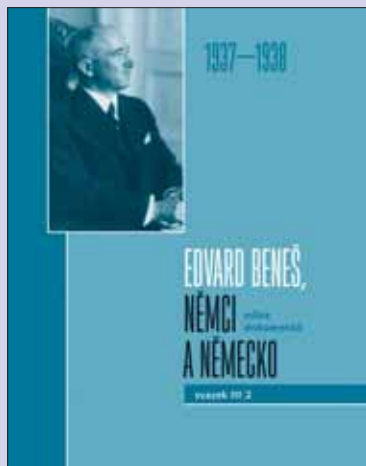
Vojtěch **Kessler** – Michal **Pehr** – Richard **Vašek**, *Edvard Beneš, Němci a Německo. Svazek III/1 (1936–1937)*, Praha 2015.

Výběrová edice dokumentů Edvard Beneš, Německo a Němci III je v pořadí třetím dílem projektu, jehož záměrem je zdokumentovat vývoj Benešových názorů na problematiku Němců v Československu, na jeho vztah k Německu, Rakousku a obecně zachytit Benešovo pojetí národností, národa a možnosti řešení otázky menšin. Svazek III/1 zahrnuje období od zvolení Edvarda Beneše prezidentem republiky v prosinci 1935 do léta 1937. Vybrané dokumenty jsou osobní i úřední povahy, publikované i dosud nezveřejněné.

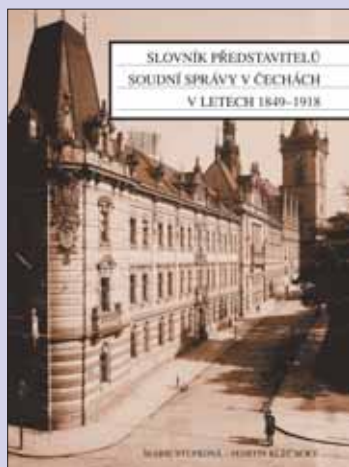
Vojtěch **Kessler** – Michal **Pehr** – Richard **Vašek**, *Edvard Beneš, Němci a Německo. Svazek III/2 (1937–1938)*, Praha 2015.

Výběrová edice dokumentů Edvard Beneš, Německo a Němci III je v pořadí třetím dílem projektu, jehož záměrem je zdokumentovat vývoj Benešových názorů na problematiku Němců v Československu, na jeho vztah k Německu, Rakousku a obecně zachytit Benešovo pojetí národností, národa a možnosti ře-

šení otázky menšin. Tento svazek zahrnuje období od léta 1937 do abdikace Edvarda Beneše na prezidentský úřad počátkem října 1938. Vybrané dokumenty jsou osobní i úřední povahy, publikované i dosud nezveřejněné.

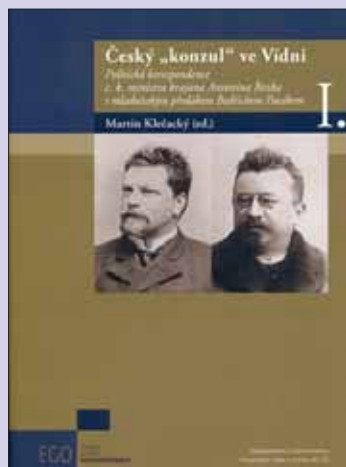
M. Stupková – Martin **Klečacký**, Slovník představitelů soudní správy v Čechách v letech 1849–1918, Praha 2015.

Slovník představuje strukturovaná biografická hesla představitelů krajských soudů, zemského, obchodního a vrchního zemského soudu v Praze, a vedoucích státních návladních. Je uvozen nástupem organizačního vývoje soudnictví a studií ideální soudní kariéry.

Martin **Klečacký** (ed.), *Český „konzul“ ve Vídni, I. Politická korespondence c. k. ministra krajana Antoní-*

na Rezka s mladočeským předákem Bedřichem Pacákem, Praha 2015.

Korespondence mezi českým historikem, státním úředníkem a ministrem v předlitavské vládě Antonínem Rezkem a mladočeským poslancem, předsedou poslaneckého klubu a Rezkovým nástupcem v úřadu ministra krajana Bedřichem Pacákem představuje významný pramen k poznání českých moderních politických dějin na přelomu 19. a 20. století. Ukazuje jak spolupráci mezi Národní stranou svobodomyšlnou (mladočeskou) coby nejsilnější českou politickou silou té doby a předlitavskou vládou, tak nepřímo i možnosti a limity fungování politické strany na přechodu mezi honoračním a masovým typem, odhaluje různé strategie v jednání vlády, českého ministra a politické strany, dokumentuje opakované, ovšem neúspěšné snahy o česko-německý modus vivendi v rámci Čech, Moravy i Slezska, jak se jej na počátku 20. století snažila prosadit vláda Ernesta von Koerber. Mimořádně cenná je edice pro objasnění a hodnocení činnosti českého zástupce ve vládě, tzv. ministra krajana.

Ines **Koeltzsch**, *History takes place. Neuere Forschungen zur Geschichte multiethnischer Städte Zentral- und Osteuropas im 20. Jahrhundert*, Střed 7/1 (2015), 131–149.

Esej popisuje práce dvou německých a jednoho amerického věd-

ce, představující tři různé pohledy na městskou historii ve „věku extrémů“: město jako prostor zkušeností (Lvov), město jako palimpsest (Grodno) a mikrohistorii velkoměsta optikou činžovního domu a jeho obyvatel (Varšava).

Ines **Koeltzsch**, *Praha rozdělená i sdílená. Česko-židovsko-německé vztahy 1918–1938*, Praha 2015.

„Město tří národů“ — toto a podobná označení Prahy konce 19. a počátku 20. století je možné nalézt nejen v četných literárních svědectvích. Jde zároveň o důležitou součást historického a literárněvědního diskursu o městě, o reminiscence multietnické společnosti zničené mezi lety 1938 a 1948. Autorka na příkladu úřední statistiky, komunální politiky, intelektuální veřejnosti a populární kultury zkoumá, jak Pražané vytvářeli, vyjednávali i překračovali vlastní skupinové představy i obrazy jiných. Ukazuje, že konstrukce národní identity v hlavním městě Československa nebyly navzdory jejich zdánlivé všudypřítomnosti stabilní a pevně dané.

Helena **Kokešová**, *Eduard Albert a Česká akademie věd a umění*, *Práce z dějin Akademie věd* 7/1 (2015), 2–18.

Článek se týká Eduarda Alberta (1841–1900), jednoho z řečníků na slavnostním zahájení činnosti České akademie věd a umění, zaměřu-

je se na rozvoj jeho vztahů k této instituci a jejímu zakladateli Josefu Hlávkovi.

Helena **Kokešová** (ed.), *Politici, umělci a vědci ve veřejném prostoru na přelomu 19. a 20. století*, Praha 2015.

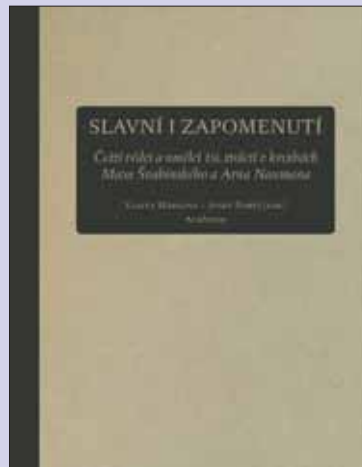

Publikace se zabývá významným obdobím českých dějin, kdy se formulují a zejména v dobových polemikách tříbí názory různých proudů českých intelektuálů, kteří v proměňujících se uskupeních utvářeli podobu české moderny. Její požadavky pak byly formulovány v manifestu Česká moderna. Soustředí se především na osobitý vklad dvou vůdčích osobností české kultury, T. G. Masaryka a J. S. Machara, jejichž vztah lze na základě nově zpřístupňované korespondence detailně sledovat a nově interpretovat. Kniha přináší také poprvé uveřejněný materiál vycházející z korespondencí s dalšími osobnostmi (Jan Jakubec, Božena Viková-Kunětická, A. V. Kraus, František Kupka a Antonín Macek; Hugo von Hofmannsthal).

Miroslav **Kunštát** – R. Melville – T. Winkelbauer – R. Luft – P. Šimková – V. Siska, *Biographisches Lexikon zur Geschichte der böhmischen Länder. Band 4. Lieferung 5. Štercl – Stoderl*, München 2015.

Svazek lexikonu Štercl–Stoderl zahrnuje více než 220 biogramů a 31 dalších komentovaných osob.

Vlasta **Mádlová** – Josef **Tomeš** – Tomáš W. **Pavliček** – Jan **Boháček** – Martin **Franc** – Miroslava **Květová** – Pavel **Fabini** – Jan **Hálek** – Marie **Bahenská** – Daniela **Brádlarová** – Adéla **Júnová Macková** – Martin **Klečácký** – Milena **Josefovičová** – Hana **Kábová** – Helena **Kokešová** – Věra **Dvořáčková**, *Slavní i zapomenutí. Čeští vědci a umělci 19. století v kresbách Maxe Švabinského a Arna Naumana*, Praha 2015.

Publikace, vycházející v rámci oslav 125. výročí založení České akademie věd a umění, představuje soubor podobizen vybraných českých vědců a umělců 19. století uložený v Archivu Akademie věd České republiky a tvořený perokresbami Maxe Švabinského a Arna Naumana. Umělecky jedinečnými portréty a k nim připojenými biogramy připomíná našim současníkům známé i dnes již zapomenuté osobnosti, jež se významně podílely na intelektuálním a kulturním rozvoji českého národa v průběhu 19. století, mezi nimi i mnohé členy a představitele České akademie věd a umění.

Jana **Malínská**, *Frauen in der Politik: (un)erwünscht! Olga Stránská-Absolonová (1872–1927)*, Österreichische V příspěvku jsou na základě vztahů žen a mužů ve všech oblastech společenských, včetně oblasti politické, rekonstruovány životní osudy Olgy Stránské-Absolonové. Zvláštní pozornost byla zaměřena na její

četné aktivity v České straně pokrokové v letech 1907–1911. Politické činnosti předcházelo působení v Ústředním spolku žen českých, v němž se velmi rychle vypracovala z řadové členky na přední místo v občanském ženském hnutí. Po odchodu z České strany pokrokové se intenzivně věnovala sociální práci. Iniciovala mnohé sociální projekty podporující matku a dítě a byla při zrodu několika institucí orientujících se na pomoc rodinám s dětmi.

Hohes Haus! 150 Jahre moderner Parlamentarismus in Österreich, Böhmen der Tschechoslowakei und der Republik Tschechien im mitteleuropäischen Kontext, hrsg. v. Franz Adlgasser – Jana **Malínská** – Helmut Rumppler – Luboš **Velek**, Wien 2015.

Svazek je výsledkem spolupráce Institutu für Neuzeit- und Zeitgeschichtsforschung Rakouské akademie věd a Masarykova ústavu a Archivu AV ČR. Vznikl u příležitosti 150. výročí obnovení ústavnosti a parlamentarismu ve střední Evropě (1861), kdy obě jmenované instituce uspořádaly v Poslanecké sněmovně PČR velkou mezinárodní konferenci. Sborník přináší 25 studií věnovaných podobám a vývoji středoevropského parlamentarismu v 19. a 20. století.

Lucie **Merhautová**, *Česká literární moderna v časopise Aus fremden Zungen — čtyři příklady prostřed-*

kování, Slovo a smysl. Časopis pro mezioborová bohemistická studia 12/24 (2015), 93–125.

Studie se věnuje Bronislavu Wellekovi, Adolphu Donathovi, Camille Hoffmannovi, Oskaru Wienerovi a Otto Hauserovi a jejich překladům a článkům o české moderní literatuře uveřejněným v německém časopise *Aus fremden Zungen* (1891–1910). Tento čtrnáctideník byl zaměřen výhradně k zahraniční beletrii, jeho otevřenost nejruznějším literárním proudům a málo známým menším literaturám vytvářela jeho jedinečnost v systému německých literárních časopisů. Komparace ukazuje klíčovou a aktivní roli prostředníků.

Lucie **Merhautová**, „*Básník a filozof nebojí se do arény.*“ *Pojetí modernismu J. S. Machara a T. G. Masaryka*. In: Helena Kokešová (ed.), *Politici, umělci a vědci ve veřejném prostoru na přelomu 19. a 20. století*, Praha 2015, 102–114.

Studie se zaměřuje na vztah mezi T. G. Masarykem a básníkem J. S. Macharem během „literární revoluce“ let 1893–1896, vyzvedává nezvykle dialogickou povahu jejich korespondence. Soustřeďuje se na hlavní aspekty pojetí modernismu, zejména kritičnost, polemičnost, političnost a pojetí slova jako zbraně k prosazování vlastních názorů. Závěr ukazuje konflikt mezi společensko-kritickým pojetím modernismu a estetistní koncepcí moderního časopisu *Moderní revue*.

Zdeněk **Nebřenský**, *From International Activity to Foreign Tourism: East-West Interaction, Czechoslovak Youth Travel, and Political Imagination after Stalin*, *East European Politics and Societies* 29/1 (2015), 147–167.

Článek se zabývá zahraničními cestami a mezinárodním cestovním ruchem v Československu v 50. a 60. letech 20. století. Vychází z výročních zpráv mezinárodního oddělení ÚV ČSM a zpráv o za-

hraničních cestách. Omezení soukromého zahraničního cestovního ruchu by mohlo být vykládáno jako posun v důrazu z individuálního na kolektivní formu cestování. Tento článek naznačuje, že kolektivní cestování do zahraničí jako socialistická forma cestování mělo politický smysl a účel. Zkoumá, jak mělo socialistické cestování do zahraničí zmírnit rozdíly v názorech a vytvořit ideologický konsensus.

Tomáš W. **Pavlíček**, „*Čelakovský – ausserordentlich ruhig.*“ *Otázka generací a loajalit v české politice*, *Právněhistorické studie* 45/1 (2015), 127–137.

Cílem této studie je popsat komunikační styl Jaromíra Čelakovského ve věkové fázi odchodu do penze, charakterizovat jeho sociální pozici v mladočeské straně a politické strategie jednotlivých „generačních jednotek“ ve straně (pojem generace použit podle Karla Mannheim a Michaela Corstena). Autor dochází k závěru, že tzv. kolektivní stárnutí je typickým znakem politické kultury historické generace, k níž náležel Čelakovský v letech 1907–1914.

Michal **Pehr**, *Edvard Beneš a Slovensko. Roky prelomu*. In: Slovensko v letech 1945–1948, Trnava 2015, 241–264.

Text se zaměřuje na vztah Edvarda Beneše ke Slovensku a Slovákům v poválečném období (tj. po druhé světové válce), v závěrečném období jeho politické kariéry a života. V tomto vzájemném vztahu se odrážejí vzájemné touhy po budování československého státu, přesvědčení o vzájemnosti a snahy o vytvoření jednotného politického národa, tak vzájemné animozity, které nakonec vedly ke konci společného státu. V neposlední řadě poznání tohoto vztahu umožňuje lepší pochopení československých vztahů ve sledovaném období.

Marek **Šmíd** – Michal **Pehr** – Jaroslav **Šebek** – Pavel **Helan** (eds.), *Československo a Svatý stolec. III. Diplomatická korespondence a další dokumenty (1917–1928)*. *Výběrová edice*, Praha 2015.

Výběrová edice dokumentů mapující vzájemné vztahy mezi Československem a Svatým stolicem v prvním decenniu existence samostatného státu. Předkládaná edice přináší dokumenty jak z československé strany, tak ze zpřístupněných vatikánských archivů. Přibližuje navazování diplomatických vztahů po vzniku Československa přes roztržku v roce 1925, tak zvanou Marmaggiho aféru, až do uzavření *Modu vivendi* v únoru 1928. Dokumenty jsou publikovány v jazyce originálu a doplněny anotacemi a vysvětlivkami. Kniha je dále vybavena edičním úvodem, jmenným rejstříkem, výběrovou bibliografií, soupisem dokumentů a anglickým a italským resumé.

Stanislav **Petr**, *Text tajné korunovační přísahy Jiříka z Poděbrad v rukopise svatojakubské knihovny v Brně*, sign. 106/120. In: *Archivum amicus historici est*. Brno 2015, 151–160.

7. května 1458 byl ve svatovítské katedrále na Pražském hradě slavnostně korunován českým králem Jiří z Poděbrad. Korunovací předcházela v její předvečer tajná korunovační přísaha, která se konala v Královském dvoře na Starém

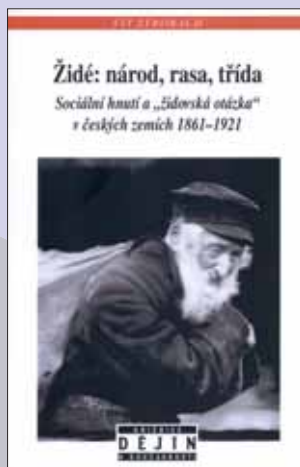
Městě pražském a její složení bylo podmínkou vlastního korunovačního aktu. Přísluší si vyžádala paapežská kurie jako záruku, že se utrakvistický král vzdává svého kališnického vyznání, slibuje poslušnost římsko-katolické církvi a zavazuje se hájit a šířit víru jí hláсанou. Příspěvek sleduje rukopisné dochování textu předkorunovační přísahy krále Jiřího a soustřeďuje se podrobněji na její nově nalezený text v rukopise svatojakubské knihovny v Brně sign. 106/120.

Vladimír Kučera – Jan **Rychlík**, *Historie, mýty, jízdní rády*, Praha 2015. Kniha obsahuje rozhovory Vladimíra Kučery s Janem Rychlíkem o různých historických událostech.

Jan **Rychlík**, *Korespondence a pozůstalosti slovenských politických emigrantů v archivu Ottawské univerzity*, Archivní časopis 65/2 (2015), 178–187.

Článek popisuje archivní fondy týkající se slovenské ľudácké emigrace v USA a v Kanadě uložené v archivu Ottawské univerzity.

Vít **Strobach**, *Židé: národ, rasa, třída. Sociální hnutí a „židovská otázka“ v českých zemích 1861–1921*, Praha 2015.

Řešení židovské otázky a postoj k antisemitismu patří k důležitým ukazatelům povahy sociálních hnutí. Prakticky všechna větší sociální hnutí ve střední Evropě se nej-

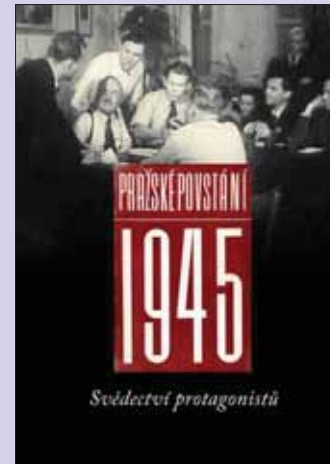
později na přelomu 19. a 20. století setkala s tím, co se označovalo jako „židovská otázka“ a co v sobě zahrnovalo velmi heterogenní sadu témat a problémů. Pojem používali jak zarytí antisemité, tak ti, kteří celkem poctivě přemýšleli o židech a židovství v myšlenkové tradici emancipace. Jazyk emancipace se navíc v politických teoriích i v praxi sociálních bojů mísil s jazykem vyloučení a represe.

Jiří **Šoukal**, *Vysoké školy proti centralizaci vědy? Vztah ČSAV a Přírodovědecké fakulty UK v Praze na pozadí chemického výzkumu v 50. a 60. letech 20. století*, *Práce z dějin Akademie věd* 7/2 (2015), 193–205. Článek se zabývá vztahy mezi Československou akademií věd a Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze. Představuje vznik a rozvoj ČSAV v průběhu let 1950 a 1960 a reformy vysokého školství z roku 1950.

Josef **Tomeš**, *Česká státoprávně pokroková strana za první světové války*, *Moderní dějiny* 23/1 (2015), 41–88.

První světová válka překvapila a zaskočila prakticky všechny současníky, dokonce i reprezentanty České strany státoprávně pokrokové, která ji po řadu let očekávala a která s válkou spojovala rozhodující dějství českého národně osvobozovacího zápasu. Strana se takřka ze dne na den ocitla tváří v tvář novým válečným poměrům, projevujícím se faktickou vojenskopolicejní diktaturou a zatím nepoznanou cenzurou, ale v duchu svých politických tradic se podílela na formování domácího i zahraničního odboje a byla zásadním protivníkem „prorakouského“ aktivismu. V únoru 1918 se sloučila s dalšími národně vyhraněnými stranami do České státoprávní demokracie. Státoprávně pokrokařští politici a novináři se – ať už v rámci nové strany či samostatně – výrazně uplatňovali v závěrečné, rozhodující fázi zápasu o samostatný československý stát.

P. Machotka – Josef **Tomeš**, *Pražské povstání 1945. Svědectví protagonistů*, Praha 2015.

Těžiště publikace tvoří upravená reedice vzpomínkového sborníku Pražské povstání 1945, vydaného roku 1965 ve Washingtonu Radou svobodného Československa a obsahujícího několik cenných svědectví významných aktérů povstání, kteří po únoru 1948 emigrovali do Ameriky: profesora Otakara Machotky, dr. Josefa Kotrlého, plukovníka Oskara Pejši, profesora Vladimíra Krajiny a dr. Františka Schwarzenberga. Na tyto vzpomínky navazují memoárová ohlédnutí dvou protagonistů povstání, kteří zůstali ve vlasti: profesora Alberta Pražáka a Josefa Smrkovského. Vzpomínky jsou zarámovány historickým úvodem Josefa Tomeše, specifikujícím jedinečný fenomén Květnového povstání 1945 v kontextu českých dějin, a osobním, zčásti memoárově laděným doslovem profesora Pavla Machotky, syna profesora Otakara Machotky, a doplněny biografickými medailony autorů jednotlivých svědectví. Publikace reprodukuje řadu dokumentárních fotografií; uzavírá ji jmenný rejstřík.

Robert Kvaček – Josef **Tomeš** – Richard **Vašek** – Pavel **Horák** – Martin **Klečacký** (eds.), *Jiří Havelka: Dvojitý život. Vzpomínky protektorátního ministra*, Praha 2015.

Paměti Jiřího Havelky, v letech 1938–1941 přednosty prezidentské

kanceláře a zároveň ministra československé, posléze protektorátní vlády, přináší autentické svědectví o konci první Československé republiky a vzniku a fungování Protektorátu Čechy a Morava. Havelka jako ministr dopravy a nejbližší spolupracovník prezidenta Emila Háchy popisuje poměry v prvních letech protektorátu, charakterizuje významné osobnosti té doby a přibližuje nelehké postavení protektorátní reprezentace vůči nacistické okupační moci.

Luboš **Velek**, Prof. Jaromír Čelakovský a Národní strana svobodomyš-

ná zv. mladočeská, Právněhistorické studie 45/1 (2015), 112–126.

Studie je příspěvkem k politickému životopisu významného českého právního historika a archiváře města Prahy, který se současně významně angažoval v politickém životě. J. Čelakovský, syn F. L. Čelakovského a B. Rajské, vyrůstal coby sirotek v rodině pražského advokáta J. Friče. Zde jej formovalo liberálněnacionální prostředí a zvláště – přímo i nepřímo – vliv známého revolucionáře J. V. Friče. Tomuto prostředí a kontaktům odpovídala i politická orientace J. Čelakovského, který se v polovině 70. let 19. století stal předním členem Národní strany svobodomyšlné (mladočeské) a až do své smrti v roce 1914 v ní zastával významné funkce. Mezi mladočechy platil za intelektuální kapacitu a dokázal tak po počátečních obtížích umně propojovat politický vzestup své strany s vlastní vědeckou kariérou a hojně přiznávanou formální prestiží ze strany státu i české společnosti.

Luboš **Velek**, „Der“ erste weibliche Abgeordnete der Habsburgermonarchie im Böhmischem Landtag 1912, Österreichische Zeitschrift

für Geschichtswissenschaften 26, 2/2015, (edd. Gabriella Hauch – Regina Thumser-Wöhs – Luboš **Velek**, Frauen Politik Transformation / Women Politics Transformation, Innsbruck – Wien – Bozen 2015), s. 41–69.

Studie shrnuje okolnosti nominace a volby první poslankyně v západní, jižní, východní a střední Evropě Boženy Vikové-Kunětické. Vedle dobového politického taktizování kolem tzv. ženských kandidatur se zaměřuje zejména na analýzu volebního chování mladoboleslavského a nymburského elektorátu, jehož cca 90% většinu tvořili muži z řad místních honorací. Tato analýza prozrazuje, že zvolení Vikové-Kunětické zdaleka nebylo projevem „demokratičnosti“ českých mužů, nýbrž důsledkem tvrdé direktivy Národní strany svobodomyšlné vůči své místní organizaci, která se v důsledku ženské volby nakonec rozpadla. Studie rovněž sleduje činnost mladoboleslavského ženského spolku, jeho překvapivě agitační schopnosti a zejména jeho proměnlivý vztah k „mužům z radnice“ v situaci nežádoucí míry ženské politické emancipace.

Ediční řady a časopisy

Práce z dějin Akademie věd 1/2015

Studie

- Helena Kokešová, *Eduard Albert a Česká akademie věd a umění* [Eduard Albert and the Czech Academy of Sciences and Arts]
- Magdaléna Pokorná, *Reflexe ČAVU v české společnosti na příkladu vztahu Julia Zeyera a Josefa Hlávky* [CASA reflections in Czech society based on the example of relations between Julius Zeyer and Josef Hlávka]
- Kristina Uhlíková, *Archeologická komise ČAVU a český dějepis umění v závěru 19. století* [The CASA Archeological Committee and Czech art history in the late 19th century]
- Věra Dvořáčková, *Akademické počátky české jazykovědné bohemistiky* [Academic Origins of Czech Linguistic Bohemistics]
- Hana Kábová, *Místopisná komise České akademie věd a umění v letech 1913–1952* [Topographic Committee of the Czech Academy of Sciences and Arts, 1913–1952]

Edice

- Adéla Jůnová Macková – Hana Navrátilová, *Jaroslav Černý*

a František Lexa. Edice korespondence zakladatelů české egyptologie [Jaroslav Černý and František Lexa. Correspondence of Founders of Czech Egyptology]

Archivní fondy

- Marie Bahenská, *Osobní fond František Šamalík*

Práce z dějin Akademie věd 2/2015

Studie

- Adéla Jůnová Macková, *Centralizace vědy – státní společensko-vědní ústavy a vznik ČSAV. Osudy Slovanského a Orientálního ústavu v letech 1945–1953* [Centralization of science – state social sciences institutes and the establishment of CSAS. The fortunes of the Slavonic and Oriental Institutes, 1945–1953]
- Jiří Šoukal, *Vysoké školy proti centralizaci vědy? Vztah ČSAV a Přírodovědecké fakulty UK v Praze na pozadí chemického výzkumu v 50. a 60. letech 20. století* [Higher education institutes against the centralization of science? Relations between CSAS and the Natural Sciences Faculty at Charles University in Prague in the context of chemicals research during the 1950s and 1960s]
- Magdalena Najbar-Agičić, *Intellectual Elites, Scientific and Cultural Institutions in Socialist Croatia and Yugoslavia from 1945 to 1960* [Intelektuální elity a akademické instituce v socialistickém Chorvatsku a Jugoslávii v letech 1945–1960]

Edice

- Helena Kokešová, *Milý Bächře. Ke vztahu Pavla Bächera a Herberta Masaryka* [Dear Bächer. On rela-

tions between Pavel Bächer and Herbert Masaryk]

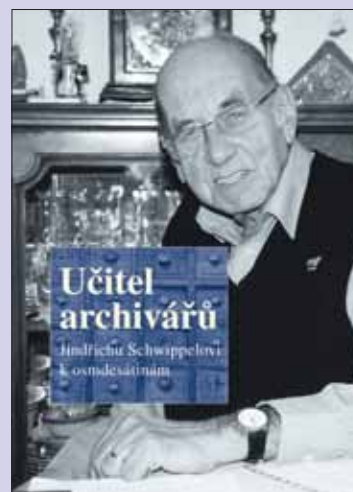
Archivní fondy

- Miroslava Květová, *Fond Arne Laurina v archivním souboru Ústavu T. G. Masaryka*
- Hana Kábová – Petra Tomsová, *Zdeněk Nejedlý, Propagační tisky a cestovní průvodce*

Práce z dějin Akademie věd, supplementum I

(Učitel archivářů. Jindřichu

Schwippelovi k osmdesátinám)

- Rozhovor s PhDr. Jindřichem Schwippelem
- Jindřich Schwippel: Výběrová bibliografie
- Pavel Mücke, *Orální historie a archivnictví: konkurenti, či partneři?*
- Mikuláš Čtvrtník, *Otevřené archivy v otevřené společnosti. Otevřený prostor svobody a odpovědnosti*
- Jan Kahuda, *K metodickým otázkám dějin archivnictví a archivů*
- Hana Kábová, *Příspěvky k osobním archivním fondům na stránkách Archivních zpráv ČSAV*
- Ivana Čornejová, *Několik poznámek k problematice náboženské*

situace v Čechách kolem poloviny 17. století

- Emilie Těšínská, *Tabákový a hornický průmysl v Jáchymově v Čechách (dvě technologicky odlišná odvětví s prolínající se historií)*

Střed 1/2015

Důvěra na prodej.

Korupce a klientelismus

- Robert Bernsee, *Delegitimation through Corruption. Legal and Administrative Changes in Bavaria and Prussia during the Napoleonic era (1800–1820)*
- András Cieger, *The Ways of Enrichment and its Interpretations in Hungarian Politics after the Austro-Hungarian Compromise of 1867*
- Béla Bodó, *Heroes or Thieves? Nepotism, Clientage and Paramilitary Violence in Hungary, 1919–1921*

Střed 2/2015

Chléb a hry. Oslavy a svátky v Československu 1918–1938

- Nancy M. Wingfield, *The Germans' Sonnwendfeier: From Folk Festival to Radical Right-Wing Mobilizing Ritual*
- Dagmar Hájková – Pavel Horák, *Oslavy narozenin prezidentů v meziválečném Československu [Celebrations of Presidents' Birthdays in Interwar Czechoslovakia]*
- Johannes Florian Kontny, *Herr-*

- *schaftsvermittlung an der Staatsgrenze? Der Staatsfeiertag und die Besuche der Präsidenten in Znojmo/Znaim während der Zwischenkriegszeit [Communication of Power At the State Border? October 28 And the Presidential Visits in Znojmo/Znaim During the Interwar Period]*
- Michal Pehr, *Katolická církev, úprava svátkového práva a Marmaggiho aféra v meziválečném Československu [The Catholic Church, the Amendment to the Holiday Legislature, and the Marmaggi Affair in the Interwar Czechoslovakia]*

Studie o rukopisech XLV/2015

- Jana Šubrtová, *Poznámky ke vzta-hu benátsko-padovské rukopisné produkce 13. století k výzdobě Františkánské bible z Knihovny*

Národního muzea v Praze [Notes to the relationship of the Venetian-Paduan manuscript production of the 13th century to the ornaments of the Franciscan Bible held by the Library of the National Museum in Prague]

- Milada Svobodová, *Zapomenutá sbírka apelačního rady Václava Řehoře Hannla aneb odkud pocházely nejstarší a nejcennější rukopisy někdejší majorátní czerninské knihovny [The forgotten collection of the counsellor of appeal Václav Řehoř Hannl or Where came the oldest and most valuable manuscripts of the former majorat Czernin Library from.]*
- Jindřich Marek, *Jan Erazim Vocel a objevování Vyšehradského kodexu v 19. století [Jan Erazim Vocel and discovery of the Codex of Vyšehrad in the 19th century.]*
- Viktor Kubík, *Typologie kaligrafických iniciál jako východiska ke studiu kreslené ornamentiky (Studie k umělecko historické terminologii středověké knižní malby 5) [Typology of the caligraphic initials as a starting point for the study of the drawn ornamentics (Essay on art-historical terminology of the Medieval Illumination 5)]*

Součástí svazku jsou recenze nové kodikologické literatury a rejstřík k bibliografické příloze Studií o rukopisech za léta 2005–2015.

EGO

Robert Kvaček – Josef Tomeš a kol. (eds.), *Jiří Havelka: Dvojitý život. Vzpomínky protektorátního ministra*, Praha 2015.

Jan Hálek (ed.), *Americká stopa české Maffie. Vzájemná korespondence prvního československého vyslance v USA Bedřicha Štěpánka s kancléřem prezidenta republiky Přemyslem Šámalem (1921–1938)*, Praha 2015.

Martin Klečacký (ed.), *Český „konzul“ ve Vídni, I. Politická korespondence c. k. ministra krajana Antonína Rezka s mladočeským předákem Bedřichem Pacákem*, Praha 2015.

Ediční řada Centra středo-evropských studií, společného pracoviště MÚA AV ČR, v. v. i., a VŠ CEVRO Institut, o. p. s.

Jan Rychlík – Lukáš Holeček – Michal Pehr (eds.), *Agrarismus ve střední a východní Evropě 19. a 20. století*, Praha 2015.

Publikace obsahuje dvaadvacet příspěvků od domácích i zahraničních odborníků mapujících vývoj agrárního hnutí a agrárních stran v českých zemích, na Slovensku a v různých zemích Evropy (Polsko, Maďarsko, Skandinávie, Balkán). Pozornost je věnována také předním domácím i zahraničním agrárním politikům a teoretikům agrárního hnutí. Kniha shrnuje výsledky mezinárodní vědecké konference uspořádané v roce 2013 při příležitosti sto čtyřicátého výročí narození Antonína Švehly a šedesátého výročí jeho smrti. ■

Personální složení a struktura Masarykova ústavu a Archivu Akademie věd, v. v. i.*

Gabčíkova 2362/10, 182 00 Praha 8

<http://www.mua.cas.cz>

Ředitel: PhDr. Luboš Velek, Ph.D., 286010112, 234612205, velek@mua.cas.cz

Zástupci ředitele: PhDr. Marie Bahenská, Ph.D., 286010118, bahenska@mua.cas.cz

Dr. Phil. Rudolf Kučera, Ph.D., 234 612 414, kucera@mua.cas.cz

Sekretariát ředitele

Vedoucí: Mgr. Jan Boháček, 286010134,

bohacek@mua.cas.cz

Vědecký tajemník: Mgr. Jan Boháček, 286010134,

bohacek@mua.cas.cz

Sekretářka: Ludmila Ondrouchová, 286010110,

284680150 (fax), sekretariat@mua.cas.cz,

ondrouchova@mua.cas.cz

Oddělení institucionálních fondů od r. 1952

Vedoucí: PhDr. Daniela Brádlarová, Ph.D., 286010114,

bradlerova@mua.cas.cz

Mgr. Jan Boháček, 286010134, bohacek@mua.cas.cz

PhDr. Jan Hálek, Ph.D., 286010113, 221403227,

halek@mua.cas.cz

Bc. Anežka Hrebiková, 286010128,

hrebikova@mua.cas.cz

PhDr. Jan Chodějovský, Ph.D., (badatelna), 286010120,

chodejovsky@mua.cas.cz

Mgr. Petra Michnáčková, 286010114,

michnacova@mua.cas.cz

Mgr. Boris Mosković, moskovic@mua.cas.cz

Oddělení osobních a institucionálních fondů do r. 1952

Vedoucí: PhDr. Milena Josefovičová, Ph.D., 286010115,

josefovicova@mua.cas.cz

PhDr. Marie Bahenská, Ph.D., 286010118,

bahenska@mua.cas.cz

PhDr. Hana Kábová, Ph.D., 286010116,

kabova@mua.cas.cz

PhDr. Tomáš W. Pavlíček, Ph.D., 286010113,

pavlicek@mua.cas.cz

Mgr. Petra Tomsová, 286010116,

tomsova@mua.cas.cz

PhDr. Tomáš Zouzal, zouzal@mua.cas.cz

Oddělení dějin Akademie věd

Vedoucí: doc. PhDr. Martin Franc, Ph.D., 286010123,

franc@mua.cas.cz

PhDr. et Bc. Věra Dvořáčková, Ph.D., 286010123,

dvorackova@mua.cas.cz

Mgr. Adéla Jůnová Macková, Ph.D., 286010111,

mackova@mua.cas.cz

PhDr. Miroslav Kunštát, Ph.D., 286010115,

kunstat@mua.cas.cz

Mgr. Zdeněk Nebřenský, Ph.D., 234612410,

nebremsky@mua.cas.cz

Oddělení Archiv ÚTGM

Vedoucí: PhDr. Helena Kokešová, Ph.D., 286010117,

kokesova@mua.cas.cz

PhDr. Hana Klínková, 286010136,

klinkova@mua.cas.cz

Mgr. Miroslava Květová, 286010135,

kvetova@mua.cas.cz

Oddělení pro soupis a studium rukopisů**

Vedoucí: PhDr. Marta Hradilová, Ph.D., 234612215,

hradilova@mua.cas.cz

PhDr. Pavel Brodský, CSc. et DSc., 234612217,

brodsky@mua.cas.cz

PhDr. Martina Hrdinová, Ph.D., 234612215,

hrdinova@mua.cas.cz

Mgr. Stanislav Petr, 234612215, petr@mua.cas.cz

Mgr. Marie Tošnerová, Ph.D., 234612217,

tosnerova@mua.cas.cz

Mgr. Ondřej Vodička, 234612215, vodicka@mua.cas.cz

Oddělení edičně-badatelské**

Vedoucí: Mgr. Lucie Merhautová, Ph.D., 234612205,

merhautova@mua.cas.cz

doc. PhDr. Jiří Brabec, CSc., 234612205

doc. Eva Broklová, DrSc., 234612205,

broklova@mua.cas.cz

prof. Mgr. Vratislav Doubek, Dr., 234612205,

doubek@mua.cas.cz

Mgr. Pavel Fabini, 234612201, fabini@mua.cas.cz

PhDr. Dagmar Hájková, Ph.D., 234612415,

hajkova@mua.cas.cz

PhDr. et Mgr. Pavel Horák, Ph.D., 234612415,

horak@mua.cas.cz

Mgr. Eva Hajdinová, Ph.D., 234612415,

hajdinova@mua.cas.cz

* stav k březnu 2016

** detašované pracoviště, Na Florenci 3, 110 00 Praha 1

PhDr. Martin Jemelka, Ph.D., 234612410,
jemelka@mua.cas.cz
PhDr. Martin Klečacký, Ph.D., 234612201,
klecacky@mua.cas.cz
Dr. Phil. Ines Koeltzsch, koeltzsch@mua.cas.cz
doc. PhDr. Ota Konrád, Ph.D., 234612414,
konrad@mua.cas.cz
Dr. Phil. Rudolf Kučera, Ph.D., 234612414,
kucera@mua.cas.cz
PhDr. Jana Malínská, Ph.D., 234612221,
malinska@mua.cas.cz
PhDr. Michal Pehr, Ph.D., 234612222,
pehr@mua.cas.cz
prof. PhDr. Jan Rychlík, DrSc., 234612205,
rychlik@mua.cas.cz
PhDr. Václav Šmidrkal, Ph.D., 234612414,
smidrkal@mua.cas.cz
Mgr. Jakub Štofanič, 234612410, stofanik@mua.cas.cz
PhDr. Radka Šustrová, 234612411,
sustrova@mua.cas.cz
PhDr. Josef Tomeš, Ph.D., 234612221,
tomes@mua.cas.cz
Mgr. Richard Vašek, Ph.D., 234612222,
vasek@mua.cas.cz

Stálí externí spolupracovníci

Mgr. Hana Barvíková, 286010118
Mgr. Nataša Kmochová, 286010129
Mgr. Jiří Šoukal, 286010123
prom. hist. Ivan Šťovíček, CSc., 286010136

Technicko-hospodářská správa

Vedoucí: Dana Karfilátová, 286010124,
karfilatova@mua.cas.cz
Jaroslava Kaufmannová, 234612204,
kaufmannova@slu.cas.cz
Květa Valentová, 234612204, smiskova@mua.cas.cz
Petr Končický, 286010133, koncicky@mua.cas.cz

Úsek vydavatelský a distribuční**

Vedoucí: Ondřej Huleš, hules@mua.cas.cz
Mgr. Josef Tichý, 234612220, tichy@mua.cas.cz
Pavla Dedeciusová, 234612203,
dedeciusova@mua.cas.cz

Knihovna

Ing. Jana Dvořáková**, 234612203, 234612224
(depozitář), dvorakova@mua.cas.cz
Mgr. Lukáš Holeček, Ph.D., 286010129
PhDr. Irena Kraitlová, 286010117,
kraitlova@mua.cas.cz

mua.cas.cz

Vydává Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.
Gabčíkova 2362/10, 182 00 Praha 8

www.mua.cas.cz

Vedoucí redaktoři: Marie Bahenská, Ota Konrád

Technický redaktor: Josef Tichý

Grafická úprava: Ondřej Huleš

Tisk: Tiskárna Akcent, s. r. o., Vimperk

ISSN 1803-8743 (Print)

ISSN 1803-8751 (Online)

Praha 2016

© Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.

Konference pořádané ústavem v roce 2016

(bližší informace viz www.mua.cas.cz)

- **Mezi státním plánem a badatelskou svobodou. Etnologie ve střední Evropě v letech 1945–1989**
Pořadatelé: Etnologický ústav AV ČR, v. v. i., MÚA AV ČR, v. v. i., Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i.
Termín a místo: 17.–18. března 2016, Puškinovo náměstí 447/9, Praha 6
Kontaktní osoby: Mgr. Adéla Jůnová Macková, Ph.D., mackovija@volny.cz; PhDr. Jiří Woitsch, Ph.D., jiri.woitsch@post.cz
- **Pozůstatky minulosti nebo laboratoře modernity? Židovské politické obce na Moravě po roce 1848 a jejich archivní prameny (seminář)**
Pořadatelé: Židovské muzeum v Praze, MÚA AV ČR, v. v. i., Centrum židovských studií Kurta a Ursuly Schubertových FF UP Olomouc, Central European University Budapest
Termín a místo: 3.–5. května 2016, Olomouc
Kontaktní osoba: Dr. phil. Ines Koeltzsch, koeltzsch@mua.cas.cz
- **Community and Exclusion. Collective Violence in the Multiethnic (East) Central European Societies before and after the Holocaust (1848–1948)**
Pořadatelé: MÚA AV ČR, v. v. i., Pražské centrum židovských studií ve spolupráci s IH PAN ve Varšavě, HÚ SAV v Bratislavě a Židovským muzeem v Praze
Termín a místo: 25.–27. září 2016, Praha
Kontaktní osoba: Dr. phil. Ines Koeltzsch, koeltzsch@mua.cas.cz
- **Historiografie s městem spojená: Historiografie o městech a historiografie ve městech**
Pořadatelé: Archiv hlavního města Prahy, Historický ústav AV ČR, v. v. i., FHS UK Praha, FF UJEP Ústí nad Labem, MÚA AV ČR, v. v. i.
Termín a místo: 4.–5. října 2016, Clam-Gallasův palác, Husova 20, Praha 1
Kontaktní osoby: PhDr. Marie Tošnerová, Ph.D., tosnerova@mua.cas.cz, PhDr. Markéta Růčková, Ph.D., Marketa.Ruckova@praha.eu
- **Zpracování složitých a rozsáhlých osobních a rodinných archivů se zřetelem k fondu Zdeněk Nejedlý (metodický seminář)**
Pořadatel: MÚA AV ČR, v. v. i.
Termín a místo: 25. října 2016, Gabčíkova 10, Praha 8
Kontaktní osoba: PhDr. Hana Kábová, Ph.D., e-mail: kabova@mua.cas.cz
- **Nová Evropa (vědecký seminář)**
Pořadatelé: Masarykovo muzeum v Hodoníně; MÚA AV ČR, v. v. i., Historický ústav FF MU Brno; Kabinet TGM při Katedře filozofie FF MU Brno
Termín a místo: 7.–8. listopadu 2016, Hodonín
Kontaktní osoba: Mgr. Zdeněk Nebřenský, Ph.D., znebrensky@gmail.com
- **Das kooperative Imperium. Politische und gesellschaftliche Zusammenarbeit im Herrschaftssystem der Habsburgermonarchie**
Pořadatelé: Collegium Carolinum, e. V., MÚA AV ČR, v. v. i.
Termín a místo: 10.–13. listopadu 2016, Bad Wiessee
Kontaktní osoba: Dr. Stephanie Weiss, stephanie.weiss@collegium-carolinum.de
- **Věda překonává hranice? Mezinárodní vědecké konference, sjezdy a kongresy ve 20. a 21. století**
Pořadatel: MÚA AV ČR, v. v. i.
Termín a místo: 23.–25. listopadu 2016, Vila Lanna, V Sadech 1, Praha 6
Kontaktní osoby: PhDr. Věra Dvořáčková Ph.D., dvorackova@mua.cas.cz; doc. PhDr. Martin Franc, Ph.D., franc@mua.cas.cz
- **Průzkum fotografických archiválií: III. workshop archivářů a restaurátorů fotografie**
Pořadatelé: Katedra fotografie FAMU, MÚA AV ČR, v. v. i.
Termín a místo: 3. listopadu 2016, Gabčíkova 10, Praha 8
Kontaktní osoby: MgA. Štěpánka Borýsková, Ph.D.; PhDr. Tomáš W. Pavlíček, Ph.D., pavlicek@mua.cas.cz

